

KATEDRA

YU ISSN (9296) - LETNIK XXXII, ŠT. 6 - APRIL 1992 - CENA 40

DUŠAN SEMOLIČ
MED SINDIKATOM IN POSLANSKIM KLUBOM

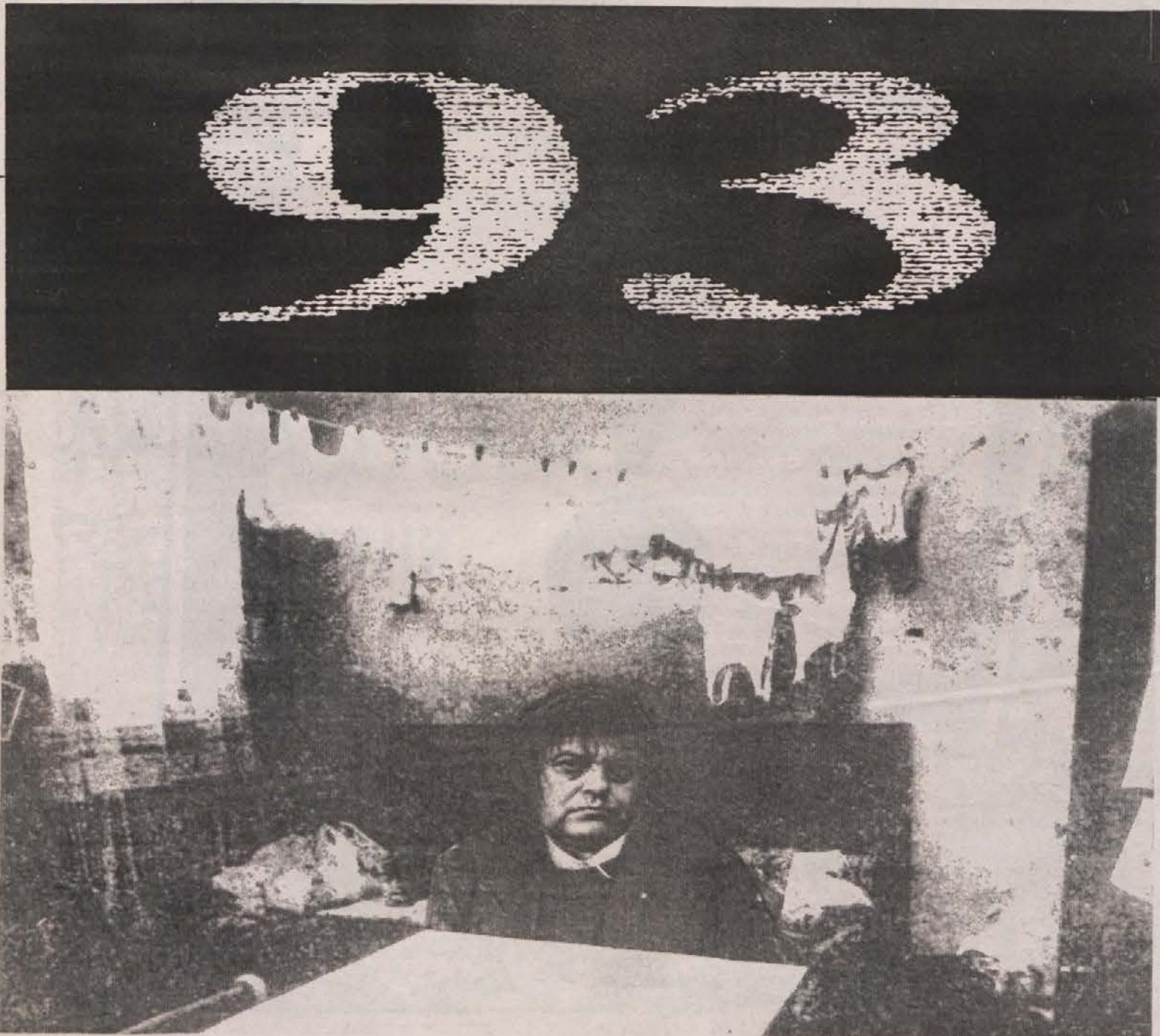
ALBANIJA NI SLOVENIJA
PRIZORI IZ ŽIVLJENJA NA EKSISTENČNEM DNU
MARIBOR JE SLOVENIJA
SE NAM OBETAOJ STRAŠANSKI BIZNIS?

ZGODOVINA KOT FARSA
ANTIKOMUNIZEM NAMESTO POSTSOCIALIZMA
JANI KOVAČIČ
BITI RADIKALEN V SOCIALNIH ODNOSIH

Premier Peterle, ki ga na predsedniškem stolčku vzdržuje takoimenovani institut konstruktivne nezaupnice, je zadnjič na televizijskem omizju znova utemeljeval, da pri nas niti ni tako hudo, kot bi lahko bilo. Kaj je hudo in kaj ne, je Peterletu znano na drugačen način kot desettisočem brez službe in vsem tistim z nizkimi plačami, ki živijo iz rok v usta. Utemeljevati, da nam gre O.K., ker so se nekateri kazalci obrnili nalaho navzgor, pred tem pa leta tonili, in govoriti, da pri nas takoreč ni inflacija, naslednji dan pa podražiti osnovna živila in potrebsčine, je cinizem oblastnika, ki izgublja stik z realnim. Seveda to ni samo Peterletov sindrom, je sindrom vlade in je sindrom parlamenta. Pogostejo pa ga globoka zaverovanost, da s svojim nekonstruktivnim prepiranjem delajo dobro narodu, slovenskemu narodu. In draga država naj bi bila nagrada, bistvo te dobre.

Pisali smo že, da visok politični položaj ni poslanstvo, da je služba. Častna in odgovorna, kot vsako delo (in nedelo). Dejansko politična tekma ne obravnava ljudstva, ampak državo. Skozi njo se uspešni politik loči od manj uspešnega, skozi njeno racionalno delovanje prepoznamo sposobnega. Zlizati ljudstvo z državo je početje nepoučenega, politično premalo zrelega. Še tako je lahko naša, pa bo vedno država. In če že hočete, to je jasno zunanjemu ministru Ruplu, ki se za razliko od premierja upa sklicevati samo nanjo. Ne na ljudstvo, kaj šele na narod. Kdo jo bo dlje potegnil v politiki, pa bo itak kmalu jasno. Tam nekje poleti, ko se bo morda tudi Peterle naveličal konstruktivnih nezaupnic in odstopil. Do takrat pa: ostanite še naprej z nami!

Saso Marince

IZ PISEM URED- NIŠTVU:

Dragi in spoštovani Katedraši!
Iz srca sem hvaležna, da me niste pozabili, da iz prve roke tudi dobim in ne samo to, tudi berem Vašo izredno uspešno, duhovno in intelektualno polno KATEDRO!

Postali ste kulturna prestolnica Slovenije, Ljubljana to že dolgo ni več!!! Mnogim, ki v Ljubljani niso uspeli razpeti svojih kril, ste ponudili verno zavetje. Toliko krat se odpravljam, da bi ideala Pandurjeve (oben zakoncov) priedite-režijo in scenarij gledaliških del, ki slijijo v širni svet. Srečna sem, Rajko Muršič in Bojan Tomažič, Silvo Zapečnik, da se lotevate tem, ki so bile tabu in jih naša kulturna srenja ne obravnava kritično, niti analitično, v kreativnih poudarkih ob duhovni hrani, brez katere je "človek" mrtev, le životari. Imejte se še naprej tako radi v vaši bogati - tudi naši - kulturni.

Prisrčne pozdrave!

Ana Rojnik-Lovrir

Birokrati vseh dežel odidite v .....

Oddelek za notranje zadeve občine Maribor mi je na podlagi večjega števila zakonov in njihovih odstavkov v zvezi z drugimi členi in tretjimi odstavki, ter seveda na podlagi temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, po uradni dolžnosti izdal sklep, na podlagi katerega bi moral plačati 0,50 tolarja na občinski žiro račun. S tem sklepotom me je pristojni občinski organ kazoval, ker nisem v pravem času vrnil istemu organu registerskih tablic.

Kot veden občan sem takoj po prejetju omenjenega sklepa poklical prisotni organ in zahteval pojasnilo, kako naj zahtevno finančno transakcijo izvedem, saj nimam bankovca, še manj pa kovanca za 0,50 tolarjev. Ud občinskega organa je namesto pojasnila odložil slušalko. Sedaj sem na tem, da se iz vestnega in zakonabočega občana, lastni drugačni volji navkljub, prelevim v kriminalca, saj kazni, ki mi jo je naprila država, ne morem plačati.

občan

Akademski časopis Katedra
Tyrševa 23
62000 Maribor
Tel.: (062) 212-004, 221-675
BBS (062) 222-742
E_MAIL: KATEDRA@UNI-MBAC.MALYU
žiro račun: 51800-678-81846

Ustanovitelj in izdajatelj: Študentska zveza Univerze v Mariboru (v pravem neretu prehodnega obdobja)
Predsednica časopisnega sveta:
Dragica Korade
Katedra izhaja ob podpori Družbenega dogovora o financiranju mladinske periodike v Sloveniji
Uredništvo:
Danilo Vezjak (glavni urednik),
Sašo Dravinec (odgovorni urednik),
Albert Mrgole,
Rajko Muršič, Miro Lenič,
Darinka Kores-Jacks,
Petric Vidali, Janez Šembergar
Naslovnička: Dejan Dolšak
Oblikovanje: Didie Šenekar
Tisk: D. P. Delo - TČR
Cena izvoda 40,
polletna naročnina 200,
za pravne osebe 400,
celoletna naročnina za tujino 30 DEM,
oz. enaka vsota v drugi valuti.
Oproščeno temeljnega
prometnega davka
po sklepu št. 421-1/70.

RED DISKURZA

TRAGIKOMIČNE PERSPEKTIVE

Jezik, s katerim se utrjuje oblast, je izbran. Ima kontrolirano poreklo, svojevrsten okus in številne častilce. Uživalci pripovedujejo o izredno privlačnih pokrajinhah, kjer se v izobilju bohotijo pojmi kot blaginja, človekove pravice, demokracija, nizki davki, socialni programi, toleranca, zakonitost ipd. Izvoljenim jih je treba samo izgovarjati, pa si z njihovo čudežno močjo lahko kupujejo zlata srca. Seveda morajo za to ustrezno potlačiti tisti jezik, ki mu v nori želi po nekakšni resnici ni sveto nič, še najmanj oblast.

Gre za to, da "nimamo pravice reči vsega, da ne moremo govoriti o vsem v kakršnihkoli okoliščinah, in da končno kdorkoli ne more govoriti o čemerkoli". In za to, da ima vsaka družba načine, s katerimi obvladuje "težko, strašno materialnost diskurza" (M. Foucault). Tako naša, na primer, že v pedagoškem procesu vtepa mladim v glave teorijo govor-

nih položajev, kar v prostem prevodu pomeni, da se po tej teoriji ne morejo enako pogovarjati s prijatelji in z g. ravnateljem, s hišnikom na isti način kot s teto iz Amerike ali z javnostjo tako kot s samim seboj. Edini tip jezika, za katerega se zdi, da se iznika omenjenim postopkom manipulacije, je jezik umetnosti, še posebej literature v njeni medijski raznovrstnosti od poezije rock'n'rolla preko "odštekane" žurnalizma do dobrih knjig. Po definiciji je ta jezik ostalim nadrejen, v sebi večpomenski in najbolj svoboden. In na tem mestu se je treba spomniti dejstva, da je na Slovenskem prav jezik književnosti predstavljal moralno oporo civilni družbi; tako intimističnemu uporu zoper sozializem kot dogodkom okoli leta '68 ter novim družbenim gibanjem v minulem desetletju. Kako je z medsebojnim navdihovanjem literature in civilne družbe na Slovenskem danes, I. aprila 1992?

Najnovejša družboslovna misel nas sooča z neprijetno tezo, da so bile revolucije v vzhodni Evropi 1989 med drugim tudi revolucije zoper civilno družbo (T. Mastnak). Razen redkih izjem so izigrale mnoge, ki so jih najbolj pripravljali, in na površju pripeljale tiste družbene strukture, ki so v kritičnih obdobjih prakticirale

t.i. totalitarizem od spodaj. V Sloveniji je njihov največji idejni domet še dandas antikomunistični fundamentalizem, ki se za zdaj zavzema npr. bolj za vojaštvu kot za šolstvo. Ne brez razočaranja je mogoče dodati, da tovrstna poslanska večina v svojih najglobljih vizijah najbrž vidi domovino kot nekakšen zapečarski servis umazanih zahodnih tehnologij z močnim samozaščitnim aparatom, sredi katerega paranoični rasti izmenično molijo in bulijo v TV. Civilna družba je deloma načeta z odhodom njenih nekdajnih protagonistov v republiške institucije, in kar ni preminilo s vključitvijo v strankarstvo, se pravi, v državna pravila igre, počasi izničuje tržna cenzura. Kaj lahko v obstoječih razmerah jezik literature ponudi obnovi civilne družbe?

Tragikomicne perspektive, kajpada-ironijo, satiro, grotesko, parodijo. Doktrina postmoderne, ki omogoča tako eskapizem v svet, kjer knjige pišejo knjige, kot samo na sebe nanašajoče se avto-poetike, namreč ne odvezuje avtorjev od mimezisa, v katerem gre očitno spet za

delo, naravo in ljubezen. Se razume, da pod Damoklejevim mečem novodobnega nihilizma, cinizma in narcizma. A v večno živo igranje z govorico se mora hrabro vriniti tista, s katero se tvega preganj, ne pa utruje oblast.

O čem tu teče beseda? Če ste se kdajkoli samozadovoljili s fantazmo, da se vam drugi najprej upira, nato pa vse bolj strastno predaja, potem lažje razumeete trenutni odnos med domorodnimi organi reda in materjo Slovenijo. In če ste dovolj domislni, vam iz takšne zvezze politike in seksa ne bo težko izpeljati iskrivega trača, napete zgodbe ali levicaškega eseja, tako kot vam na intelektualni ravni najbrž nikoli ni bilo težko povezati nacionalizma in korporativizma s priočnimi grešniki - v še zmeraj aktualni fašizem z drugimi sredstvi.

Če vas že kdo prime za jezik, pa mu vedno lahko odgovorite s Cankarjem, ki je prikazoval temo samo zato, da bi ljudje zahrepeli po svetlobi.

Bojan Sedmak

UTRINKI (25)

PRIDEVNIK NA -SKI

Konec marca so se na mariborskih oglašnih stebrih pojavili nenavadni plakati. Z njimi nas niso vabili na nobeno tombolo ali rock koncert. Na sivi podlagi smo si lahko ogledali pet oseb, tri sedijo in dve stojejo. Sedeža sta podobna tistim iz avtobusov in moški na prvem šofira, kakor šofirajo v igri otroci - brez volana, zgolj s primerno držo rok. Stojeci osebi se držita za kos oprijemnih palic, običajnih v mestnih avtobusih. Prostor, v katerega so osebe postavljene, je brez oblik. Skupaj s predmeti so videti kot ready made eksponati Marcela Duchampa. Napis na vrhu obljuhbla razrešitev uganke: Certus evropski sistem vozovnic, izkaže pa se, da je sam uganka.

Vsaj Mariborčani in okoličani so si lahko pojasnili naslednje: avtobusno podjetje, ki v Mariboru skrbti za mestni promet in ki se imenuje Certus, je uvedlo nekakšno spremembu pri vozovnicah. Dosedanje žetone in tlačenje gotovine v avtobusni hranilnik bo nadomestilo nekaj evropskega. Ključna beseda v napisu je torej ta pridevnik na -ski. V Toporiščevih štirih knjigah Slovenski knjižni jezik najdemo o pridevnih na -ski/-ški naslednjo razlagu: "[Ti pridevniki] so izpeljanke, ki izražajo tako imenovan splošno lastnino ali pripadnost [...], sem pa gredo tudi pridevniki, ki povedo, katere vrste je kak strokovni predmet [...] in sploh, katere vrste je kaj" (2. knjiga, stran 103).

Evropa je kot družbeno-geografski pojem postal del političnega imaginarija na Slovenskem s političnim geslom naših najnovejših preporoditeljev: Evropa zdaj. Po volitvah je postal pridevnik "evropski" najlažje prepoznani del ideo-loške govorice. Z njim upravičujejo vsako svoje ravnanje in vsako svojo odločitev (predpis, zakon) oblastniki pa tudi drugi nosilci moči. Premislek in opazovanje sta zmeraj pokazala, da v tisti obljubljeni Evropi, ki se ji želimo pridružiti, nobena zadeva ni tako evropsko homogena, kot nam jo predstavljajo naši politiki, temveč je polna presenetljivih in globokih razlik v prijemih in rešitvah (kar velja za najrazličnejša področja družbenega utripa). V skladu z našim imaginarijem je torej sivina na plakatu, prostor brez oblik.

Primerjal bom sistem vozovnic, ki ga uvedli v Mariboru, s sistemom, ki ga uporabljajo v Marburgu/L, mestu, ki je že več kot dve desetletji prijateljsko povezano z Mariborom. Mesto Marburg/L leži v deželi Hessen, ta je sredi Nemčije. Torej gre za primerjavo z "evropskim" sistemom vozovnic: v fizično-geograf-

skem pomenu tega pridevnika. Kajti družbeno-geografski pomen vsebuje naslednjo podmeno: zadostuje, da se v kateremkoli mestu v Evropi seznanimo s sistemom vozovnic, pa se bomo znali v vseh mestih po Evropi, ko bomo uporabili javno prevozno sredstvo. Tako preprosto pa zaenkrat še ni.

Kdor je bil pri menjavi opuščenih žetonov za magnetno kartico dovolj vztrajan, predvsem pa poučen, se je lahko

dokopal do brošure, v kateri je nov sistem vozovnic natančno opisan. Obseg 16 strani in vsebuje ob obilici praznega papirja tudi nekaj besedila (mimogrede: paginacija je izvedena napačno). V Marburgu/L obsega knjiga z voznim redom 144 strani in še karti s pregledom mestnih in primernih prog. Predvsem pa vsebuje telefonske številke vseh, ki skrbijo za mestni avtobusni promet, vključno z odgovornim svetnikom pri magistratu (mimogrede: prav ta je zadolžen tudi za stike z Mariborom). V mariborski brošuri ne najdemo niti številke avtobusnih informacij.

Tri vrste vozovnic lahko potnik v Marburgu/L kupi pri Šoferju: za eno vožnjo, za šest različnih voženj in tri dni veljavno karto za neomejeno število voženj. V soboto od 14. ure naprej in v nedeljo se lahko s trejto vrsto karte peljejo tri osebe hkrati. V Mariboru lahko kupi potnik samo vozovnico za eno vožnjo, njena cena pa je višja od izhodiščne cene za eno vožnjo: 50 tolarjev namesto 37. Utemeljitev v brošuri je blešeča: "Prodaja pri vozniku je namenjena predvsem tistim, ki [...] so prvič v Mariboru" (stran 2). Upam, da bo mariborska turistična zveza primerno nagradila to ravnanje.

Žetone je nadomestila magnetna kartica, na katero nam kontrolnik odtisne več podatkov. Zdaj bi torej bilo izvedljivo, kar ni bilo možno z žetoni: prestopanje v smeri smiselnega napredovanja. V Marburgu/L, ki ima skupaj s približno 17.000 študenti okrog 67.000 prebivalcev, se lahko z eno karto vozimo dve uri in pri tem prestopimo, kolikorkrat je to pač potrebno. Za delovanje sistema zadostuje aparat z vgrajeno uro, ki nam odtisne podatke o avtobusu in čas vstopa. Takšni aparati so nameščeni pri vseh vratih. Tako ni zadrege z morebitnim demagnetiziranjem, ki ogroža mariborske vozovnice; predvsem pa vstopanje poteka precej hitreje, ker se potniki ne gnetejo samo pri Šoferjevih vratih.

Največja popularnost pa si je pridobila v Marburgu/L prenosljiva mesečna ekološka karta. Kupi si jo lahko vsakdo v enotah bank in pošte in tudi drugje. Velja mesec dni od nakupa. Njena cena pa ne dosega niti polovice zneska za 50 voženj, ki bi jih plačali vsako posebej: 38,- DEM namesto 80,-. Tudi s to karto se lahko v sobotu popoldne in v nedeljo hkrati peljejo tri osebe. V Mariboru se še zmeraj oklepajo koledarskega meseca pri določanju veljavnosti. Osnovna (delavska) vozovnica pa bi morala stati manj kot 800,- tolarjev po navedenem primerjalnem izračunu, njena trenutna cena pa je 1.065,- tolarjev. V brošuri piše na strani 10: "Trdimo - vi pa preverite, da je vožnja z mesečno vozovnico najcenejša."

Max Weber je v uvodu v svojo znamenito študijo *Protestantska etika in duh kapitalizma* zapisal, da se (zahodno)evropski kapitalizem razlikuje od drugih oblik kapitalskega gospodarjenja po svoji posebni racionalnosti, ki vsebuje kalkulacijo in obračun (stran 11). V Marburgu/L se je v dobrih dveh mesecih po uvedbi navedenih in drugih oblik vozovnic za 30 % zmanjšal individualni avtomobilski promet po mestu.

Dobrodrušno bom predpostavil, da bi lahko bilo pomensko racionalno jedro pri rabi pridevnika "evropski" na Slovenskem prav uveljavljanje kalkulacije in obračuna. Zato čakam na junij, ko bo Certus objavil prve rezultate: za koliko se je zmanjšal individualni avtomobilski promet v Mariboru. Če poročila ne bo, bo potrjen stavek iz brošure: "Nov sistem je tudi evropsko nov" (stran 4).

Igor Kramberger

POJASNILO

Nekaj navedenih propomb je prvi javno izrekel Sašo Papp na Radiu MARŠ.

POPRAVEK

V utrinskih 24 je prišlo do neljube pome: IZUM je izvedel mednarodno posvetovanje o on-line bazah že v decembri 1991 in ne januarja 1992.

SARAJEVSKI POTRES IN ZGODOVINSKI UM

Ali je človeška zgodovina res samo zgodovina nasilja v absurdnem plesu "napredka"? Čeprav je antropologizacija pogledov na zgodovino v zadnjih desetletjih prinesla pomembno razširitev uperenosti pogleda ne več samo v dvorne spletke in reke krvi, ki so tekle za ceno nekakšnih "velikih zgodovinskih sprememb", ampak tudi v velike skrivnosti vsakdanjega življenja majhnih ljudi, je ob vsem skupaj vendarle ostalo neprijetno dejstvo, da pomeni človeška komunikacija z drugimi, sosedji, predvsem argumentacijo sile. Sile, ki z neizprosno rušilnostjo uporablja posameznike kot nosilce krvavih orglj.

Svet "predciviliziranih" ljudstev je bil zmeraj zamenj s svetom drugih, svetom "ne-ljudi", s katerimi je bilo treba zmeraj ravnati neizprosno kruto, saj za tiste "druge" ni nikoli veljalo, da bi jih kazalo obravnavati kot vredne življenjski norm. Civiliziranost pa je samo potencirana stopnja "barbarstva" - to nam je iz dneva in dan bolj jasno. In žrtvovanje lastnem bogovom je še vedno žrtvovanje sosedov. Gorje premaganim.

Logika gospodstva je logika kot vsaka druga, možna pa je samo na podlagi vzajemnega priznavanja gospodovalnosti in podrejenosti. Suženj si ravno toliko želi dobrega gospodarja kot gospodar zanesljivega sužnja - bolj ko si ljudstvo želi Gospodarja, manj možnosti ima, da ga ne bi dobil, vsako ustoličenje novih razmerij gospodstva pa zahteva ritualne žrtve.

To je temelj krvavega balkanskega plesa. Ker gospodstva ene same instance med ljudstvi, ki jih pestijo napadi narcizma majhnih razlik, ni bilo mogoče več vzpostaviti, se je Beogradu svet začel nezadržno krčiti.

Zgodbica o krčenju sveta ne bi bila prav nič vznemirljiva, če ne bi bilo srljivih scen s prereštanimi ali razkosanimi trupli, preko katerih se je sprehoodil vzd zgodovine v vsakdanjost. Pri zgodovini pa pamet odpove - najbolj grešna misel zgodovine je: "Kaj bi pa bilo, če bi...". Tega ne moremo vedeti, ravno zaradi tega pa ne moremo razumeti tudi tistega, kar je - sploh če v tem sodelujemo. Spremembe v resnici pomenijo samo ohranjanje najmočnejših silnic iz preteklosti - preteklost se zmeraj znova враča, in zmeraj znova v neznotni preobleki; Nietzsche je to dobro vedel. V plesu več-

nega vračanja istega vsaka pamet odpove, srce pa ne pomaga. To nam je pokazala tudi sveža sarajevska izkušnja.

Eskapizem nemočnih src namreč lahko gre tako daleč, da v točki največjega moralnega poguma pada v najgloblje mlakuze duha. Najmočnejše orožje proti orožju je neoboroženost, toda sarajevo-nastavljanje lastnih teles oz. licitiranje lastnih življenj se je v zadnji instanci (ob smrtnem strahu) sprevrglo v povsem deplasirano zaklinjanje vrednotam, ki jih je zgodovina poslala v večna lovišča. Tisti, ki so prijeli za orožje, da se jim svet ne bi skrčil na svojo resnično velikost, so dosegli učinek, ki so ga hoteli, kajti tisti, ki jim je do miru, so videli edino možnost za mir ravno v tem, kar so oboroženi sejalci smrti hoteli doseči - vzpostavitev revitaliziranega gospodstva Jugoslavije. Ravno ta najgloblja točka paradoksa, v kateri smo se znašli skupaj z zgodovino, bi nam morala odpreti oči, a nam jih ne more. Kaj naj še sploh pomaga, če sta pamet in srce prekratka?

Vse, kar se je dogajalo v zadnjem času v nam nekoč ljubih krajin, je ostalo radikalno tuje vsakemu možnemu razumevanju. Tudi danes, ko se je to "zgodilo" v olimpijski vasi, nam nič ni jasno, samo sedaj se več niti najmanj ne slepimo. Končno moramo priznati, da ničesar ne razumemo in da nikoli ničesar nismo razumeli, ter da nikoli nihče ne bo ničesar razumel. Zgodbice o egoističnih nacionalnih liderjih in pokvarjenih šovinistih so zgodbe za majhne otroke. Za zelo majhne otroke. Zgodbe o tem, da je mogoče medsodske spore reševati "na evropski ravni", ravno tako: nikoli v zgodovini se noben tak spor ni rešil po mirmi poti. Modrost ni v tem, da bi znali reševati spore, ampak v tem, da jih ne ustvarjam - toda čar človeškega življenja je ravno v tem, da zmeraj trči na "drugega", na soseda, ki si ga ne izbira po svojih željah, ampak mu je dan po naravi. Sosed, ki je zmeraj že po definiciji dovolj drugačen, da ga ni mogoče razumeti, sprošča strah, neznosnost pogleda v brezno, ki ločuje kulturne sestote, pa je pravzaprav neznotnost nemoči racionalnega odnosa do sveta.

Zgodovina, ki vdira v sedanost, ni zgodovina verskih ali plemenskih vojn, ampak zgodovina človeškega prekletstva, prekletstva radikalne nemoči pri izogibanju izbruho koncentriranega fizičnega nasilja, ki je ena od najvztrajnejših človeških kulturnozgodovinskih stalnic, saj nenazadnje izhaja iz telesnega temelja kulture - iz "organskega odpora" do dejstva, da nobena racionalna etika ne more preseči neskončnega brezna večnega vračanja nasilja. Ali ničjanskega radikalnega pesimizma zares ni mogoče preseči? Zgodovina balkanskih vojn kaže, da ne, prihodnost sosedstva med sedaj bojujočimi se ljudstvi pa bo pokazala, če se mu da vsaj izogniti. Vsekakor pa čas prevrednotev vseh vrednot še ni za nami - to, kar se dogaja na Balkanu, je skoncentrirana zgodovina Evrope v 20. stoletju in je samo še en dokaz, da v zgodovini deluje nek um, katerega krvavi destruktivnosti ni mogoče ubežati, medtem ko v siceršnjem vsakdanjem življenju deluje razum, na katerem sloni pragmatična uspešnost "mirnih dob". Vdori "zgodovine" v "vsakdanjost" so realna cena "lahkotne znosnosti bivanja", toda tega ugotovitev še ne pomeni, da smo se kakorkoli približali razumevanju logike krvavega "zgodovinskega uma".

Rajko Muršič

NOVA DOBA ČASNIK ZA SLABE ČASE

Dobimo se na cesti. Vsako sredo pri vašem prodajalcu časnikov.

Semolič je tokrat spregovoril o marčni opozorilni stavki, sindikalnem delovanju ter perspektivah slovenskega gospodarskega razvoja.

KATEDRA: Prva splošna opozorilna stavka je za nami. Ker ima stavka kot najbolj odkrita in skrajna oblika izražanja delavskega nezadovoljstva običajno tudi povsem konkretno cilje, se čudim vašim ocenom o popolnem uspehu marčne stavke, gede na to, da vse zahete vendarle niso bile izpolnjene...

Semolič: Uspešnost je mogoče ocenjevati z različnimi merili. Še enkrat moram ponoviti naše osnovne zahteve: ukinitev zakona o zamrznitvi plač, sprejem zakona o kolektivnih pogodbah, dvig zajamčenega osebnega dohodka ter zagotovitev pravne in socialne varnosti delavcev. Vsi ostali cilji, ki nam jih skuša pripisati del spolitizirane slovenske javnosti, so zgolj natolceanje. Zato neizpolnitve namišljene ali s strani naših kritikov podtaknjene zahteve ne moremo jemati kot poraz ZSSS. Seveda pa bi bilo iluzorno pričakovati, da bomo v dveh urah rešili probleme slovenskega delavstva. Kljub vsemu pa je napredek očiten. Zakon o zamrznitvi plač ne velja več, minimalni osebni dohodek se je zvišal, čeprav ne toliko, kot smo zahtevali, na predlog vseh sindikatov je parlament vladu obvezal, da zagotovi sredstva, ki bodo omogočila pravno in socialno varnost delavcev... Pomembno je tudi, da smo 18. marca na manifestativnem, klasično sindikalističen, a dostenjen in organiziran način pokazali, da gre sedaj zares in da je delavstvu dovolj praznih obljub o boljši prihodnosti.

KATEDRA: Večkrat so vam očitali, da je ideja o stavki zrasla v glavah sindikalnih voditeljev, ne pa med samim delavstvom. Ali je šlo res za demonstracijo politične moči vodstva ZSSS?

Semolič: Sindikalni voditelji na vseh ravneh smo pod stalnim pritiskom članska, naj storimo vse za izboljšanje razmer, v katerih živi slovenski delavec. Če se ne bi sami zavedali svojega poslantstva in organizirali splošne opozorilne stavke, bi dobrošen del delavstva skušal kar sam na cesti izterjati svoje pravice. To pa bi bilo lahko pogubno, tako za mlado slovensko demokracijo, kot tudi

DUŠAN SEMOLIČ

VLADA MORA PONUDITI RAZVOJNI PROGRAM

Dušan Semolič, nekdanji izvršni sekretar predsedstva slovenskih komunistov ter sekretar RK SZDL, sicer pa diplomirani pravnik in celo magister, je že dobrih deset mesecev na čelu najmočnejše slovenske sindikalne organizacije. Človek, ki je lani zamenjal čistokrvnega "rdečkarja" Miha Ravnika, je danes tudi predsednik poslanskega kluba socialistične stranke ter seveda poslanec v parlamentu, kjer sedi iz oči v oči z najhujšim sindikalističnim tekmcem Francetom Tomšičem.

KATEDRA: Zanimiva pa je bila ocena Franceta Tomšiča, češ da je bila stavka usmerjena proti vladni, ne pa proti upravljalcem kapitala, kot je običaj v tujini...

Semolič: Svobodni sindikati so lani organizirali tri četrtnine vseh stavk v slovenskih podjetjih in prav vse so bile uperjene proti obstoječi poslovodni

Seveda pa imam kot sindikalista pravico kritizirati vladu, če ne deluje v skladu z interesu delavstva. To pa še ne pomeni, da jo hočem za vsako ceno rušiti, kot so se ob nedavni stavki zbalzali tisti, ki mladi slovenski demokraciji očitno ne zaupajo v tolikšni meri kot jaz sam in naši sindikalni zaupniki v večjih podjetjih.

KATEDRA: Zanimiva pa je bila ocena Franceta Tomšiča, češ da je bila stavka usmerjena proti vladni, ne pa proti upravljalcem kapitala, kot je običaj v tujini...

Semolič: Svobodni sindikati so lani organizirali tri četrtnine vseh stavk v slovenskih podjetjih in prav vse so bile uperjene proti obstoječi poslovodni

Zveza svobodnih sindikatov Slovenije je s 460000 člani številčno najmočnejša sindikalna organizacija v državi. Čeprav poskušajo nasprotniki ZSSS diskreditirati kot dediča nekdanjih "rdečih sindikatov", velja poudariti, da so se vsi današnji člani vključili v ZSSS individualno (s pristopno izjavo), in to šele po volitvah leta 1990.

za delavce same. Zato smo se v skladu z evropskimi civilizacijskimi in sindikalističnimi standardi odločili za ta korak.

KATEDRA: Verjetno pa se boste strinjali, da so tako vaši kot npr. Tomšičevi sindikati (Neodvisnost - KNSS) pod vplivom določenih političnih strank.

Semolič: Kljub razgibanemu političnemu in strankarskemu življenju v Sloveniji si tega ne bi upal trditi. Prej velja obratno, saj menim, da je marsikata stranka bolj pod našim vplivom, saj se zaveda moči delavstva, ki stoji za nami. Sicer pa večina članov ZSSS niti ni vključena v delo političnih strank, ostali pa delujemo v različnih, kar one-mogoča vpliv ene ali dveh strank na politično usmeritev sindikatov.

KATEDRA: Ali menite, da je združljivo mesto sindikalističnega liderja z vodenjem poslanskega kluba socialistične stranke?

Semolič: V zahodnoevropskih državah je strankarska pripadnost sindikalnih voditeljev prej pravilo kot izjema, zato je dviganje prahu zaradi moje funkcije v socialistični stranki povsem neutemeljeno. Moja najpomembnejša naloga je predstavljanje interesov delavstva, pri tem pa je pripadnost eni ali drugi stranki obrobgna pomena.

KATEDRA: Do prepletanja političnega in sindikalističnega delovanja resda prihaja tudi drugod, zdi pa se, da različni

tičnega sindikalnega gibanja. Pri nas smo šele na začetku, zato večkrat prihaja do krijanja osebnih, strankarskih in drugih interesov. Kljub temu, da je tekmovanost v pluralni družbi gonilo razvoja, je za nemoteno funkcioniranje take družbe potrebna velika mera štrpnosti. Priznavanje razlik in izogibanje politično obarvanega omalovaževanja morata postati pravili tudi v našem pluralističnem sindikalnem gibanju. Le tako bomo lahko vši sindikati po svojih najboljših močeh opravljali najpomembnejšo nalogo, to pa je boj za pravice delavstva.

KATEDRA: Je v razmerah razgrelih političnih strasti sploh mogoč medsindikalistični pakt o nenapadanju in kakšne bodo posledice za delavce, če da tega ne pride?

Semolič: Kljub temu, da so odnosi med različnimi slovenskimi sindikati v tem trenutku precej skrhani, upanje ostaja. Čeprav se z marsičim ne strinjam, javno nikoli ne napadam ali celo žalim pripadnikov drugih sindikatov in strank.

ZSSS združuje 17 panožnih sindikatov, članarina, ki predstavlja edini vir financiranja, pa znaša 0,6% bruto osebnega dohodka. 45% s članarino zbranih sredstev ostane v podjetju, del gre v območne, del v panožne sindikalne organizacije, z 10% zbranega denarja pa razpolaga osrednja zveza.

strukturi. Vedeti pa je treba, da napačne odločitve v podjetju prizadenejo le peščico ljudi v primerjavi s škodo, ki jo lahko delavstvu povzročijo kardinalne napake na ravni državne gospodarske politike. Zato mora oblast pri svojem delu sprejeti sindikate kot resnega partner-

ustvarjalca kapitala na drugi strani. K sreči pri nas ne gre za dilemo soupravljanje da ali ne, pač pa gre za nerešena vprašanja oblike in obsega participacije. Glede na to, da parlament o tem vprašaju še ni razpravljal, pa je težko napovedati, kaj se bo iz predloga izčimilo.

V predsedstvu ZSSS delajo le trije profesionalci, Dušan Semolič pa je prvi neprofesionalni predsednik v zgodovini teh sindikatov. Profesionalno pa opravlja svojo nalogo sindikalni zaupniki v večjih podjetjih.

ja za pogajalsko mizo. Evropske izkušnje nam namreč kažejo, da prestrukturiranje gospodarstva ni mogoče izvesti brez upoštevanja socialnih stisk, ki izvirajo iz tega početja. Le s kompromisnimi rešitvami v trikotniku vladodelodajalci-sindikati bomo lahko ublažili neizogibne težave, s katerimi se srečujejo povsod v času korenitih družbenih in gospodarskih sprememb.

KATEDRA: Pred nami je predlog zakona o sodelovanju delavcev pri uprav-

KATEDRA: V Sloveniji je 100000 brezposelnih, prav toliko delavcev pa čaka, da jih postavijo pred tovarniška vrata. Kako se vaši sindikati prilagajo na raščlanju brezposelnih, oziroma kakšna je vaša strategija preprečevanja odpuščanja delavcev?

Semolič: Zavedamo se, da je nerečno za vsako ceno braniti sleherno delovno mesto. Glede na to, da smo v fazi korenite spremembe strukture gospodarstva, pa bi bilo nujno, da bi imela oblast alternativo razvoja. Povečevanje

Vsi člani ZSSS imajo možnost koriščenja brezplačne pravne pomoči, sindikati pa nudijo tudi materialno pomoč posameznikom v hudi stiski. Kot zanimivost omenimo še to, da so v Ljubljani nedavno odprli trgovino, v kateri imajo člani ZSSS petodstotni popust...

štivila brezposelnih bi bilo namreč usodno tako za delavstvo kot za državo. Žal pa vrla do danes še ni ponudila svojega gospodarskega in socialnega programa. Prav tako je pomembno zagotoviti normalne pogoje za delo t.i. sodišč zdržavnega dela, ki zaradi finančnih in kadrovskih problemov ne morejo reševati delovnih sporov tako, kot bi si zaposleni želeli. Treba se je usmeriti v aktivno politiko zaposlovanja. Perspektiv ne moremo iskati v poviševanju denarnih pomoči brezposelnim (ki pa je seveda nujna) in prerazporejanju revščine, pač pa v odpiranju novih delovnih mest. Sindikati menimo, da je to edina prava pot, žal pa pri reševanju tovrstnih problemov nimamo ustreznih mehanizmov v svojih rokah.

KATEDRA: Zdi se, kot da so sindikati v paradoksalnem položaju. Njihova naloga naj bi bila predvsem zaščita delavcev, vendar pa je ohranitev podjetij največkrat najpomembnejši cilj. Za visoko ceno, ki jo plačuje delavec, mar ne?

Semolič: Ce podjetje obstaja, delavec še lahko upa, da bo čez mesec ali dva bolje. Če pa gre v stečaj, je obsojen na brezperspektivno čakanje na zavod za zaposlovanje. In prav zato se sindikati borimo za ohranjanje podjetij in delovnih mest. Ko bo vrla ponudila konkreten predlog reševanja iz krize, bo socialni pakt bližji. Šele, ko bomo imeli jasna zagotovila, da danes zategujemo pas zato, da bo jutri bolje, bomo to z odobravanjem sprejeli in potrdili.

KATEDRA: Za konec me zanima še, kakšno je vaše stališče do 130 "hlapcev Jemejev", ki jih je vaš sindikat postavil na cesto, hkrati pa ste v dobršni meri ohranili kompromitirano vodstveno strukturo?

Semolič: Glede na to, da se je "afera" zgodila pred mojim prihodom na čelo ZSSS, bi o njej le težko sodil. Po zagotovilih sodelavcev pa je s slovenskim sindikalnim pluralizmom in s tem povezanim upadom članstva na naših sindikalnih del strokovnih služb postal odvečen. Celoten postopek ukinitev delovnih mest naj bi potekal v skladu s tedaj veljavno zakonodajo. Zavzemam pa se za to, da se problem (če sploh še obstaja) ne zlorablja v politične namene, ampak rešuje po zakoniti, to je pravni poti.

Simon Bizjak

"Če bi še pred letom kdo rekel, da bo tako hudo, mu ne bi verjela," je pred časom rekla socialna delavka Bogica Kasjak iz MTT. Najhuje je, ko ljudje dobijo čeke za stanovanje, elektriko, ogrevanje in vrtec in računov ne morejo plačati. "Rok za plačilo jih tako tlači, da nekateri pritiskov ne morejo prestati brez zdravniške pomoči. Pri mladih zlasti spodbudi to stanje konflikte s partnerji, doma ali v delovnem okolju."

Tudi ponoči je delala za tekočim trakom, potem pa je z oglasne deske prebrala, da je ne potrebujeve več. Dva otroka ima, sin je v trgovini kradel čokolado. Joče, ko mu pogleda v oči. Najpocrkojajo, naj se kam zavlečeo in zaspijo za večno? Čeprav delajo, dobijo premalo za normalno življenje. Ne boste verjeli, kurje bedro razdelijo na dve polovici in si dvakrat skuhajo juho, enkrat na teden kupijo kruh, takoj ga porazdelijo na dnevne deleže. Ni javnih kuhinj. Ker bi bile dolge vrste, ker bi bila sramota za mesto in državo.

Oče za otroka ne plačuje, za otroški dodatek ni znala zaprositi. Mama ji je poslala nekaj hrane. Sram jo je, da ni mogla plačati stana. Nekateri se znajdejo, drugi ne. Dosti jih ne ve, kje bi lahko iskali pomoči. Mati samohranilka štirih majhnih otrok je s časopisnim oglasom prosila za denarno pomoč in pomoč v prehrani. "Najlepša hvala vsem, ki pomagajo," je zapisala. Ima štiri otroke, sedem, osem in deset let stare fante in šestletno hčer. Najstarejši in najmlajša živita pri njej, za dva fanta skrbi stara mati. Bila je sedem let poročena, pred štirimi leti sta šla narazen, ker je grozno pil. Otroci so bili dodeljeni njej. Takrat je bila na zelo dobrati poti. Delala je kot akviziterka, mesečno je zasluzila toliko, da je lahko z otroki zelo dobro živel. Slabši časi so začeli preganjati tudi akviziterje izpred vrat. Prihranjeni denar je kopnel. Stana je plačujejo dvesto mark, ker ni dimnika je elektrika velik strošek za ogrevanje. Ima srčko, da otroci radi jedo krompir, testenine in druge ceneje stvari in niso izbirčni, ne dobijo, kar si izmislijo, in ne morejo reči, da nečesa ne bodo jedli. V bližnji restavraciji jim večkrat dajo pet malic za tri plačane.

Konzerva in kos kruha

Sam enkrat na dan poje kruh in konzervo. Spati ne more ob misli, ali bodo imeli kaj jesti. Ima devet in šest let staro otroka. Žena dela in slabu zasluži. Deset let je bil zaposlen. Zima je bila težka. Hčerka sprašuje, zakaj sta žalostna. Štiri leta je stara, sin pa dve. Sama zelo malo jest, da bi imela hrano za otroka, tako jima ju ne morejo vzeti. "Danes še nisem jedel, sinoči pa sva imela za večerjo rijevo juho," pove sredi dneva. Riz sta dobila od Caritas.

"Kot otrok sem bil v domu in vem, kako je biti brez staršev. Svojih otrok v zavod ne dam," pravi. Obleke imajo še tiste, ki so jih dobili lani, ko so ljudje pomagali. Najbolj bi potrebovala delo. Kakšna mladost, ko je vojna, ko so starši na čakanju, vedno tečni doma, ko ne dajo denarja. Pri D. si premoga za zimo niso mogli kupiti. Drva so skurili v enem mesecu, nato so zbirali ostanek lesa. Devetindvajset let je bil zaposlen, zaradi plavih so ga odpustili. Zdravili so ga na Pohorskem dvoru. Ne ve, kako bo naprej. Pa saj ga sploh ne vprašajo.

Star je 53 let, žena pa šestdeset. Roke ima zgarane. Za tri kile zaseke je pri sosedu popoldne cepil drva. Makaronekuhata in krompir. Kokoši, ki sta jih imela, sta poklala. Včasih polovi kakšno divjad, za hrano, ko je potrebno. Čevlje bi potreboval. Zimski so še vedno na popravilu pri čevljariju. Pri zdravniku bi moral plačati 450 tolarjev participacije, pa jih nima.

VSAJ TEŽKE ZIME JE KONEC

Kje ima ta država, ki smo ji dolga leta dajali, srce? Prihodnosti je že zdavnaj izginilo veselje z obraza. Poleg pravih bomb so tempirane socialne. Bomba - takšno življenje! Kot so imeli Angleži UB 40 v svoji krizi, imamo tudi Slovenci polne obrazce za nezaposlene SPN - 1, na katere je treba vpisati vlogo za uveljavitev socialnovarstvenih pravic. Sistem se je končno menjal. Po socializmu tudi kapitalizem prav nič ne velja.

Devetindvajset let je bil zaposlen, zaradi plavih so ga odpustili. Zdravili so ga na Pohorskem dvoru. Ne ve, kako bo naprej. Pa saj ga sploh ne vprašajo.

■ Preživilja ga žena

V podjetje so ga zvabilo z večjo plačo, kot jo je imel v prejšnjem podjetju. Pa je podjetje propadlo, dela pa zdaj ne more dobiti več. Se s svojimi delavci nimajo kam, mu odgovorijo. Ima 23 let delovnega staža, zanj in za otroka skrbi žena, ki del plače dobi v bonih. Star je 43 let, v letih, ko naj bi največ ustvarjal. Preživila ga žena in mu morajo starši prisikočiti na pomoč. Ko ni bilo snega, je v gozdu pobiral suhih lajd za kurjava. Na borzi dela tudi zanj ni upanja. Govedina je redko na mizi, če je, je za otroke. Prej so redki verjeli, da bi lahko bilo v samostojnosti siromaštvo.

Oblačila bi potrebovali, hrano in denarno pomoč. Dva otroka ima, petnajst mesecov in šest let stara. Še za hčerko iz prvega zakona plačuje preživljino. V kletnem stanovanju mu teče. Otroka sta bolna zaradi vlage, oblačila so plesniva. Pri oknih in vrati piha hladno. Straničje je zunaj. Voda večkrat vdre iz kanalizacije v stanovanje. Vse dajo za otroka, samo da jima ne bo hudo, kot je staršema. Triindvajset let je bil delavec, potem pa so ga zaradi disciplinskega prekrška odpustili. Za nas starejše ni več dela. Prej so ga ljudje spoštovali, sedaj ga je sram. In živčen je.

Bil je rudar, kasneje je opravljal laža dela. Več kot trideset let je bil zaposlen, sedaj je invalid. Zaradi disciplinskega prekrška so ga postavili na cesto; pravi, da krivično. Na Zavodu za zaposlovanje imajo že zdravih brez dela preveč. Dva otroka ima. Zaposlena je samo žena.

V Mariboru je stanje bolj kritično kot v drugih slovenskih mestih. Petnajst odstotkov Mariborčanov je upravičenih do socialnih pomoči, do katerih se je mogoče prebiti preko strogih meril. Le nekaj več kot tretjina tistih, ki so prijavljeni na zavodu za zaposlovanje ima pravico do nadomestila. Lilet je še vedno zaprt. Pri njem pa se je vse začelo, postal je simbol vsega tistega, kar se je, seveda ne po krvidi ljudi, ki pripovedujejo te še pred časom neverjetne zgodbe, dogajajo Mariboru. In še vedno ni prepozno za konstruktivno, ne za razkroj in represijo sistema. Čeprav ljudem vse razpada.

Marko Trobentar

ALBANIJA

NEKROLOG EVROPSKEGA KOMUNIZMA

Na našem kontinentu bomo težko našli deželo, ki bi bila tako ali še bolj žalostna od Albanije. S svojimi 3,3 milijoni prebivalcev je najmanj razvita v Evropi, saj je njen bruto nacionalni dohodek leta 1989 dosegel samo 3,8 milijarde USD, od tedaj pa stalno pada. O gospodarskem razvoju ni mogoče govoriti niti približno. Uspeh je že vzdrževanje osnovnih funkcij države.

Država živi svojo usodo - na dolg, od daril in tuje pomoči.

Ljudje so lačni in premaženi. Brez upanja na izboljšanje katastrofalne situacije v dogledni prihodnosti. Dolgoletno uničevanje vseh sfer družbenega življenja je privelo Albanijo do vsespolne bede in kaosa. Doslej se v reševanje kriznih situacij in odkritih konfliktov še ni vključevala vojska s težkim orožjem, a mnogo do tega ni manjkalo nikoli. Eksplozija socialnega nezadovoljstva grozi vsak trenutek.

Težko je dojeti, kako globoko - v pravdu - se nahaja Albanija. Morda je najboljši primer splošne situacije v državi znano mednarodno letališče Rinas, oddaljeno manj kot 30 km od Tirane. Radarjev ni. Naprave za preglevanje prtljage delujejo le izjemoma. Okoliški prebivalci ne kradejo le signalizacije, ampak celo luči in reflektorje s

same letališke steze. Med najmodernejše naprave za kontrolo poletov spada stari daljnogled, ki ga je neki uslužbenec albanske letalske družbe kupil na boljšem trgu v Brindisi. Pristajanje na tiranskem letališču velja med piloti za dokaz najvišje stopnje strokovnosti - pri pilotiranju si je mogoče pomagati le z lastnimi očmi, pri tem pa paziti še na pse, živino, ljudi in primitivna transportna sredstva, za katere je gladka pristajalna steza nadvse zanimiv kraj.

Za Albanijo značilni bunkerji in številni vojaški objekti slekjoprej ostajajo, najbolj vpadljiva sprememba krajinje pa je, da praktično ni več gozdov. Ob cesti med aerodromom in Tirano, ki je enako zanemarjena kot vse druge v državi, ne raste več nobeno drevo. Posekali so skoraj vse gozdove, sadovnjake in parke, v pristanišču Drač so posekali celo tri četrtine nasadov v predsedniški rezidenci. Ob tem se je Albanija še pred nekaj leti hvalila, da predstavlja gozd 42 % njene površine. Če vprašamo Albance, kam je izginil ves njihov gozd, odgovarjajo: "Peč je nenasitna, pozimi pa je hladno." Že v prvem stanovanju, ki ga človek obiše, mu postane jasno, zakaj tolika potrošnja drž. Centralno gretje pozimi ne deluje, torej je temperatura v stanovanju praktično enaka zunanji. V vsakem stanovanju je torej majhna peč (pogosto kar domače izdelave). Premoga ali kuričnega olja ni mogoče kupiti, ostane torej le les (na odpadih ni mogoče najti niti koščka lesa, pa tudi ničesar drugega, kar bi gorelo).

Tudi z življenjskimi potrebščinami, vključno kruhom, ni nič bolje. Ni! Danes je že jasno, da najbrž ne bi prišlo do revolucije lačnih, brez diletantizma zadnjega predsednika pred svobodnimi volitvami Yllia Buflja. Čeprav velja sam za dokaj sposobnega, se je obkrožil z nesposobnimi svetovalci. Njegov svetovalec za zunanjopolitičko je bil npr. le enkrat v življenju v tujini in ni bil sposoben našteti niti vseh članic Evropske gospodarske skupnosti. Ko je Bufi zvedel za katastrofalno stanje državnih zalog osnovnih živil, so mu njegovi modri svetovalci predlagali, naj podatke sporoči javnosti. Nekaj dni kasneje je to tudi storil in pri tem povedal, da je zalog živeža le še za dva do tri dni, kar je sicer držalo, a ob tem je pozabil, da so v albanska pristanišča dan za dan prihajale ladje, polne življenjskih potrebščin. Jasno - zavladala je panika in kaos, desetine mrtvih, stotine ranjenih, razpustitev vlaže in razpis predčasnih volitev, ki so končno spodnesle socialiste.

Dandanes je situacija s preskrbo najslabša v celotni povojni zgodovini. Vse osnovne potrebščine so na kupone, a kolicine, ki jih je tako mogoče dobiti, komajda zadoščajo, da ljudje ne pomrejo od lakote - še več, nihče ne garantira, da je hrano za bone sploh mogoče kupiti. V državnih prodajalnah namreč hrane praviloma ni oz. le občasno prodajajo živila iz humanitarne pomoči. Ljudje so torej prisiljeni kupovati na boljšaku in v privatnih trgovinah, kjer se za drag denar prodaja predvsem tihotapsko blago bolgarskega ali grškega porekla, osnovnih živil in zdravil pa krično primanjkuje, da o industrijskih izdelkih sploh ne govorimo.

In česa je dovolj? Skoraj ničesar razen ene vrste ameriških, grških in albanских cigaret, neke žgane pijače in grških limonad v plastenkah - cene pa so za Albance astronomske. Jiri Svitek

KAKŠNO KULTURNO PROMOCIJO POTREBUJE MARIBOR?

CENTRALIZACIJA ALI REGIONALIZACIJA

Kultura nedvomno potrebuje promocijo, saj je v tržni ekonomiji le eden od artiklov, ki si morajo iskati svoj prostor na trgu in se čim dražje prodati. Na zahodu, kamor se ekonomsko nagiba tudi naša država, za to obstajajo razni promoterji, marketingarji in menedžerji, ki s podrobno analizo trenutnih trendov na posameznih področjih (glasba, likovna umetnost, gledališče, film, literatura) ponujajo svoje kure nesnice in proizvajajo t. i. hit-kulturo.

A ponavadi je takšna dejavnost že vsebovana v določenih hišah, ki se jim reče dvorane, galerije, gledališča, itd., v katerih vsak lastnik, privatni ali državni, skrbi, da bo preko razstav, koncertov, predstav, projekcij, literarnih večerov, predavanj, itd. prodal, kar ponuja. Od tega je namreč ovisno tudi njihovo preživetje in vmes ni nobene kvalitativne romantične, ampak zgolj kupci oziroma konzumenti in aktualnost blaga, saj je nekaj, kar je danes "in", jutri že "out". Pač zakon pop kulture, katere del so postali tako Vivaldi ali Mozart kot Goethe, Shakespeare, Nadine Gordimer, Gabriel García Marquez ali U2 in Nirvana, Steven Spielberg in Vincent van Gogh.

Skratka kultura konzumentstva 20. stoletja, ki se nikakor ne razlikuje od tistih v minulih stoletjih, le da je več, in da namesto dvornih ali cerkevnih slikarjev, kiparjev, glasbenikov, itd. obstaja večja disperzija akterjev in brisanje meja ter nekdanjih centrov. Tako je za drugo polovico 80-ih najznačilnejši trend t. i. *world art*, ki resnično dokazuje, da umetnost ne pozna meja, in združuje azijske, afriške, evropske in druge kulture. In vse s ciljem odpirati nova tržišča in prosperirati na njih, ko je evo-ameriško postalo premajhno za željeno obračanje kapitala.

Zato ni nič čudnega, če smo v Sloveniji in Mariboru v zadnjem času priče vse pogosteji obiskom tujih poslovnih nevez ali po naše selektorjev, ki enako kot gospodarstveniki iščejo možnosti na svojem vrtičku, in si ogledujejo, kaj je zanimivega za prodajo na drugi strani meje. Nujno morajo biti primerno strokovno podkovani, torej tudi šolani, da vejo, kaj kupujejo, in da bo zanimivo za produkcijo, za katero delajo, ali za festival, ki ga pripravljajo. V nasprotnem primeru bodo propadli, saj ne bodo privabili dovolj gledalcev in dvignili dovolj prahu. Torej daleč od socialističnega pojmovanja dobrotništva in usluževanja. Edino zakon kapitala jim narekuje njihove interese, da npr. v mariborsko Dramo pridejo celo iz Mehike.

Kot vidimo, pa njihovega poslanstva ne narekuje država, temveč strogo specializirano področje ali posamezen projekt, npr. *gledališki festival*, ki so ga v Mariboru predstavljali za enega največjih na svetu, a v svetu mu takšnih lastnosti niso tako velikodušno pripisovali. Namerna poslovna diskrepanca? Ne, le zakon trga in borba za dolarski primat.

V Mariboru pa tega še nismo dojeli, čeprav imamo polna usta poslovnosti. Kultura nam pomeni narodno dobrino in ji še nismo sposobni pritakniti zakonitosti, ki jih zahtevamo od gospodarstva. Galerije, kino in koncertne dvorane sammajo, mi pa prirejamo prazne diskusije o "kulturni sivini" in priznavamo, da se je bil samo teater sposoben izviti iz teh klešč. Zakaj? S spretno promocijo. Kvaliteta igra pri tem na žalost minorno vlogo. Če to ne bi veljalo, ne bi obstajali mnogi kvalitetni projekti, ki so propadli in jih od časa do časa, praktično šele čez nekaj let, kakšni zanesenjaki potegnemo iz pozabe. Tuji, ki prisegajo, da

je mariborska Drama nekaj najboljšega v svetu, samo prilivajo vodo na svoj polovni mlin.

Na drugi strani pa pri nas v duhu starega sistema, namesto da se ozremo okoli sebe, želimo v *Skupščini* ustanoviti **Center za promocijo kulture** in njegovo delovanje obesiti na *mestni proračun*, čeprav so argumenti za njegovo ustanovitev sila nasprotujejo. Pomisleki, da nek slikar sam ali s svojim agentom najbolje prezentira svoje delo, enako glasbenik (gledališču je v okviru lastne institucije to že uspelo), in ne potrebujemo nikakršnega socialističnega centra za krovno promocijo, so popolnoma na mestu. A najhuje je, da bodo o njegovih ustanovitvih odločili ljudje, ki jim je sodobna kulturna promocija španska vas. Dobro bi pač bilo promovirati. In takoj se vsi argumenti nehajo.

Najprej moramo vedeti, kaj bomo sploh promovirali (kviz: kdo ve, kaj je v Mariboru ponuditi, če lastne kulture nismo sposobni niti sami konzumirati in na prireditvah opazimo vedno isto maloštevilno publiko), saj je kultura tako širok pojem, ki potrebuje temeljito delo na posameznih področjih, spremljanje trendov v svetu in v samih institucijah, da njenega šmorna nekakšen nadcenter ne bo mogel prebaviti. Potem obvladati vse marketinške zakonitosti kulturnega trga, dokler se ne odločimo, kje bomo neko področje napravili uspešno. Vsaka država ali regija ni sposobna kupiti vsega, kar bi ji Maribor hotel ponuditi (analiza trgov). So zainteresirani V Mariboru to napravili? Zaenkrat imamo samo **vzrok** (promocija) in **namen** (Center), vse vmes pa manjka.

Prav zaradi tega smrdi ustanavljanje Centra za promocijo kulture po naftalinnu, ki bi naj pregnal molje, a v bistvu je že izdišan in se bodo molji le še bolj zaredili. Hkrati pa bo spet goltal sredstva mariborskih davkoplačevalcev, ki z

njim ustanavljajo firmo, ki so jo že stokrat plačali. Namreč, zaenkrat še vse mariborske kulturne institucije visijo na proračunu, v njih pa delajo ljudje, katerih delokrog vsebuje tudi poslovni del. Če so ga dosedaj zanemarjali, ker jih je neglede na rezultate plačevala država, bi nujno morali začeti z drugačno prakso. Časi socializma in dvojnega plačevanja za isto stvar so mimo.

Če že nekdo, pa najsi bo **Vladimir Rukavina** ali kdorkoli drug, misli, da je Center za promocijo kulture Mariboru potreben, ga naj ustanovi kot *privatno podjetje* iz svojega žepa, ponuja svoje usluge domnevnim strankam in jih primerno zaračunava. Trg bo prinesel argumente za ali proti. Ali pa v ostalih proračunsko podprtih "hramih" odpusti ljudi, ki so se dokazali s svojo dolgletno nesposobnostjo in spravili mariborsko kulturo tja, kjer se danes prijema na glavo. Ne pa enostavno stopiti na občino, si zagotoviti dovolj širok lobby in zahtevati od njega, da ti pod krinko ne-vem-kakšnih splošnih interesov ustanovi "privatno" firmo, zagotovi delovno mesto in daje denar. In to še **mimo kakršnihkoli razpisov**, programov in projektov, ki bi omogočali boljše ideje in bolj sposobne ljudi!

Da ne bo kot z Maticem, na čelu katerega pluje gospod **Razdevšek**, in je samo komisija, ki je pododelovala *priznanja mesta Maribora*, videla v njem uspešno organizacijo. Uspešna pa je samo za slepe in za njih same, ki živijo na proračunu in se debelijo od "lastnih" sredstev, ostali pa ne najdemo o turizmu v Mariboru ne duha ne sluha. Še več, postala je glavna cokla pobud, ki niso v njihovem privatnem interesu. Zato: nehajte že s škodljivim SZDL-jevstvom in pustite trgu, kar je tržnega, in cesarju, kar je cesarjevega, **Magda Tovornik** pa se naj odloči, ali je za centralizacijsko pokroviteljstvo in skrivanje za "širšimi družbenimi (mestnimi) interes" tistih, ki ne morejo preboleli lepo postlane preteklosti, ali za tržne razmere oziroma "regionalizacijo" enakovrednih partnerjev na trgu. Tudi v kulturi.

Peter Tomaž Dobrila

Boris Strmsek

MANAGEMENT

KADROVANJE KOT FUNKCIJA MANEGERJA

V sodobnem managementu

se izmed vseh funkcij managerja kadrovjanje največkrat postavlja po pomenu na prvo mesto. Dobri kadri ustvarjajo podjetju profit, slabi pa le strošek. Kadrovjanje in usposabljanje ljudi je običajno ena najdražjih, pa tudi ena najkompleksnejših investicij v podjetju. Kadrovjanje namreč vsebuje vrsto pasti, in od sposobnosti managerjev je odvisno, ali bo podjetje te pasti uspešno prebrodilo, kajti če jih ne, bo čutilo dolgoročne posledice.

Proces kadrovjanja je mogoče razdeliti na tri temeljne funkcije:

1. **zagotavljanje posebnih kadrov**, kar vključuje planiranje in predvidevanje potrebnih novih zaposlitv, analizo delovnih mest, specificiranje potrebnih opravil, objavljanje novih delovnih mest ter izbiro med prijavljenimi kandidati;

2. **vzdrževanje kadrov**, kar vključuje nujne, bolj ali manj rutinske administrativne posle, s katerimi zagotavljamo notranjo in zunanjou fluktuacijo kadrov, skrb za varnost, ustrezeno delovno okolje in nagrajevanje;

3. **razvoj kadrov**, ki zajema usposabljanje, izobraževanje in ocenjevanje.

V tem sestavku se bom nekoliko podrobnejše lotil prve funkcije. Pri proučevanju kadrovskih potreb je prva naloga managerjev, da natanko specificirajo, koliko in katera opravila so potrebna, da podjetje doseže svoje cilje. V naših podjetjih je to delo ponavadi opravljala delavskega sveta imenovana komisija, ki je pripravljala podrobni pregled del in nalog, ponavadi z vrsto podrobnejše specificiranih podnalog, toda brez temeljnih usmeritev, ki bi izhajale iz jasne strategije podjetja, kar bi moral opredeliti manager. Rezultat takšnih postopkov je bila - poenostavljeno rečeno - ekstenzivnost pri zaposlovanju, katere posledice se še zdaj zelo čutijo v vseh podjetjih v družbeni lasti. Manager je tisti, ki bi moral imeti globalen pregled nad podjetjem in njegovimi potrebami, zato se od njega pričakuje temeljni prispevek k opredelitvi števila in specifikacij potrebnih delovnih mest, kar je v največji meri odvisno od organizacijske filozofije podjetja.

Še zahtevnejša naloga je **izbera** ustreznih kadrov. Med strokovnjaki za management prevladuje mnenje, da je za podjetje najpomembnejše imeti nadarjenie in visoko usposobljenje kadre. Michael J. Kami v knjigi "Trigger Points" trdi, da je od temeljnih prvin za razvoj podjetja najpomembnejša tista, ki omogoča prepoznavanje zaposlenih s potrebnimi sposobnostmi in vizijo bodočih sprememb v podjetju. Managerjem priporoča pripravo seznamov ljudi, od katerih je najbolj odvisen uspeh podjetja. Če je spisek kratek, je treba takoj sprožiti akcijo iskanja takih ljudi. Mnogokrat se

izkaže, da taki ljudje v podjetju so, vendar so bili zapostavljeni ali celo ignorirani. Vedeti je namreč treba, da je potrebno nadarjene ljudi specifično obravnavati, pri tem pa manager pogosto nati na odpore v okolju, ki naravno teži k egalitarizmu. Kami meni, da se velja med možnostjo, da bodo v podjetju zadovoljni ključni ljudje, in možnostjo, da bo zadovoljivo podjetje v celoti (oz. večina v podjetju), odločiti za prvo.

Peter Drucker v knjigi "Managing for Results" prav tako poudarja pomen dobre kulture, ko opozarja, da je ena temeljnih dilem vsakega podjetja pravilna alokacija najboljših ljudi. Meni, da jih je treba angažirati tam, kjer so naloge najzahtevnejše, obenem pa priložnosti največje. Prerazporejanje ljudi je pogosto težavno, toda nujno. Drucker omenja metodo "prisilne izbire": manager sestavi dva spiska; v prvem rangira najpomembnejše naloge v podjetju, v drugem pa najpomembnejše kadre; nato iz obeh spiskov sestavi pare tako, da se najvišje rangirana naloga poveže z najvišje rangiranim na kadrovski listi itd. Tako dobimo učinkovit poslovni program uresničevanja kadrovske politike v podjetju.

Kako zaposli prave ljudi? Robert Half v knjigi "Half on Hiring" priporoča naslednjo metodo: najprej se vprašamo, ali sploh potrebujemo novo zaposlene, in če je posel, za katerega ga iščemo, sploh izvedljiv. Če odgovorimo pozitivno, priporoča za ugotavljanje ustreznosti kandidata 5 kategorij:

1. **delovne izkušnje**,
2. **izobrazbo**,
3. **inteligentnost**,
4. **videz in**
5. **osebnost**.

Pri izbiri si delno pomagamo z življenskim spisom, ki pa ga je treba brati kot "bilenco stanja podjetja brez njegovih obveznosti". Najpomembnejši pa je seveda intervju v vsakim kandidatom. Pri tem delajo mnogi managerji napako, da vodijo intervjuje v stilu nestrukturiranega razgovora, treba pa si narediti plan:

1. najprej začeti dobrodošlico kandidatu,
2. zagotoviti sproščeno klimo s krajšim splošnim razgovorom,
3. opredeliti namen in želje intervjuja,
4. zastaviti vprašanja, ki nam dajo kolikor se le da informacij o kandidatu,
5. predstaviti delovno mesto, za katerega se kandidira,
6. odgovoriti na kandidatova vprašanja in
7. skleniti intervju.

Pri tem je treba v kar največji meri dopustiti kandidatu, da govori - če govorí predvsem izpravevalec, lahko kandidat svojo predstavitev prilagodi okoliščinam in skrije svoje dejanske lastnosti. Pomembna je tehnika vprašanj, pri odgovorih pa je treba biti pozoren tako na vsebino, kot tudi na način, kako so bili podani.

Kadrovjanje je predvsem funkcija managerjev - kadrovske službe v podjetju so predvsem njihov servis, ki jim omogoča najkreativnejši in najodgovnejši del kadrovjanja.

Bojan Praznik

RADIO MARIBOR

MM1 90,4 in 93,1 MHz 5.40—19-00

MM2 102,8 MHz 0.00—24.00 Illichova 33, 62000 Maribor

Zaradi vsega prej naštete ali pa prav zaradi tega slovensko gospodarstvo preživila težke čase. In z njim vred tudi slovenski živelj, vsaj njegova velika večina. Ta situacija je še zlasti potencirana v mariborski regiji. V nekoč industrijsko zelo razvitem mestu je danes 15.000 brezposelnih, vsaj še enkrat toliko jih je sicer zaposlenih, a so tehnološki (ali bolje sistemski) višek.

Leta 1981 je takratni mariborski izvršni svet ugotovil, da je nujno treba nekaj storiti za oživitev mariborskega gospodarstva. Tako je bil "spočet" prvi "mega projekt", s pomočjo katerega naj bi se (takrat) mariborska industrija rešila kompleksa zapostavljenosti. Tako kot so vsem dobre znani razlogi stagnacije in zaostajanja mariborskega gospodarstva, je tudi znana vizija takrat izdelanega projekta **Maribor 2000**. Strokovnjaki Visoke ekonomsko komercialne šole (današnji EPF) in Ekonomskega centra Maribor so ob pomoči strokovnjakov iz delovnih organizacij izbrali pet razvojnih jader, ki naj bi izvedla tehnološki preboj rigidne mariborske industrije. Vendar projekt Maribor 2000 ni bil nikoli realiziran. Razloge je moč najti tudi v sistemskih spremembah, o katerih je e bilo govor na začetku sestavka, a mnogo bolj kot to, da projekt ni nikdar ugledal luči sveta, ampak je končal v nememigavih predelih, je nerodno dejstvo, da so se prva sesula ravno podjetja, predvidena za "vlečne konje" mariborskega gospodarstva.

Boris Strmšek

GOSPODARSTVO

"MARIBOR JUTRI"

MESTO, OBSEDENO OD DRAGIH PROJEKTOV

Ž

ivimo v, za Slovenijo, prelomnih časih, ko dinamika spreminja bivanjskega prostora že kar presega našo sposobnost prilaganja na vse spremembe. "Zgodila" se nam je demokracija z vsem, kar spada zraven, od prehoda k večstrankarstvu, uvajanja tržnih zakonitosti, pa vse do osamosvojitve in mednarodnega priznanja. Odpirajo se nam nove perspektive, v scenariju prihodnosti pa nam je tudi namenjena pomembna vloga. Toda preživeti je treba vso težavnost prehodnega obdobja.

■ Analiza sedanjega stanja

S konstituiranjem prve večstrankarske skupščine mesta Maribor je ponovno prišla v prvi plan zahteva po ozdraviti gospodarstva regije. Brez velikega pompa je bil sprejet sklep mestne vlade, naj se izdela projekt, v katerem bodo strokovno opredeljene možnosti mariborskega gospodarstva za čim prejšnji izhod iz krize v kateri se nahaja. Projekt **"Maribor jutri"**, ki ga izvajajo strokovnjaki kalifornijskega inštituta **SRI International**, je medtem prešel v drugo fazo.

V prvi fazi so opravili inventuro pogojev in stanj, v katerih se nahaja mariborsko gospodarstvo, in prišli do sklepa, da imamo danes sedem pomembnejših sektorjev, vsakega z različnim razvojnimi potencialom. Ti sektorji so:

- predelava kovin in nekovin
- izdelovanje strojne opreme
- izdelovanje vozil in transportne opreme
- tekstilna industrija
- konfekcijska industrija
- kmetijstvo in prehrabrena industrija
- gradbeništvo.

Prve vizije jutrišnjega Maribora pri članih projektnega sveta pa kažejo, da vidijo prihodnost predvsem v razvoju terciarnih in kvartarnih dejavnosti, v izkoriščanju geografske lege in razvoju Maribora kot mednarodnega regijskega centra, v diverzifikaciji in večji agresivnosti gospodarstva. Po dosedanjih ugotovitvah stanfordskih raziskovalcev naj bi gospodarstvo mariborske regije v tem desetletju izvedlo:

- preobrat od težke k lahki industriji
- povečalo storitvene dejavnosti
- postal trgovski center
- razširilo turizem

- razvijalo pomemben sektor malega gospodarstva
- prešlo k večji dodani vrednosti v kmetijstvu in predelavi.

Za dosego teh ciljev pa je potrebno zagotoviti nekatere ključne dejavnike in institucije. V prvi vrsti podpirajoč makroekonomski sistem in razpoložljiv kapital za prestrukturiranja in nova vlaganja. Predvsem pro (makroekonomski sistem, kamor sodi tudi pravna regulativna s tega področja) je ena večjih ovir pri delu raziskovalcev. V razmerah, ko ni jasno, kdaj bo sprejet zakon o lastninjenju in privatizaciji podjetij in kako bo predpisoval to področje, je težko karkoli konkretnega predvidevati, predvsem pa pravna nedefiniranost tega področja zavira pritok tujega kapitala, ki bi sicer izrazil željo po vlaganjih tudi v mariborsko gospodarstvo.

Drugi, nič manj pomembni dejavniki za dosego omenjenih ciljev, pa so: še bolj raznolika, usposobljena in prilagodljiva delovna sila, široka uporaba sodobnih tehnik pri upravljanju in boljši dostop do tehnologij. "Vse to je dosegljivo, in verjemite mi, da bo čez nekaj let Maribor povsem drugačen kot danes. Živimo v fazi transformacije bivšega socialističnega planskotrnega sistema v tržno gospodarstvo, in to vmesno fazo, to prehodno obdobje, je zelo pomembno. Prepričan sem, da bo prišlo do leta 2000 do konsolidacije sistema; gre pa preprosto za to, da ta proces posprešimo, da ta čas prestavimo za pet let nazaj, v leto 1995," je dejal dr. Franci Čuš, podpredsednik mariborske vlade, sicer pa tudi vodja projekta "Maribor jutri" pri IS SO Maribor. Drugi člani projektnega sveta so še: dr. Eric Hansen, Theodore Lyman in Kimberly A. Welsh iz stanfordskega inštituta.

■ Stanfordski raziskovalci za mariborski uspeh

Pri "seciranju" projekta "Maribor jutri" je treba vsekakor omeniti tudi blago povedano "čudne igre" okoli izbire izvajalca. Na razpis za izvajalca projekta "Maribor jutri" sta se prijavila s ponudbo dva inštituta, **McKenziejev ekonomski inštitut in SRI International**. Potem, ko je bil za izvajalca praktično že sprejet prvi, in so njegovi predstavniki že opravili prvi ogled Maribora, se je, na prošnjo mariborske vlade po sofinanciranju izvedbe projekta, oglasila **republiška vlada** s pozitivnim odgovorom, vendar le pod pogojem, če bo izvajalec **SRI International**. Mariborska vlada je pristala, saj je bila to zanje najracionalnejša varianca. Toda zanesljivo je, da je nekdo blizu vrha republiške vlade pobral predstovalnino, da je izvajalec projekta prav **SRI International**. To pa seveda ne pomeni, da je **SRI International** kak "levi" inštitut, ravno nasprotno. Gre preprosto za to, da je ravnanje mariborske vlade bilo videti kot pubertetniško izbiranje partnerja.

Ker cena projekta že dolgo ni več skrivnost, izvedba projekta bo stala mariborsko in slovensko vlado skupaj približno **850.000,- USD**, se nam zastavlja vprašanje, kaj bomo za ta denar dobili. Predvsem pa, kako zagotoviti, da se ne bo s projektom "Maribor jutri" pripeljalo isto kot s projektom "Maribor 2000". Dr. Franci Čuš je poudaril, da bodo v tretji fazi projekta precizno definirani posamezni nosilci izvajanja le-tega. Natančno bo določeno, kdo bo zadolžen za kakšno delo, z imenom in prilimkom, saj je to izredno pomembna naloga. Tako bo vsa javnost natančno izvedela za to, kdo bo odgovoren za morebitno neunesenitev v projektu zastavljenih ciljev. Dejal pa je tudi, da "bodo do tretje faze znan potencialni partnerji za vlaganja in druge oblike sodelovanja z mariborskim gospodarstvom. Sedaj potekajo intenzivni pogovori, saj je tujcem treba sistematično predstaviti stanje in namere mariborskega gospodarstva, da bi se le-ti odločili za sodelovanje s to regijo - ne pomoci! Čakanje na slovensko vlado, da bo ustvarila ugodne pogoje, je zapravljanje dragocenega časa, zato smo vzeli iniciativi v lastne roke. Jasno pa je, da bomo s pomočjo mednarodnih vez, ki jih ima **SRI International**, veliko lažje privabili tuj kapital, kot če bi morali te stvari v tujini sami urejati. Treba je vedeti, da je Maribor zgoljena od 300 regij vzhodne Evrope, ki se javljajo na Zahodu kot partnerji za gospodarsko sodelovanje."

■ Trg ubija nesposobne

V sklepni ugotovitvi bi želel poudariti, da temeljno vodilo tržnega gospodarstva, da le tisti ekonomski subjekti, ki so se sposobni hitro prilagajati različnim gospodarskim razmeram, preživijo. Še vedno velja in bo veljalo vedno bolj. To isto velja tudi za politične subjekte, zato lahko verjamemo sedanji garnituri politikov, da iskreno upajo v uspeh svojih prizadevanj po skorajšnji rešitvi gospodarstva. Konec končev je ravno od tega v mnogočem odvisno tudi njihovo politično preživetje.

Kar pa se projekta "Maribor jutri" tiče, pričel se je januarja letos, do konca maja pa naj bi bile izvedene analitične in strateške faze projekta. Izvedbene aktivnosti bodo sledile takoj in se nadaljevale v preostalem delu leta 1992 in še leta 1993. Ali se bo v mariborski sivini, ki jo čaka črna prihodnost, pojavit tudi kak svetel žarek upanja za gospodarski razcvet, bo v mnogočem odvisno prav od rezultatov projekta "Maribor jutri".

Miro Lenič

ZNANSTVENO-FOBIJA

Ko se je v začetku stoletja po ozkih in zapršenih slovenskih ulicah zapeljal prvi avto, je bila to neponovljiva senzacija in višek tehničnega napredka, ki ga je do tedaj na lastne oči videlo provincialno in od boga pozabljeno krajsko meščanstvo. Ponosni lastnik je bil bajno bogat in nobenih dokazov ni, da bi po naključju opravljal funkcijo nimistra za promet in zveze v omenjeni avstroogrski provinci (verjetno ni niti slutil, kako mu je bog naklonjen in sreča mila).

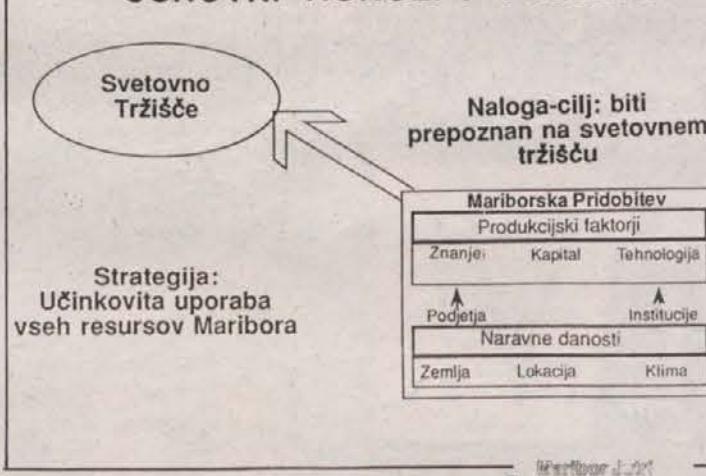
Ljudstvo se je čudilo in bilo hkrati ponosno. V svoji sredini so občudovali izum, ki je kasneje spremenil svet. Takratni časniki so se o dogodku na dolgo in široko razpisali, a vsa medijska vročica tistih dni je bila mačji kašel v primerjavi z viharjem, ki je prepahlj slovenski znanstveni lobby ob novici, da si gospod Tancig beli glavo s superračunalnikom.

V moji deželi je še pred pomladjo nenadoma vse ozelenelo od zavisti. Eni so bili jezni, drugi ogorčeni, le malo pa je bilo takih s kritično distanco, ki so obdržali svoje znanstvene glave trezne in se lotevali debat tolerantno in argumentirano. In prav v tem je največji problem javnih polemik znanstvenikov, ki so danes pač tako "znanstvene", da ljudstvo, željno demokracije, ne more sodelovati navkljub participativnemu modelu demokracije, ki ga bojda uvajamo v družbeni koncept. Lahko je bilo novinarjem, ki so pisali o prvem slovenskem avtomobilu. Vsaj videli so ga lahko vsi in mnogi med njimi so ga za časa življenja že tudi vozili. Pri nas superračunalnika, kot kaže, od blizu še nekaj časa ne bodo videli niti znanstveniki, kaj čele vsi ostali, tudi tisti, ki smo morali o njem pisati, pa imamo probleme z obvladovanjem navadnega PC-ja in se pridružujemo prestrašeni množici tistih, ki v zadnjih dneh ohromijo že ob misli na **Michelangelo**. Superračunalnik ostaja zaenkrat v tistih supersferah, ki so za Slovence še nedosegljive. Od njih nas namreč ločuje sedem milijonov dolarjev, kolikor bi po izračunih pesimistov stal srednje dober superračunalnik. Minister Tancig, ko po tistem še vedno navija za (nekateri zamahujejo z roko, češ, saj je vendar s Štefanom -ubožcu je to doslej vedno bolj škodovalo kot koristilo), mi je v pogovoru osebno zatrdil, da bi ga lahko dobili za precej manjšo vsoto. Po njegovem mnenju, ki pa se ga v poplav drugih večkrat presliši, bi lahko ustrezen superračunalnik srednjega razreda z bogato periferno opremo kupili že za manj kot 5 milijonov dolarjev. Poleg tega superračunalnikov skorajda nične na svetu ne kupuje z gotovino. Za take napake je običajno obročno odplačevanje, ki pa bi bilo za nas še ugodnejše, saj bi bojda imeli možnost triletnega odplačevanja s četrletnimi obroki ob običajni 12 odstotni letni obrestni meri.

Vendar, naj mi bo prosim oproščeno. To je bilo le golo navajanje dejstev. V tej stvari sem namreč popolnoma neutralna in nekompetentna, tako kot še marsikdo, ki pa je kljub temu stegoval jezik.

Erika Repovž

OSNOVNI KONCEPT PROJEKTA

BARVNE - LASERSKE - COLOR - FOTOKOPIJE
FOTOKOPIJE VELIKIH FORMATOV ... A1 ... A2 ...

BIROSTORITVE
tiskarna
založba
trgovina
kopirница
pisarniško
reklamne
storitve

62001 MARIBOR
GLAVNA TRG 6, PP 97
TELEFON (042) 26-380
FAX (042) 23-674

EXPRESS TAJNICA

V zadnjem času lahko na vaših RTV sprejemnikih velikokrat gledate in poslušate prenose različnih športnih tekmovanj iz slovenskih državnih lig. Ob kakšnem "navijaškem" izgredu pa še slišite glas komentatorja, ki vse to okvificira kot "primitivizem, balkanizem in barbarstvo, ki je prišlo iz Srbslavije" (26.3. - hokejska tekma Olimpija - Jeznice).

Odkar je Slovenija suverena, športne zveze organizirajo tekmovanja in lige, katerih prvaki bodo nastopili v evropskih pokalih. To velja za košarko, rokomet, odbojko in kmalu še za nogomet. Ker smo se z velikim veseljem odrekli tekmovanj v YU ligah, se hkrati otepamo oz. se skušamo rešiti slabih navad iz nekdanje skupne države tako, da vse incidente okarektiriziramo za balkanizem in balkansko krčmo ter si damo produk, da si kaj takega v razviti Evropi ne moremo privoščiti.

Ni mi jasno, zakaj toliko vlačimo po ustih **balkanizem**, kot da nimamo kaj pamenejšega početi, in smo ta izraz postavili kot edino mérilo za vse, kar je slabo.

Tako je tudi pri navijačih. Navijaška kultura oz. nekultura ni balkanska pongrutavščina. Na Balkan, kar pomeni tudi v Sloveniju (ko je še bila v Jugoslaviji), je prišlo t. i. moderno navijanje, predvsem mladih oseb, večinoma mladoletnikov, ki hočejo s svojimi nekontroliranimi dejanji pritegniti pozornost javnosti.

Novi tip navijačev se je pojavit v Angliji, kjer smo na sceni videli **huligane**, ki so s svojimi, kot smo že rekli, nasilnimi in nekontroliranimi dejanji, povzročali pravo histerijo in antihuligansko razpoloženje, ki so ga ustvarjali dežurni nasprotniki nasilja in zvesti spoštovalci reda in zakonov.

Tu je treba omeniti še t.i. mediteranski način navijanja, kjer so prišle do izraza italijanske navijaške skupine, ki jih poznamo pod imenom *Ultras*, in ki ustvarjajo sceno predvsem z bakljami in

Boris Strmsek

NAVIJAŠKA KULTURA IN NEKULTURA

VAŽNA JE PIZDARIJA, KO J... ŠPORT!

ZAKAJ SE MORAJO VSI INCIDENTI OKVALIFICIRATI KOT PODEDOVANE BALKANSKE NAVADE

Če ulica ne zadošča, potem so tukaj športni objekti in športne pirevitve, kjer se lahko izpraznijo z emocijami napoljeni akumulatorji mladih ljudi, katerim pravimo navijači oz. privrženci neke športne ekipe.

so fašistično usmerjene (Lazio, Inter). Te navijaške navade so so se pri nas pojavile sredi osmedesetih let, predvsem po tragediji na bruseljskem stadiunu Heysel, kjer je življenje izgubilo 39 ljudi. Delije, Grobari, BBB, Torcida, Armada, Horde zla, v Sloveniji pa Green Dragons in Maribor Viole, so le pre-slikava "evropskega" načina navijanja, dodano pa je še nekaj svojega, originalnega, npr. temperament, kar seveda vzbuja pozornost v javnosti. Treba je povedati, da je povprečna starost "navijačev" zelo majhna (16-20 let), kar govori, da so to ljudje, ki so še vstopili v življenje. Ob tem pa so to marginalci, številni med njimi brez perspektive, ki hočejo z nasilnim in nemoralnim delovanjem pritegniti pozornost javnosti in medijev, v stilu: "piši, pa naj bo še tako slabo".

Dežurni moralisti so navijaška dejanja v zahodni Evropi prav tako okarakterizirali kot dejanja marginalnih nasilniških skupin, ki to počno namenoma, da bi prišli v javnost, in nimajo nobene zvezze z razvito evropsko civilizacijo. Pri nas pa so postavili drugačne normative, še posebej od takrat, ko je Slovenija postala suverena, oz. takrat, ko so se pojavljale "secesionistične težnje". Res je, da smo v skupini državi doživelji številne neprijetnosti, imeli slabe izkušnje in doživelji vse tisto, čemur pravimo **balkanska krčma**, kar pa ne pomeni, da moramo vse popljuvati in številna nekontrolirana dejanja posameznikov in marginalnih skupin takoj žigosati kot **balkanizem** ter s tem vse prebivalce Balkana ožigosati kot **nizjo raso**.

Zato naprošam dežurne moraliste in komentatorje na RTV Slovenija, naj meni in drugih povprečnih gledalcv ne gnjavijo s standardnimi in povsem zgrešenimi komentarji, ki nimajo nobene podlage! Hkrati pa jim priporočam, naj navijaško nekulturo imenujejo "evropski marginalizem, ki se je preselil tudi v naše kraje"

Milan Lazarević

naročam katedro 212-004

SMUČARIJA 91/92

T e zgodne spomladanske dneve, ko se sneg sramežljivo umika topemu soncu, bomo izkoristili, da si na kratko ogledamo, kaj se je dogajalo v minuli zimi na ledeni strminah po svetu.

Minula sezona v alpskem smučanju je ljubiteljem smučanja postregla z obilico raznolikih in dramatičnih razpletov v vseh disciplinah, tako pri moških, kot pri ženskah. Še posebej zanimivo pa je sezona naredila rivaliteta med t.i. **starim valom**, pri tem mislim predvsem na takšne šampione, kot so npr. Tomba, Girardelli, Hainzer, Jagge in še kdo pri moških in izkušeni trio Schneider, Merle, Kronberger v ženski konkurenči, ter na drugi strani prodorni **novi val** mladih smučarjev, kjer naj omenim predvsem skupnega zmagovalca v svetovnem pokalu, nitri ne več tako mladega, vendar pa letos toliko bolj bombastičnega Paula Accola, pa samo za primer še olimpijskega prvaka v smuku, robustnega mladega Avstrijca Patricia Ortleiba, v ženski konkurenči pa so poleg nesrečne Compagnonijeve, ki se je poškodovala na olimpijskih igrah v veleslalomu, kjer bi ob njeni samozavesti po zmagi v super G-ju prav lahko postala dobitnica še druge zlate kolajne, istopale predvsem še mlada Nemka Seizingerjeva, pa Fjeldalvjeva, pa Lee-Gartnerjeva v smuku, ne pozabimo pa tudi na olimpijsko zmagovalko v veleslalomu Švedinja Wibergovo.

Torej, lahko smo bili priča zelo zanimivi sezoni v alpskem smučanju, za tiste prenapete športne domoljube pa, ki se zmrdujejo nad rezultati slovenskih smučarjev, naj povem naslednje:

Vsaka ekipa ima vzpone in padce. Klasičen primer padca rezultatske kvalitete neke ekipe je slovenska moška in ženska ekipa, ki se po t.i. **zlatem obdobju** takrat še jugoslovenskega, pa vendar vedno le slovenskega smučanja, ne more pobrati na svoje noge. Pa vseeno, ali gre res samo za padec kvalitete, ali pa gre pri športu, kot tudi v politiki, za poteze, ki jih opevano premetenim Slovencem le stežka pripišemo? No ja, pa naj povprečnemu slovenskemu ljubitelju smučanja ostane skrivnost srca, **kaj so prezgodaj prenehali s tekmovalnim smučanjem** taki asi, kot sta bila npr. Mateja Svet in Rok Petrovič. Za majhno

ilustracijo pa naj omenim še tipičen vzpon neke ekipe, reprezentanco **Norveške**, ki sta jo s svojimi izkušnjami in predvsem poštenim delom oplemenila **brata Gartner**, po katerih se zdaj cedijo silne tako mladim slovenskim tekmovalcem, kot slovenskim športnim funkcionarjem, tudi tistim, ki so pomagali, da sta taista brata odšla. Vsekakor pa ni nobenega razloga za prepah. Denarja primanjkuje tako ali tako povsod, strkovnjaki in priprave stanejo (npr. s finančnimi težavami se ubadajo tudi tako poslovno uspešne države, kot je Švica), zatorej naj obvelja tista dobra stara ciganska: "Kolikor denarja, toliko muzike!" Samo še en kaveljc je pri tej domači smučarski sceni, **javnost** namreč, ki v vsesplošnem pomanjkanju dobrih rezultatov na vseh področjih zahteva svoje vsaj v t.i. paradnem športu - smučanju. Saj vsi poznamo sistem **Podarim-dobim**, ali pa je temu po novem treba reči **"Podarim-popušim"?**! No, pa pustimo dolgočasne slovenske smučarske miškulante. Oglejmo si raje nekaj statistik oz. seštevkom točk po posameznih disciplinah.

Nesporni kralj v skupnem seštevku točk svetovnega pokala je Švicer Paul Accola, v ženski konkurenči pa se je sezona za Avstrijko Petro Kronberger končala v pravem trenutku, saj se ji je na zadnjih tekmacah v Crans Montani Francozinjo Carol Merle približala na samo 50 točk. Merlova je povrh vsega osvojila še zlata globusa v veleslalomu in super G-ju. Zanimivo je, da je Carol že mislila obesiti smuči na klin, pa se je takoreč prav čas premislila in se v stilu Girardellija individualno pripravila na sezono, čeprav so lahko takšne priprave dvorenzen meč, saj je tekmovalec tako ob ves pregled nad konkurenco oz. praktično do prvih tekem nima primerjave z drugimi. Slalomski seštevek je vereno dobila Schnaiderjeva, v najhitrejši disciplini pa ni imela konkurence Nemka Seizingerjeva.

Pri moških smo že omenili Paula Accola, ki je nameček osvojil še globus v super G-ju, ne gre pa tudi mimo Alberta Tombe, velike popestitve svetovnega smučarskega cirkusa. Tomba je kot že nekaj let poprej ob obilici medijskih zavzetosti osvojil kristalna globusa v obeh tehničnih disciplinah, in ne morem se znebiti vtisa, da kar nekako spominja na ledene Stenmarka, seveda ne karaterno, ampak tragično, glede na to, da brez kombinacijskih točk kljub svoji fenomenalnosti vendar ostaja nesrečni drugi v skupnem seštevku. Pa vendar je to samo še potrdilo tistim, ki zagovarjajo univerzalnost, ki bo tudi kriterij za vse sodelujoče v naslednji sezoni.

Naši, kot smo že rekli, niso blesteli, osvojili so prgišče točk, natančneje 757, kar pa je v primerjavi z Accolo, ki jih je sam nabral 1699, bolj revščina kot kaj drugega. Pohvaliti velja predvsem mlade smučarke, na čelu s svetovno prvakino v slalomu Urško Hrovat, pa morda še Natašo Bokal, ki pa ji prav tako kot ostalim iz slovenske reprezentance nekaj ni povsem jasno. 11. mesto v pokalu narodov je namreč manj kot ta ekipa zmore, in kot na dlani je, da je čas, da nekateri spakirajo svoje kufre in prepustijo svoje lepo ogreto mesto drugim, prizadevnjejšim in strokovnejšim kadrom.

Velika obilica poškodb pa je še enkrat potrdila dejstvo, da športniki postajo moderni gladiatori, in prav nič čudno ni, da bo tudi naslednja sezona siroša in nekaj gledalcem znanih obrazov, ampak prepričan sem, da se boste tudi v naslednji zimi ogreti za kakšnega novega mladega smučarja ali smučarko, za katero boste potem vneto stiskali pesti in grizli nohte.

Mitja Tratnik

Katedra 8

REFERENDUM O VOLILNEM SISTEMU

ANTI-PIRNAT

MED TUJKO IN LEPO DOMAČO BESEDO

Na referendumu smo se svobodno in demokratično odločili za samostojno in suvereno državo, v kateri živimo. Na referendumu smo se odločili tudi za kakega od krajevnih samoprispevkov - praviloma za stvari, ki so v *civiliziranem svetu* tako samoumevne, da jih neglede na referendumsko izraženo voljo državljanov samodejno plačuje država. Na referendumu bomo, kot kaže, odločili tudi o volilnem sistemu. *Pirnatovi Narodni demokrati* so pač zbrali dovolj podpisov (republiških poslancev), da bodo lahko prepustili *ljudstvu* tisto, o čemer se nikakor ne morejo zediniti njegovi demokratično izvoljeni zastopniki. Ker si očitno ne upajo (ali ne morejo) predlagati *povsem večinskega* sistema, so se pač odločili za *pretežno večinskega*. Pravijo, da bodo na skupščinskem glasovanju pristali le na *jezikovne popravke*. Podpisani, ki se sicer z vsemi štirimi zavzemam za proporcionalni sistem volitev (torej proti večinskemu), bom v tem članku natresel vsaj dva.

Če je mogoče iz raziskav javnega mnenja, povprečne količine prebranih knjig na osebo, priljubljenosti posameznih glasbenikov (oz. glasbenih stilov, če jih sploh lahko tako imenujemo) in podobnih statističnih kazalcev sklepati o *kulturi* nekega naroda, smo Slovenci v povprečju nekulturni. In če je mogoče iz *povprečne kulturnosti* nekoga naroda sklepati o njegovi *povprečni inteligentnosti*, smo butasti. In če je mogoče iz *povprečne inteligentnosti in kulturnosti* sklepati o *politični osveščenosti* nekoga naroda, smo neosveščeni, torej (vsaj) še enkrat butasti. A še vedno *Slovenci!* In prav na to računajo *Narodni demokrati* (et al.), ko hočejo "ljudstvu", ki o politiki *načeloma* nima pojma, prepustiti odločanje o volilnem sistemu (torej načinu izbire tistih, ki naj mu vladajo), o katerem ima *načeloma* še manj pojma.

Referendumsko odločanje (v našem primeru o volilnem sistemu), ki je že samo po sebi večinsko, in je odločitev na njem, neglede na to, kakšna je, že sama po sebi hkrati (ponavadi nezavestna, a vendar) odločitev za večinski sistem ali vsaj pritrjevanje oz. ne-nasprotovanje večinskemu sistemu, seveda ni izraz volje *ljudstva*. *Ljudstvo* na njem nima možnosti povedati, kaj hoče, ampak samo izbirati med dvema opcijama, ki ju je zanj (namesto njega oz. v njegovem imenu) formuliral nekdo drug (in še tretjo, da se referendumu ne udeleži in torej pove, da se ne strinja z nobeno od ponujenih opcij). Če se torej odloča med dvema opcijama, od katerih ni nobena njegova, se torej ne odloča za, ampak proti (slabši možnosti) - to pa je tudi bistvo večinskega sistema (če se moraš v drugem krogu večinskih volitev odločati med dvema kandidatoma, od katerih nisi v prvem volil nobenega, se

ne odločaš za po tvojem boljšega, ampak za po tvojem manj slabega). Če pa se nekdo že odloči speljati (beri: izsiliti) počasno drag referendumsko proceduro, tega najbrž ne storí zaradi tega, da bi njegov predlog na referendumu pogorel. Računa na bolj ali manj zanesljiv uspeh.

Slovenci, ki smo **statistično** vse bolj butasti in nekulturni, o politiki pa tako ali tako nimamo pojma, smo (prav tako, le empirični dokazi za to so trdnejši) tudi vse bolj **ksenofobični**.

Malo butaste logike: če smo ksenofobični, sovražimo tujce, in če sovražimo tujce, sovražimo tudi tujke, in če sovražimo tujke, nasprotujemo tujkam. Ker pa je jasno, da vendarle ne moremo nasprotovati vsemu, je (po isti butasti logiki) prav tako *jačno, da bolj kot sovražimo tuj(k)e, bolj ljubimo domače (besede)*.

Beseda **večinski** je domača. Vsi jo razumemo. Ksenofobični, kot smo, jo tudi ljubimo. Glasujemo zanjo. Na referendumu jo obkrožimo. Smo za. Sploh, če je druga opcija (za nas, ksenofobe) gnusna in nerazumljiva tujka: **proporcionalni**. (Opomba: če si že privoščim svobodo pisanja o logiki, ki je tujka, pa o ksenofobiji, ki ne le, da je tujka, ampak je tudi osovražena tujka, si privoščim še razkošje - zmotnega? - prepričanja, da ste vsi, ki berete tale zapis, izvzeti iz občestva butastih, nekulturnih, politično nepismenih, ksenofobičnih in kaj vem kakih še "Slovencev", in torej razmete, o čem je govora, čeprav je govora o tem, da "v povprečju" ne razumete, čem je govora)

Bodimo naivni (tujka)! Delujmo racionalno (tujka)! Zavzemajmo se za demokracijo (tujka, ki si je kljub tujosti priporila domovinsko pravico celo na

sončni strani Alp - vprašajte Aleša Debeljaka, ne ravno butastega Slovenca, ki je preživel kar nekaj časa v obljudljeni demokratični deželi Ameriki, kjer se bojda cedita med in mleko in prevladuje mnenje, da imajo bogati in revni enako pravico do spanja pod mostovi, kar jim menda garantira celo Ustava - če smo nekoliko hudobni in izvajamo iz nje stvari, ki jih "sama po sebi" ni imela namena povedati!)

Demokracija pa je vsaj hipotetična (še ena tujka!) enakopravnost. Če že ponujamo (kaj pa nam preostane drugega, če so nas *pimatovci in njihovi zavezniki* - namesto "zavezniki" nisem napisal "et al." ali "et consortes", ker sem tudi sam butast, nekulturni in ksenofobičen Slovenec, ki ne mara tujk - postavlji pred dejstvo zadostnega števila vsenarodno-poslanskih podpisov) izrekanje o dveh možnostih, od katerih je samo ena prava, bi bilo prav, če bi obe (torej "za" predlog NDS in "proti" njemu) predstavili enakopravno. Vsak *domoljuben in domačo besedo ljubeč Slovenec* bo namreč med tujo in domačo besedo glasoval "za" slednjo! Torej, naj bosta obe tukti ali pa domači besedi.

Pozabavajmo se torej z domačo besedo za tujko **proporcionalni**: po mojem skromnem mnenju bi jo bilo moč dovolj pravilno in razumljivo prevesti v **sorazmerni**. Po tem predlogu bi se torej na referendumu (po Verbinčevem *Slovarju tujk* izvira iz latinskega "prinesti" oz. "sporočiti") odločali med **sorazmernim in kombiniranim** (recimo, da ga lahko prevedemo kot "zdrženega" ali "sestavljenega" - v našem primeru iz sorazmernega in večinskega) volilnim sistemom. Ker smo Slovenci bojda butasti, nekulturni (*neomikani*), predvsem pa apolitični (*nedržavniški*), nam torej *državniško* ni najbolj pogodno, in če smo že postavljeni pred dejstvo, da se moramo odločati med dvema *državniškima* (torej neprijetnima) projektoma (*načrtoma ali "naprej-vržencema"*, recimo), bi bilo najbrž bolje, če bi se odločali med dvema tujkama. Torej se pozabavajmo še z besedo **večinski**. Eden od ustreznih prevodov bi utegnil biti **majoritetni**. Preveč komplikirano (*zapleteno*). Nerazumljivo. Neprijetno zveneče. Zopno. A primerno (za vse, razen *Pirnatovcev*, seveda). Ker so tudi **slovenske** (vendar ne-slovenske) besede v bistvu tujke, pa občutljivemu in ksenofobičnemu slovenskemu ušesu vseeno bolj domače zvenijo, bi bil najbrž najprimernejši prevod **boljeviški**. *Nanašajoč se na tiste, ki ima večino oz. ga je več oz. je večji oz. množičnejši*.

Ampak prav na to jezikovno popravko *Pimat in njegovu* najbrž ne bi pristali. Preveč domača je. Preveč jo poznamo. Vsi! In prav *Pimat in njegovu* jo hočejo najbolj izgnati, ne le iz družbenega življenja, ampak celo iz pozitivne (v zelo prostem prevedu *prirjujoče*) zavesti butastih, neomikanih in nedržavniških Slovencev, v tisto à priori (o, joj, že spet tujka!) negativno (v nekoliko manj prostem prevodu *zanikajoča*), grozo in strah zbujačo "ne-zavest".

Očka Sigi (Freud) sicer ni bil Slovenc, ampak (vsaj) dvakrat osovraženi tujec (Avstrijec, pa še Jud povrh). Neverjetno, toda resnično je, da je zanj slišal že vsak (skoraj, celo butasti, nekulturni in apolitični slovenski) mladec (obeh spolov), da se vsakomur nekaj svetlika prav o *tem nezavednem*. O tem, kar nam je vsem nekako domače in znano, pa si vendarle nočemo, ne upamo priznati, da je naše, celo *naše temeljno*.

Naše temeljno demokratično načelo pa je, da so **načela skrajno relativna (odnosna)**. Če se s to trditvijo (in ostalimi tukaj zapisanimi) vsaj približno strinjate, prosim, pojrite na referendum o volilnem sistemu, in glasujte **proti!** Če boste glasovali za, si bo nekdo od izvoljenih boljeviškov slej ko prej izmisli referendum, na katerem bo *ljudstvo* glasovalo o tem, ali naj vam bo sploh dovoljeno živeti - takrat boste v manjšini, sami s sabo boste, eden proti vsem (ostalim)!

Darinko Kores - Jacks

"PROTI GENERALNI STAVKI"

MENJAVA BESED IN PROIZVODNJA SOVRAŠTVA

DEMOSEVE BESEDE O LJUBEZNI

Na letaku, s katerim je ljubljanski *Demos Ljubljancane* (ne pa tudi Ljubljancank) odvračal od stavke, so bili štirje (4) stavki - a tudi: tri (3) slovnične napake, en (1) nepotreben arhaizem in ena (1) nepriporočljiva beseda, štirinajst (14) tujk, med njimi vsaj šest (6) nepotrebnih, štiri (4) sloganov nerodnosti in eno (1) samo podredje, ob katerem pa so pisci žalostno omagali.

»PROTI GENERALNI STAVKI«

Poizkus generalne stavke 18. 3. 1992, ki jo organizira »Svobodni« sindikat Slovenije, še vedno podaljšana roka bivše partie in politične policije, ni organizirana zaradi kršenja, ali pridobitve sindikalnih pravic.

STAVKA IMA IZRAZITO POLITICNO NARAVO IN JE USMERJENA PROTI DEMOKRATIČNIM SILAM.

Stavka je le eden izmed načinov destabilizacije političnega in gospodarskega življenja pri nas.

LJUBLJANČANI NE NASEDAJTE STAVKOVNI PROVOKACIJI.

DEMOS
LJUBLJANA

Kako je tako besedilo sploh mogoče razumeti? Preprosto: **bralek in bralec se potrudita tam, kjer se pisci niso**. Vstavita manjkajočo vejico in odmisla odvečno, uskladita pridevnik z odnosnico, preoblikujeta podredje... Bereta z blagohotno naklonjenostjo, ker verjameta, da so jima pisci hoteli nekaj povedati, in verjameta tudi, da so imeli kaj povedati.

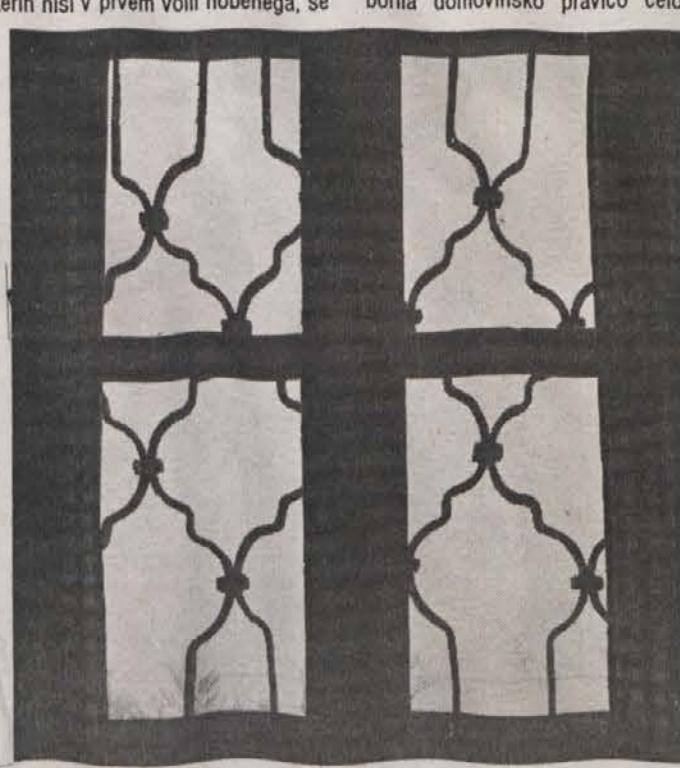
Besedilo prinaša šest (6) trditve, a le ena (1) je nespodobitno resnična. Argumentov sicer ni, je pa zato pet (5) izrecnih podtkanij in dve (2) posredni.

Kako je takemu besedilu mogoče verjeti? **Z dobro vero:** bralek in bralek se potrudita tam, kjer se pisci niso, da so se pisci nanju obrnili, ker jima vsaj nekoliko zaupajo - pa jim zaupata še sama.

A pisci so se obrnili na bralce, na bralke so pozabili. Na bralce so se obrnili s splošnim pozivom, izbrali pa so si le posebnega, ne-splošnega naslovnika. Sebi so skočili v zobe, bralek se prezrli, bralek pa poskusili navlči.

Kako je takim piscem mogoče zaupati? Naslovnik jim zaupa le težko, naslovnika jim sploh ne more. Če pa jim zaupamo, jim tudi verjeti ne moremo. A če jim ne verjamemo - potem jih niti razumeti ne bi smeli.

KAR VSAKO POTREBUJE JE LJUBEZNA

Najmanj, kar lahko storimo, da bi v prvi fazi z idejo o vladavini filozofov prodri vsaj do ušes brača, je, da jo očistimo terminološke patine. Naj nam izraz **vladar** pomeni politike vseh vrst, od poslancev prek ministrov do državnih in okrajnih uradnikov... Navzlic temu bomo prisiljeni priznati, da pripada v demokraciji kompetenca za politiko prej vsakemu državljanu, kakor pa nekemu določenemu poklicu. Če je kompetenten vsak državljan, potem mora biti kompetent tudi filozof, in nič več od tega. Toda, boste ugovarjali, ali ne drži, da se prava v paleti raznovrstnih poklicev najslabše odreže? Kajti, kaj neki pa počne filozof? Misli! In z vso pravico se boste lahko skupaj z Edgarjem Wallaceom vprašali: "Mar ni to malce premalo?"

Filozof je najpoprej neprimeren za vladno funkcijo zato, ker ga svet komajda kaj zanima. O enem prvih filozofov, Talesu, denimo poroča Platon, njegov najslovesnejši kolega, da je, motreč zvezde, padel v vodnjak, zaradi česar si ga je neka vladnina in duhovita traška dekla takole sposodila, češ: napreza se za znanjem o tem, kar se nahaja na nebu, to, kar mu leži pred nogami, pa ostaja zanj skrivnost (*Theaitetos* 174a). Na kratko: za filozofa je svet neznanka in vsa njegova življenjska izkušnja zadostna kvečjemu za to, da - kakor je to stari Platon z omenjeno anekdotom - to dejstvo prizna.

Ker so filozofi odmaknjeni od sveta, jim, drugič, za dobro politiko primanjkuje potrebnega poznavanja stvari. Neznaši so jim gospodarski problemi in njihovo mednarodno prekletstvo; niso izvedeni ne v vojaški ne v pravni politiki. Pri njih pogrešamo sposobnost realistične presoje dejanskih možnosti. Namesto tega se oklepajo utopičnih upov na večni mir med ljudmi in na skupnost, ki naj bi bila prosta vsakršne oblasti in vlade, ali pa celo na nekako komunistično gospodarsko ureditev, v kateri delata vsak v skladu z lastnim magnjenjem in sposobnostmi, želene dobrine pa prejema po svojih potrebah.

Tretji, boste porekli, filozofi se sploh ne znajdejo z oblastjo. Namesto, da bi delovali, tuhtajo; namesto da bi sprejemali odločitve, iščejo nadaljnje možnosti in nove argumente. Četudi se velja strinjati, da bi prenekateri sicer prenagljeni odločitvi kratek odlog kar prav prišel, gotovo ne boste pripravljeni verjeti, da bi se jo filozofu na oblasti posrečilo preprečiti. Raje boste pomisili na to, da se je s tem pač sam diskvalifikiral. Zakaj tistemu, ki meni, da je ideja o filozofih - vladarjih vredna pretresa, nedvomno manjka samokritičnosti in čuta za stvarnost. Drži, da je nekoč davno neki filozof po imenu Mark Avrelij že zasedal rimske cesarski prestol, in da bi se v skrajni sili lahko sklicali tudi na Thomasa Morea in nekatere druge svetovalce kraljev. Toda to so vendar le izjeme, tako redke, kakor tudi v Belo hišo občasno po spletu naključja prinese enkrat lastnika farme kikirikijev, spet drugič pa filmskega igralca. Skozi stoletja je bila politika v rokah vojskovodij: Aleksandra, Cezarja, Napoleona; ali pa diplomata, kakršna sta bila Metternich ali Bismarck. Dandanes zasedajo mesta v vladah, parlamentih in upravah ekonomisti in predvsem pravniki.

Mar to pomeni, da smo primorani naše vprašanje postaviti na stran, ker ga sploh ni mogoče resno zastaviti? Dajmo najprej priložnost filozofom, vzdržimo se odločitve in raje pomislimo.

■ Filozofi na čelu države?

Domnevo o tem, da bi nam moralni vladati filozofi, je Platon zapisal v svojem morebiti najbolj znanem delu Politeia (Država), kjer mu gre za raziskavo pogojev pravične države. V kontekstu tega pretresa se mu zapiše morda najbolj znana misel, da bi namreč moralni stati na čelu države filozofi. Ta misel tvori samo jedro dialoga in stoji tudi prostorsk natančno v nejovi sredini. V peti knjigi (473c-d) beremo: "Če v državah filozofi ne bodo postali kralji oziroma se sedanji kralji in oblastniki ne bodo z

vsem srcem in temeljito posvetili filozofiji, tako da bosta politična moč in filozofija na koncu sovpadli, ... tedaj ni videti konca zlu, ki pesti države."

Na kašen način lahko filozof poskrbi za splošno blaginjo skupnosti? In kdo ali kaj sploh je filozof? Najpoprej ga kaže razlikovati od sofista, ki je v prvi vrsti tehnik, morda celo umetnik argumentiranja; svoje učence za plačilo poučuje spremnosti v tem, kako pred ljudsko skupščino ali sodiščem poljubno zadevo preobrniti in lastno korist.

Kaj naj bi pomenilo, da filozof nikar ni sofist? Platon najde pravi vzor filozofa v Sokratu; ta ne išče argumentov za poljubne smotre, ampak sledi zgolj in samo resnici. Resnica na področju človeškega sožitja pa ni nič drugega kakor pravičnost. Filozof je torej tisti, ki mu je mar za pravičnost.

V stavku o filozofih-vladarjih nam daje Platon na razpolago dve možnosti: ali bodo filozofi postali vladarji, ali pa bodo vladarji postali filozofični. S tem dokazuje, da mu ne gre za osebne interese določene poklicne skupine, nekako v smislu, da naj bodo vladne funkcije monopol docentov filozofije, po možnosti profesorjev etike in politične filozofije. Platon ima v mislih izključno blagor skupnosti.

■ O vladavini častihlepnih

Za blaginjo postavlja Platon najprej negativni pogojo: politike ne bi smeli obvladovati sofisti, ki se zlahka prodajo "golim politikom", to je ljudem, ki iščejo oblast/moč, ki se s politiko pečajo iz častihlepnosti in z željo, da bi v njej naredili kariero. Kjer prevladuje tak tip politikov, so naše republike (v grškem smislu) ne le politie, ustavne države, ampak timokracije, vladavine častilakomnih.

Od te negativne opredelitev ni več daleč tudi do pozitivnega razumevanja stavka o filozofih-vladarjih: *filozof je ta, ki ne le, da obvlada tehniko argumentiranja, temveč se v vsem svojem spoznavanju in argumentiraju pusti voditi edinočne ideje resnice oziroma pravičnosti.*

Platonovo tezo, naj filozofi postanejo kralji, kaže torej brati stvarno in ne osebno; govori nam, da mora vladati pravičnost. Kakor tudi, da pravičnost vlada povsod tam, kjer političnih razmer ne določajo posamični interesi, ampak ideja pravičnosti. V zvezi z le-to pa meni Platon, da razpolagajo poklicni filozofi z določeno kompetenco - pa čeprav ta nikar ne pomeni, da imajo izključen monopol nad posvečeno vednostjo o pravičnosti.

Platonovo stališče je aristokratsko. Osebno mi je bližje "demokratično mnenje" kakega Kanta, po katerem že "splošna narvna zavest" razpolaga s povsem zadovoljivo predstavo o pravičnosti. Tako, denimo, ve, da sestoji pravičnost iz nepristranskoosti, in da zategadelj prikazujemo Pravico (Iustitia) z zavezanimi očmi. Ta ista "splošna narvna zavest" se nadalje dokumentira tudi v prepovedi samovolje oz. v zapovedi enakosti, v skladu s katero velja enako po kriteriju enakosti obravnava enako, neenako pa po komplementarnem načelu neenako.

■ Imperativ pravične države

Ostajam torej zgolj pri tem delu Platono teze, ki naj tvori mojo prvo (pomožno) tezo: neka država je pravična tedaj, kadar v njej ne vlada posamičen, ampak skupen interes; kadar na oblasti ni osebna korist, ampak skupni blagor. Stavek o filozofih-vladarjih razumem kot domnevo, da velja presojati in odločati nepristransko, drugače rečeno, da mora v državi vladati pravičnost.

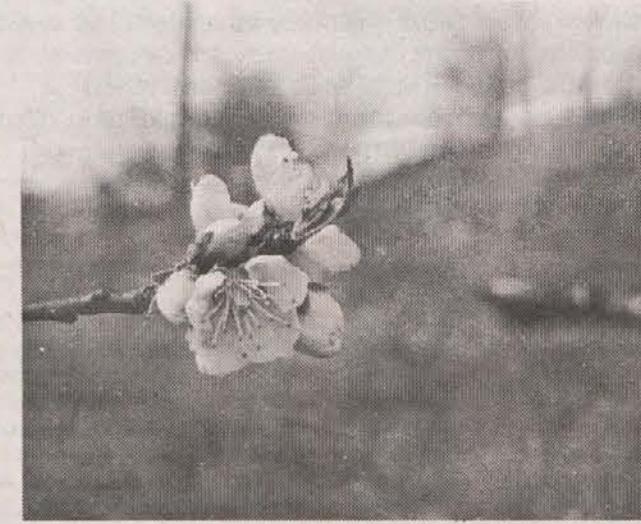
Pri Platonu izvira prepričanje, da morajo na čelo držav stopiti filozofi, nedvomno iz njegove osebne praktično-politične izkušnje, iz doživetja žive, ne posredne krivice enega najsłavnijših pravnih umorov, smrte obsodbe Sokrata.

Sokrat namreč ni le mož, ki je po tem, ko ga je žena Ksantipa pognala z doma, filozofiral na trgu. To je človek, ki je zagovarjal stališče, da je bolje krivico

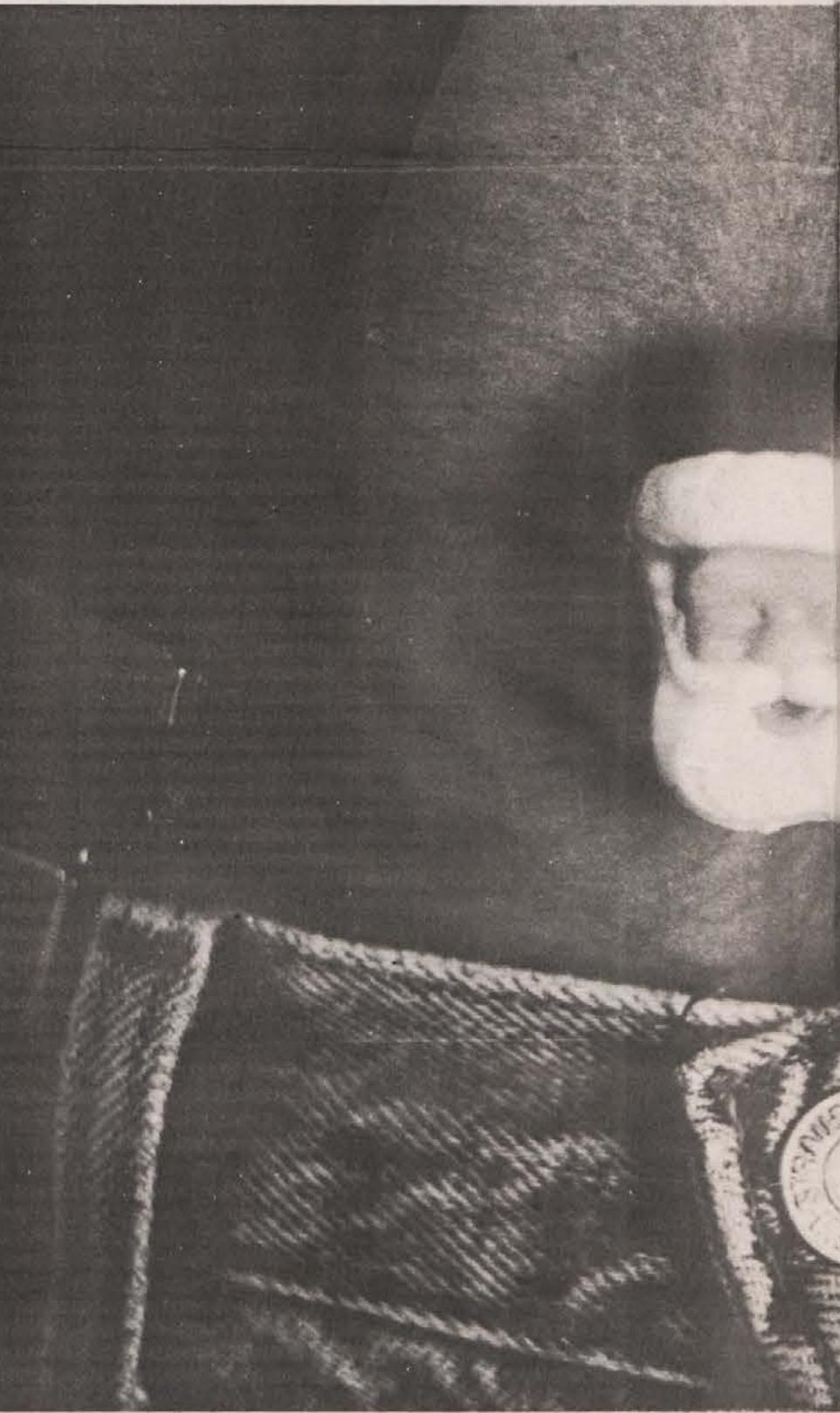
OTFRIED HOFFE: OBLAST FILOZOFOV?

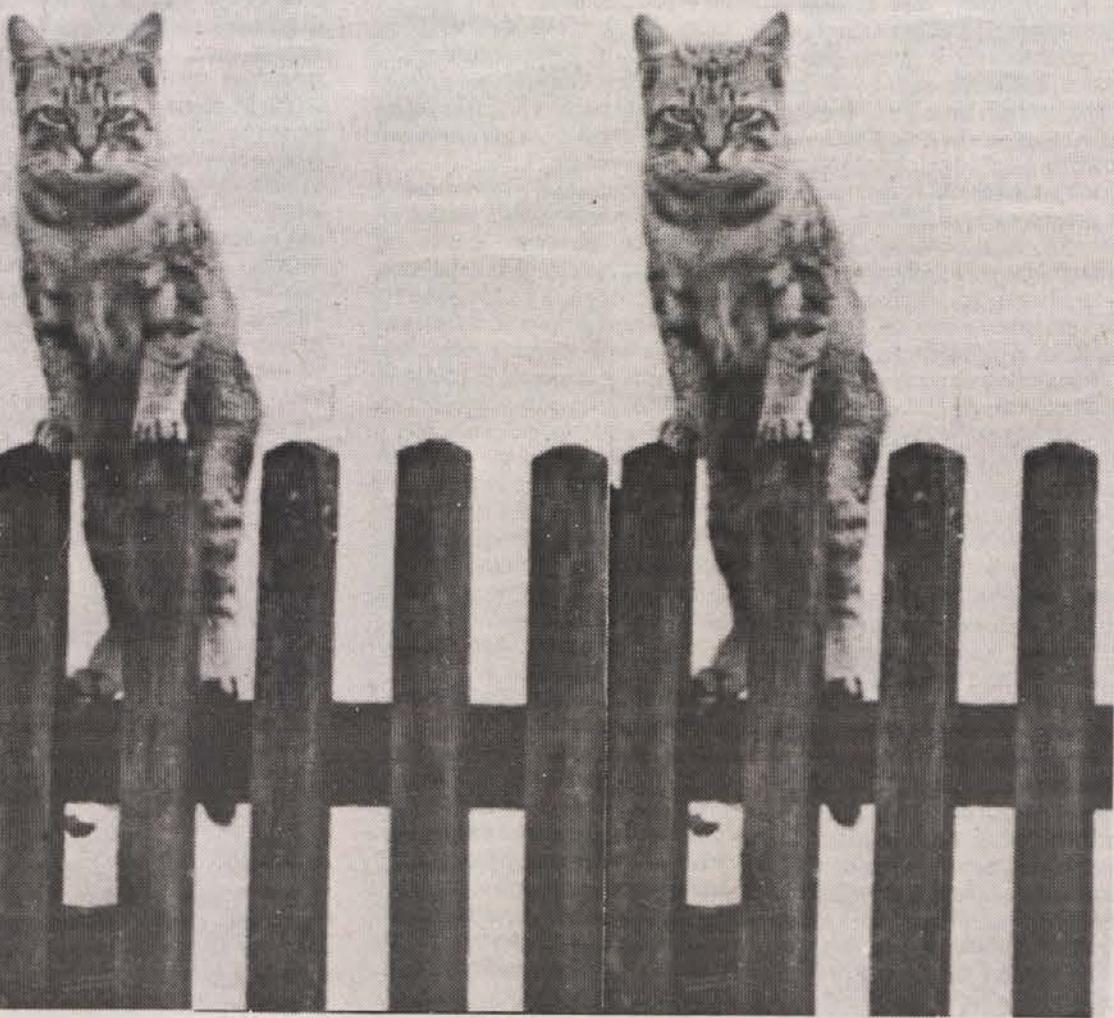
O PRAKTIČNI (NE)UPORABNOSTI FILOZOFIJE

Zdi se, da lahko nadnaslovu zastavljen poziv po temeljitem, stanovsko docela neobremenjenem premisleku, v nas sproži eno samo jasno in enoznačno reakcijo, namreč zavrnitev. Filozofi na oblasti? Filozofi kot vladarji? Nismo tega nekoč že slišali? Kakor da bi se v naših glavah ustavil čas; kaže, da je posmeh, ki spremlja Platonovo zahtevo od dneva njenega nastanka, po nekakšni ironiji usode bolj trdoživ, kakor bo mogla kdajkoli biti ideja sama.

Boris Strmšek

Boris Strmšek

trpeti kakor jo povzročati, in ki je bil to pripravljen izpričati z lastno smrtnjo. Iz Platonovega dialoga Kriton lahko namreč razberemo, da so njegovi priatelji zbrali denar, s katerim naj bi mu omogocili pobeg. Sokrat pa je to možnost zavrnil kot nepravično. Če naj njegove besede z vso dolžno pazljivostjo prenesemo v naš čas: v demokratični pravni državi je nelegitimen vsak upor zoper izvoljeno oblast in njene korektno sprejetje odločitve; še posebej velja to tedaj, kadar stoji za njim nek osebni interes, kakršen je v tem primeru rešitev Sokratovega življenja.

Po Platonovem mnenju naj bi v državi vladala pravičnost. Toda čemu neki? Ali ni prej tako, da je politika en sam neizprosen boj za oblast, in da v pravu ne veljajo toliko predstave filozofov o pravičnosti, kolikor tu in zdaj veljavne odredbe, zakoni in sodbe sodišč, skrata pozitivno pravo?

Nekateri pravniki in teoretičniki države so mnenja, da to povsem zadošča; imenujmo jih pravni pozitivisti, ker zagovarjajo stališče, da lahko zakonodajalec in vladna na nivo veljavnega prava povzdigne poljubne predpise. Nasproti temu zagovarjam sam naslednjo, tezo: **pozitivno pravo brez pravičnosti je enako golemu nasilju.**

■ (Ne-)legitimnost državne prisile

Pravo in država izgubita svoj nasilni značaj šele tedaj, ko uvidimo, da je njuna prisila za skupni blagor neizogibna. Samo tam, kjer je tak uvid mogoč, je prisila opravičljiva, njej ustrezna pravna in državna ureditev pa vredna svobodnega pristanka državljanov. Kjer pa temu ni tako, smo pozvani k uporu; klasičen zgled zanje je Antigona, ki podobno kot Sokrat raje pretrpi krivico samovoljne smrtne obsodbe, kakor pa da bi krivico storila, zanemarjujoč svojo sestrsko dolžnost in prepričajoč nepokopana brata za hrano pticam.

Seveda drži, da je Kreon tiran, medtem ko živimo danes v državah, kjer so človekove pravice - pravica do osebne svobode, do demokratičnega odločanja in v večji ali manjši meri tudi socialne in kulturne pravice - priznane kot temeljne pravice. Ali pa vsaj deklarirane kot državni cilj. Živimo v demokratičnih, deloma tudi socialnih pravnih državah, v katerih so priznani bistveni postulati pravičnosti. V tem kontekstu je vsaka radikalna kritika prava in države, ki govorí o golem nasilju, zatiranju in izkorščanju, zgrešena; smiseln se zastavlja kvečjemu vprašanje **državljanke ne-pokorštine**.

■ Demokracija in nevarnosti tiranije večine

Ker živimo v demokraciji, kjer proces političnega odločanja krojijo vsakokratna večinska razmerja, se je mogoče vprašati, ali ni ideja pravičnosti morda izgubila svojega smisla. Posamezni teoretičnici demokracije, kot denimo Niklas Luhmann, so mnenja, da je tako. Sam sem prepričan o nasprotnem. Najprej, mislim, imamo pri omenjenem stališču opraviti z napačno zavestjo. Demokratični postopki resa služijo brzdanju oblasti in so tako brez dvoma v prednosti pred nedemokratičnimi; obrzdana oblast je v vsakem primeru boljša od neobrzdané. Vendar pa oblast, najsi bo že obrzdana ali ne, ostane oblast. Iz tega razloga nas liberalni filozofi kot J. S. Mill (v prvem poglavju dela O svobodi) pozivajo, naj se varujemo "tiranije večine" in zlorabe oblasti, pred katero tudi ta ni imuna.

V procesih političnega odločanja zato ne štejejo zgolj dosežene večine, ampak v enaki meri tudi tisti ukrepi, ki so v prvi vrsti namenjeni preprečitvi vsakršne zlorabe oblasti. Mednje sodijo delitev oblasti, federalizem, večstopenjnost posopkov odločanja in nenazadnje možnost pobud in referendumov.

Kljub temu so možnosti vplivanja in z njimi participacije na oblasti zelo različne; izvori te neenakosti segajo od

različne sposobnosti razpravljanja prek dostopa do medijev, finančnih zmožnosti do strukturno pogojene možnosti organiziranja in zastopanja posameznih interesov.

Kdor se navkljub omenjenim dejstvom sklicuje izključno na demokratičen postopek, zapada neki novi igralni zvrsti, namreč demokratičnemu pozitivizmu. Ta je sicer nedvoumno boljši od absolutističnega pozitivizma, vendar pa nič manj ne ogroža samega smisla demokratičnega postopka, ki je v tem, da najdemo pot do pravičnih odločitev: na kocko postavlja svoboden pristanek tistih, ki se po določenih zakonitostih doživljajo kot vplivno šibki. Tako ima na vesti nastajanje novih in novih skupin, ki dojemajo državo kot izvor nasilja.

■ Problemi z realizacijo idealne pravičnosti

Težava s pravičnostjo je v tem, da imamo lahko opravka z dvema stanjema stvari: postulati pravičnosti so, ali premožno priznani, ali pa njihovo dejansko priznanje ni dovolj verodostojno. Iz postulatov pravičnosti lahko namreč le skozi težavne procese presojanja/ocenjevanja izvedemo konkretna določila. Težavnost vsake demokratične politike, ki se s sebi lastnim samodobjemanjem loteva vprašanja pravičnosti, izvira iz tega, da ne samo, da niso nedvoumno jasne zakonitosti zadevnega predmeta, ampak da velja enako tudi za njegove družbene mejne pogoje. Zaradi tega je kakršenkoli preprost konsenz o tem, kaj bi bila takaj in zdaj pravična izobraževalna ali naravovarstvena politika, ali pa o tem, kakšna bi bila poštena poravnava različnih gospodarskih in socialnopolitičnih interesov, nemogoč.

Na tem področju pripada, mimogrede, filozofiji določena kompetenca, ki pa jo zaznavajo le redki poznavači. V težavnih procesih presojanja je lahko filozofija v pomoč pri tvorbi preciznih pojmov, pri razvoju argumentov in nasprotnih argumentov ter pri pretresu njihove trdnosti. S tem se pomen stavka o filozofih-vladarjih širi. Da naj nam vladajo filozofi, ne pomeni zgolj, naj v naši državi vladajo pravičnost. Opazarja nas, naj se v iskanju konkretno pravičnosti nikar ne pustimo voditi vnaprej oblikovanim mnenjem, ampak naj se brez predsodkov podamo na pot isanja jasnih pojmov in trdnih argumentov in se pri tem, če je to smiselno, poslužimo tudi filozofske izvedenosti.

■ Filozofija kot korektiv politike

Filozofija seveda ne priskrbuje oprjemljivih receptov. Svojo tukajšnjemu predmetu priličeno podobno nahaja v "naravnostno-političnih diskurzih", ki se lotevajo opredeljenih problemov iz vsakokratnega življenjskega področja, jemljejo v obzir dotične izkušnje in spoznanja posameznih znanosti ter odmerjajo težo argumentov in protiargumentov. Filozofija je tako svojevrstni varuh politike v starogrškem smislu - politike kot javnega mesta, kjer se v skupno dobro upravlja z zadevami splošnega pomena. Varuh pred sofisti in koristolovci vseh vrst, ki namakajo trnke svoje šastihlepnosti v motni ribnik vsakodnevne "politike". Če naj bomo še malce zlobno konkretni: kaj nas more bolj nedvoumno prepričati o potrebi po filozofiji od ribarjenja v kalnem, kakršno nam iz parlementa Suverenije v sliki in besedi dnevnega servira naša draga SI TV?

po tekstu "Soll der Philosoph König sein" prevedel in priredil Friderik Klampfer

OZRI SE VASE, SLOVE- NIJA!

Zadnji petek januarja 1992, tistega prvega povsem samostojnega meseca Slovenije, smo bili v Murski Soboti in v okviru ekoloških forumov razpravljali o knjižni zbirki člankov V. Rusa, pretežno iz zadnjih dveh let, in ob njej. Pozno zvečer sem ob vrtniti domov srečal v garažnem območju našega bloka dva znanca, eden je inženir v eni od večjih mariborskih tovarn, drugi je direktor ene od večjih mariborskih organizacij. Smeh po pojasnilu, kje sem bil, češ, kaj pa se ukvarjaš s takimi brezveznostmi, se je v meni usedel skupaj z ugotovitvijo iz Murske Sobote, da je to bil sicer vsebinsko odličen in tudi zelo dobro obiskan 'ekološki forum', da pa je bilo sorazmerno malo mladih. "Morda jim ni prav jasno, kaj je pravzaprav v knjigi obravnavano," je bil komentar kolega, ki je bil na vseh ekoloških forumih in več predstavitvah knjige.

Tretja sestavina usedline je dejstvo, da je bilo v Mariboru pri podobni predstavitvi iste knjige bistveno manj udeležencev in bistveno manj razprave (= izraženih razmislekov o njej in ob njej) kot v Murski Soboti. Morda je na to vplivalo, da je bilo v Mariboru istočasno še nekaj drugih prireditev, da je bila knjiga še povsem neznana, saj je prav tisti dan izšla. Morda pa je bilo pomembnejše nekaj drugega: šibka sposobnost in volja dojeti, da navidezno učeni, filozofsko abstraktne naslov skriva povsem konkretno razmišljanje o povsem konkretni sedanjosti naše povsem konkretno Slovenije v našem povsem konkretnem sedanjem času.

Le-ta je po pravno formalnih značilnosti zgodovinsko prelomen, praktično pa takšen bo ali pa ne. To bo odvisno od tega, kako bomo znali graditi dalje na dobrih značilnostih prejšnjega obdobja in zamenjati slabe izmed njih z novimi, sodobnejšimi.

■ Antikomunizem ali postsocializem - dolgoročna perspektiva Slovenije

Slovenija ima (pravno formalno) za seboj obdobje socializma, karkoli že to pomeni, in samoupravljanja, karkoli že to pomeni. Definicij socializma je namreč blizu dvesto, je objavil prof. Černe. Definicij samoupravljanja pa je tudi veliko, na svoje načine ga prakticirajo mnogokje po svetu (mnogi tudi uspešno). Zato raje recimo, da ima Slovenije za seboj obdobje, ko je bila del dveh Jugoslavij, ki skupno tvorita en dvogeneracijski ciklus gospodarskega in kulturnega razvoja, v katerem se je dogajal v Jugoslaviji prehod iz predindustrijske v sodobno družbo. Le-tega je povod po svetu (kjer se je seveda dogajal v koledarsko različnih, a vsebinsko dosti manj različnih obdobjih) spremjal (bolj ali manj) prosvetljeni absolutizem vladarjev.

Zaradi pomanjkanja, ki se vleče v to obdobje še iz prejšnjega (iz predindustrijskih časov) in (zadri prednost akumuliranja in bogatjenja ob/lastnikov) za spodne sloje ljudi še traja, se v tem obdobju še pojavlja veliko solidarnosti. Na območjih, kjer je bila zaradi nje in zaradi varnosti, ki jo nudi pripadnost skupini bolj kot izločenost iz nje, dolgo v navadi prednost kolektivnosti pred samostojnostjo posameznika, je iz takega spletka okoliščin nastala varianta prosvetljenega absolutizma, ki se ji ideoško reče leninski in stalinski komunizem, a formalno pravno socializem. Leta (je) pomeni(l), kot vemo, dejstvo, da so z 'revolucijami' na oblasti prišli tisti, ki so mislili, da spodnjim slojem ljudi gre slabno zaradi izkorisčanja, ki ga omogoča privatna lastnina. Hkrati so ocenili, da morajo svoja območja kar se da pospešeno industrializirati, da bi laže odpadlo mednarodno izkorisčanje v korist razvitejših območij in narodov. Ob takem, z ene strani dobrem in smiselnem namenu, so napravili veliko bistvenih napak, ki so onemogočile, da bi namen zares uresničili. Predvsem so spregle-

dali namesto sprevideli, da so hkrati z lastnino vrgli stran spodbudo za ustvarjanje in konkuriranje, prostor za razvoj in uveljavljanje posameznika. Zamešali so bogatenje na fevdalni osnovi, ki so ga iz lastnih izkušenj poznali kot bolj ali manj edino, z bogatjenjem na osnovi nadpovprečne ustvarjalnosti. Ipd.

Nastalo je, kar je pač nastalo in prav tako. Veliko je bilo tudi ustvarjenega, veliko je bilo škodljivega. Marsikaj izmed formalno pravno praviden/predpisanih značilnosti se ni povsem ukoreninilo, ampak je stara kultura ostala, morda z nekaj videza druge vrste. *Ob razpadanju držav zagotavljajo kontinuiteto kulture*, pravi V. Rus, in s tem misli na usmeritve vrednot, ki so edina stalnica populacij v časih ekonomskih in političnih turbulenc. Kako bomo ob osamosvajaju gradili svojo bodočnost dalje, z upoštevanjem in dopolnjevanjem poddovane lastne kulture ali z njenim rušenjem, to je bistvo dileme, ki jo V. Rus izraža z naslovom knjige:

- antikomunizem pomeni nevarnost, da hkrati s formalnimi in ev. dejanskimi značilnostmi komunizma iz slovenske prakse vržemo stran tudi vse tisto, kar se je ohranilo in ustvarilo dobrega, postsocializem pa pomeni možnost, da smo bolj selektivni pri rušenju starega, da ne bi bilo treba graditi na ruševinah nečesa, kar pravzaprav zdaj obstaja, a je v nevarnosti, da se najprej razruši in potem ponovno zgradi.

■ Postopna liberalizacija prejšnjega

Gre za iskanje poti naprej. Slovenija poskuša vstopiti v Evropo - ne le pravno in politično formalno, ampak tudi gospodarsko in živiljenjsko stvarno - mnogo močneje kot doslej in mnogo bolj pospešeno. Ostatki sama in preživeti ne more, tega v sodobnih časih ne more še kakšno mnogo večje gospodarstvo, saj vsako naleti na dejstvo, da delitev znanja, dela in drugih naravnih in ustvarjenih bogastev omogoča dandanes samo še soodvisnost (z ekonomskih vidikov). Gospodarska in politična moč in njuna naprednost sta v razmerah (ekonomske) soodvisnosti pogoj za pravno in politično neodvisnost.

Vprašanje, ki se zato odpira in je celo problem, ne samo vprašanje, je podobno vedno, kadar nova skupina prevzame oblast:

- kaj od zatečenih institucij in navad rušiti, da bo nastal prostor za novo, ki je (videti) nujno.

◦ kaj od vsega tega ohraniti in uporabiti kot temelj za novo.

Antikomunizem, tako ocenjuje V. Rus na osnovi pronicljive ocene njegovih pojavnih oblik iz zadnjih dveh let, pomeni bolj težno, da bi bolj ali manj samo spremnili barvo enoumja v korist tistih oblastnikov, ki jim je (politični) komunizem nekoč odvzel oblast, kot težnjo graditi prostor za toliko osebne svobode in pobude, da bi nastajalo dovolj sposobnosti, da bi Slovenija mogla najti enakopravno pot v sodobno Evropo.

Postsocializem, ki nikakor ne sme pomeniti nadaljevanja ali nadgradnje formalnih in praktičnih značilnosti socializma, kakršnega smo v jugoslovenskem prostoru praktično doživljali pod vplivom leninske in stalinške in prudhonovske in krekovske in še kakšne zamisli skupno z vplivi lastne zgodovinske tradicije, daje več upanja. Ko V. Rus govori o postopni liberalizaciji prejšnjega, ne govori o liberalizaciji režima, ampak o dejanskem življenju in njegovem nadaljnji liberalizaciji, sproščanju človeka in njegovih ustvarjalnih sposobnosti. Samoupravljanje je padlo v veliki meri na tem, da je postavilo kolektiv (in s tem njegovo vodstvo) nad posameznika, kar je v socioloških opredelitvah pojmov označeno s komuno. To ni tisti tip kolektivizacije, ki osvobaja, liberalizira. Osvobaja združevanje, v katerem posameznik ne postane podrejen, ampak ostane enakopraven, čemur je bliže združništvo neprisilnega tipa. Zato je treba Kreka študirati (zdaj ga zlorablja), kot je katolištvo zlorabilo združništvo s političnimi nameni).

Postsocializem torej pomeni, da ne ohranjamo socializma iz dosedanja prakse, vendar pa ugotovimo, da je bilo življenje pri nas že doslej dovolj socializirano, da je dajalo možnost, da razvijejo in izrabijo svojo naravno ustvarjalnost kot vir svoje osebne in skupne konkurenčnosti, ljudem iz vseh slojev imovosti (tranutno je to zaradi gospodarskih težav, štipendiatice politike in usmeritve gospodarske politike, ki pocenjuje lukus in draži kruh, mleko ipd., slabše kot je bilo in nesmiselno škodljivo).

Ne gre za socializiranost, ki je šla predaleč, kot na Švedskem in še kje pod imenom 'države blaginje', pri nas pa pod oznako 'mešanje sociale in socializma', tako da ni (bilo) več vredno truditi se razvijati in uporabljati lastno ustvarjalnost.

Meja, kje prehaja socializiranost iz ravni in obsegu pomoči, ki daje podporo za razvoj vseh virov konkurenčnosti in s tem evropske kakovosti življenja na stvari podlagi, na raven in obseg pomoči, ki prehaja v komunizem (in jemlje ljudem moč in oblast nad njimi samimi) ali v državo blaginje (ki povzroča, da si ljudje več ne morejo pomagati sami), je stvar politične odločitve. Potuha države blaginje ni nastala iz socializiranja, ampak

pak iz njegove politične zlorabe, kot posledica politizacije socialne politike. Iz nje je pač (žal) nastal 'volilni golaž', ki so ga ponudile stranke, da bi laže prisile na oblast. Sklep iz take izkušnje ne sme biti, da moramo omejiti socialno naspol, tudi njen smiseln del, ki je brez potuhe za lenuhe, ampak mora biti, da moramo omejiti vpliv politike na njo.

Liberalizacija torej pomeni nadaljnjo izgradnjo **smiselnega dela sociale**, tako ohraniti slovensko družbo (ne državo, ki je eden od njenih organizacijskih pripomočkov, a ji lahko zraste čez glavo) in razvijati njenjo konkurenčnost s tem, da imajo vsi enake možnosti in onemogočene monopole in privilegije. Liberalizacija dosedanje družbe (ne države ali celo režima) vodi torej v družbo enakih možnosti, ne enakih želodcev ali loncev, kar se je dokazalo kot slabo tudi za želodce in lone. Gre za enakost po ustvarjalnem prispevku. Talenti iz revnejših okolij ne smejo ostati na obrobu. Kaste iz indijske prakse prav tako dajejo premalo učinkovitosti, da bi bile sprejemljive, kot navidezna enakost, kar je bistvo enakosti lonev.

Na liberalizacijo in postsocializem se navezuje tudi več svobode podjetništva, a ne starega, uničevalnega pridobitništva, ki je preveč kratkoročno, da bi bilo sprejemljivo (tudi z vidika ekoloških posledic, a ne samo naravne, ampak tudi družbene ekologije). Tekma, konkuriranje, danes ni več v agresivnosti, ampak je pogoj za uspeh inovacija, ki je fair tekma, tekma v razvoju sposobnosti, ne v nasilni preraždelitvi.

■ Kulturalna kontinuiteta v politični diskontinuiteti

Komunizem, kakršnega smo doživeli pri nas in v vzhodni Evropi, žal ni dal nove kulture, ampak le pospešeno industrializacijo in kulturno brezobličnost. Staro kulturo, ki je bila krščanska, so kot preplašeni, nasilni in trenutno nadmočni zmagovalci – roje zatirali, kot bi z njim konkurirali, kot sta npr. liberalizem in klerikalizem na Slovenskem nekoč. Ker pa je kultura tisto, kar preživi, saj so navade in vrednote ljudi močnejše od formalnosti režimov, je tudi s tega vidika vidna dilema, ali bo Slovenija zdaj zašla v nazaj obrnjeni antikomunizem, ali pa bo našla pot v naprej usmerjeni postsocializem.

Nekaj dilem in njihovih pojavnih oblik (tudi iz razprave v Murski Soboti):

- zakaj se bolj v ospredju pojavljajo škofi kot rektorji univerz (ko gremo v Evropo, ki je dandanes družba znanja, nekoč pa je bila družba verovanja in pasivnosti); taka duhovna kontrola je bila v spominu V. Rusu že iz otroških let iz preve Jugoslavije strahovit pritisk (od katerega se je politični komunizem žal naučil veliko slabega za lastno prakso),
- zakaj se (po podatkih prof. Bajta, Delo,

- 25.01.1992) v sedanji ti denacionalizaciji pojavlja cerkev kot največji lastnik; zakaj ji je vsa ta ozemeljska in druga lastnina potrebna, če ne kot podlaga za oblast, ki je očitno bolj antikomunizem kot postsocializem; tak pohlep po oblasti in imovini je lahko usoden za družbo in katoliško cerkev,

- zakaj se denacionalizacija ne omeji tako, da bi zemljo in drugo imetje dobili aktivni lastniki, torej tisti, ki bi ga uporabljali podjetniško, ne srednjeveško rentniško,

- zakaj se pri denacionalizaciji in reprivatizaciji ne upošteva podatek, na katerega je opozoril prof. Bajt, da je namreč treba v ekonomiji, ki je bistvo lastnine, videti pasivo in aktivo, po takih sliki pa je zadolženost ob nekdanji nacionalizaciji bila tričetrinska; nekdanji lastniki bi smeli postati torej lastniki do ene četrtine,

- če je bila zadolženost tolkšna, kje so dokazi, da bi lastniki, še bolj pa njihovi (nepodjetniški) dediči zmagli ohraniti in razvijati svoje nekdanje podjetje skozi vsa štiri desetletja od tedaj do danes bolje od kolektivov, ki so to dosegli,

- če je tako, ali ne bi nekdanji lastniki - kandidati za ponovno lastništvo - moralni razen na neke rentniške dohodke za čas, ko se niso ukvarjali s svojo lastnino, pomisliti tudi na njeno zastrevanje in na vse naložbe, ki so jih mimo njihovega žepa izvedli drugi, da je 'njihova' lastnina preživila, pa bi jih morali sedaj odplačati,

- DEMOS je napravil več kot je bilo mogoče pričakovati, vendar pa ni dovolj dojel svojega časa, da bi napravil vse; morda je bistveno, da ni dojel razlike med antikomunizmom in postsocializmom; zadnje razprave, npr. o volilnem zakonu in roku volitev, tudi kažejo, da ni dovolj dojel, da demokracija ni v tem, da se plačani politiki in nedogled povsem enostransko pripravijo, ampak v tem, da je možno tisto, kar v enoumju ni možno, in to je bolj celovito razmišljanje, odločanje in delovanje in več prostora za ustvarjalnost in njeno spremenjanje in inventivnost (= nove domislike, ki bi utegnili biti koristni) in inovativnost (= dokazano koristne novosti), kar je podlaga za konkurenčnost in s tem za sodobno kakovost življenja (pojem 'inovativnost' je iz slovenske ustave sedaj ponovno izginil),

- centralizacija namesto regionalizma (=priznavanja posebnosti območij Slovenije) in integracije (=vsebinskega in delovnega povezovanja) družbe, ne terena, je podobno pogubna, saj je tudi to varianta navidezne demokracije, le-ta pa ustvarjalnost bolj uničuje kot pospešuje, a energijo Slovenije troši za spore o pre/razdelitvi danega imetja namesto za ustvarjanja novega.

■ Sklepne misli

To ni prikaz Rusove knjige, ampak nekega razmišljanja o njej in ob njej, predvsem pa o Sloveniji, ki je na razpotju, s katerega jo bo antikomunizem, ki je trenutno zelo močan, odvlek na poti v Evropo. Postsocializem obeta več, vendar za njegovo uveljavitev vernost in napadanje spominov na NOB nista dobra, kaj šele zadostna pogoja. Antikomunizem kot varianta klerikalizma pač, kot kaže njegova zgodovina, ne daje dovolj prostora za neodvisne intelektualce, ki gredo proti dlaki in razkrivajo skrito notranjost (četudi ga imajo v rokah zelo pametni in po svoje pošteni, a vendarle po vrednotah enoumniški ljudje, željni oblasti in njenega monopolja; to je žal vsaj tako važno kot dejstvo, da njihovi nauki učijo tudi mnogo dobrih vrednot). Kar nekaj primerov slovenske kadrovne politike iz zadnjih mesecov (žal) potrjuje, da je strah pred antikomunizmom kar upravičen - v imenu bodočnosti Slovenije, ki se ni rešila komunističnega monizma, da bi ga samo prebarvala v novo enoumje.

(Ob knjigi akad. prof. dr. Veljka Rusu Med antikomunizmom in postsocializmom)

Matjaž Mulej

■ Vprašanje:

Vplivna osebnost, ki je splošno znan, obenem pa prizan strokovnjak na nekem področju, ki je dovolj znano, razumljivo in vse-zadovajajoče, javno izjavi nekaj splošno pomembnega s svojega področja. Njegovo (ali njen, da feministke ne bodo užajene) izjavo lahko sprejetete (verjamete v njeno resničnost) ali zavrnete (ne verjamete v njeno resničnost), vprašanje, na katero odgovarjate pri tem testu, pa je, zakaj se boste odločili za sprejetje oz. zavrnitev izjave, oz. kaj bo najpomembnejše vplivalo na Vašo odločitev.

■ Odgovori:

1.) Ker je izjavo podal znan, ugleden, preureden in resen človek, ki naslohi ne trobelja neumnosti, mu verjamem; če mu ne verjamem, pa mu ne verjamem zato, ker se s tem človekom tudi sicer naslohi ne strinjam.

2.) Verjamem mu, ker je izjava s področja, na katerem je prizan strokovnjak; ne verjamem mu, ker se naslohi bolj strinjam z drugimi (drugače usmerjenimi) strokovnjaki z omenjenega področja.

3.) Verjamem, ker se z izjavo strinjam, in to neglede na to, kdo jo je dal (dejstvo, da jo je dal prav znan strokovnjak, moje strinjanje le dodatno potrjuje); ne verjamem, ker se z izjavo ne strinjam, prav tako neglede na to, kdo jo je dal (dejstvo, da obstajajo tudi strokovnjaki, ki se drugačnega mnenja, moje nestrinjanje le dodatno potrjuje).

4.) Verjamem, ker se z izjavo strinjam, a obenem dopuščam možnost, da je napaka ali le delno pravilna, in da se torej oba z govorcem motiva; ne verjamem, ker se z izjavo ne strinjam, a obenem dopuščam možnost, da je delno ali povsem pravilna, in da ima torej govorec prav, sam pa se motim.

5.) Neglede na to, ali izjavi verjamem ali ne, mi gre na živce, da morajo take stvari javno pripovedovati prav "ugledne", "strokovnjaki" in podobni elitneži, za katere me naslohi "boli", ker ne padam na imena, funkcije in titule.

■ Rešitve:

ad 1.) Ste totalitarist, torej osebnost, ki se pusti nekritično voditi nadrejenim avtoritetam, hkrati pa hoče imeti neomejeno avtoriteto nad podrejenimi. Na dušo Vam je pisan enopartijski sistem, ker pa zanj ni realne možnosti, bi pristali tudi na dvopartijskega, ki slej ko prej izide iz večinskega volilnega sistema. V Vašem resničnem interesu je torej, da volite bolševike (ne v pomenu "komunisti", ampak v dobesednem pomenu "večinci", torej pristaši večinskega volilnega sistema), ali pa tisto stranko, za katero predvidevate, da bo dobila največ glasov. (Hvala Vsemogočnemu na višavah, da niste v večini!)

ad 2.) Ste tehno-birokrat, ki nekrično zaupa "stroki", "ugledu" oz. "pomembnosti" in "polozaju". Na dušo Vam je pisan kombiniran volilni sistem. Če bo prišlo do njega, je v Vašem resničnem interesu, da ne volite strank, ampak ugledne, znane, strokovne in močne posameznike z različnih list; če bo prevladal proporcionalni sistem, pa je v Vašem interesu, da volite tisto stranko, ki se bo najbolj sklicevala na "nestrankarsko" oz. "nadstrankarsko" strokovnost. (Hvala Vsemogočnemu na višavah, da niste v absolutni večini!)

ad 3.) Ste kvazi-demokrat; strinjate se s pluralno demokracijo, a samo s takoj, v kateri ima "Vaša" (praviloma ve-

OSEBNOSTNI TEST

SPOZNAJTE
SVOJE PREPRIČANJE

IN UGOTOVITE, KAKŠEN REŽIM
VAM NAJBOLJ USTREZA!

Mnenje, ki ga ima vsakdo od nas o sebi in svojih interesih, pogosto ne ustreza našemu resničnemu značaju in interesom. Ker se bližajo volitve, na katerih se bo odločalo o tem, kdo in kako nam bo vladal do naslednjih, bi bilo za vsakega volilca prav, da spozna svoj resnični interes in voli v skladu z njim, ne pa s svojo siceršnjo deklarirano pripadnostjo - namen tega testa je prav pomoč vsakemu bralcu, da spozna svoje resnične interese (to velja še posebej za množico "neopredeljenih"). Pazljivo preberite vprašanje, odgovorite nanj brez pretiranega razmišljanja, nato preberite odgovore, na koncu pa še rešitev, označeno s številko odgovora, ki najbolj ustreza Vašemu - in razkrilo se vam bo najglobje bistvo Vašega prepričanja!

liko oz. pomembna) stranka vodilno ali vsaj pomembno vlogo, medtem ko Vam gredo majhne, manjšinske in marginalne stranke in gibanja na živce. Na dušo vam je pisan korigiran proporcionalni sistem, ki pravčno in v skladu z volilnimi izidi porazdeli moč med "večje stranke", "majhnih" pa ne pripušča k odločanju. V Vašem resničnem interesu je, da volite tisto od (manjših) strank ali gibanj, ki je najbliže Vašim interesnim in nazorskim opredelitvam. (Hvala Vsemogočnemu na višavah, da Vas je vsaj toliko, kot Vas je!)

ad 5.) Ste anarchist. Na dušo Vam ni pisan noben sistem regulative. Ker so možnosti za anarchijo, za katero se intimno zavzemate, žal majhne, je v Vašem resničnem interesu, da volitve bojkotirate. (Hvala Vsemogočnemu na višavah, da sploh ste!)

Sigi Freundlich

nalni sistem. V Vašem resničnem interesu je, da volite tisto od (manjših) strank ali gibanj, ki je najbliže Vašim interesnim in nazorskim opredelitvam. (Hvala Vsemogočnemu na višavah, da Vas je vsaj toliko, kot Vas je!)

ad 4.) Ste demokrat, ki se zavzema za proporcionalno zastopanost vseh, tudi marginalnih in manjšinskih interesov. Na dušo Vam je pisan proporcio-

nalni sistem. V Vašem resničnem interesu je, da volite tisto od (manjših) strank ali gibanj, ki je najbliže Vašim interesnim in nazorskim opredelitvam. (Hvala Vsemogočnemu na višavah, da Vas je vsaj toliko, kot Vas je!)

ad 2.) Ste tehno-birokrat, ki nekrično zaupa "stroki", "ugledu" oz. "pomembnosti" in "polozaju". Na dušo Vam je pisan kombiniran volilni sistem. Če bo prišlo do njega, je v Vašem resničnem interesu, da ne volite strank, ampak ugledne, znane, strokovne in močne posameznike z različnih list; če bo prevladal proporcionalni sistem, pa je v Vašem interesu, da volite tisto stranko, ki se bo najbolj sklicevala na "nestrankarsko" oz. "nadstrankarsko" strokovnost. (Hvala Vsemogočnemu na višavah, da niste v absolutni večini!)

ad 3.) Ste kvazi-demokrat; strinjate se s pluralno demokracijo, a samo s takoj, v kateri ima "Vaša" (praviloma ve-

KATEDRIN VODIČ PO GOSTILNAH

KRAMBERGER,
PERNICA

KATEGORIJA 2, OCENA 5-6

Brez skrbi, ne bo govora o lokalnu dobrega človeka iz Negove (po neuradnih podatkih njegova gostilna sploh ne funkcioniра), ampak priljubljeni prehranjevalnici Mariborčanov in okoličanov slabih 10 km iz Maribora v smeri proti Pomurju, katere dober imidž je zgrajen predvsem na politiki nizkih cen in razmeroma velikih porcij povsem solidne hrane in vsega, kar spada zraven. Da je njen imidž zares dober, dokazuje nepopisna gneča ob vikendih, ko ljudje včasih dobesedno stojijo v vrsti za proste mize.

H Krambergerju se seveda ne hodi jest à la carte, ampak na enega od štirih običajnih menujev: goveja juha (zares goveja, in ne iz kocke) z vložkom (ponavadi so to rezanci), ki si jo lahko privošči v takorek neomejenih količin, glavna jed s prilogom in solato ali prikuho (ocvrt zrezek ali piščanec, sesečkian zrezek s pikantno "cigansko" omako ali kaka pečenka, s praženim ali ovrtnim krompirjem ali rižem in solato, ali koline s krompirjem in kislim zeljem...) in sirova gibanica. Zraven se ponavadi pije povsem solidno, toda poceni domače vino (suho, belo, z geografskim porekлом, brez kakih pretiranih ambicij, vendar zelo pitno), po katerem preverjeno ne boli glava - čisto ali kot Špric.

Poštrelja je (kar je spričo navala gostov razumljivo) zelo hitra, a ne prav vzorna - že večkrat se nam je zgodilo, da so nam npr. pozabili prinesi poseben

POJASNILO

Vzapis iz mariborske visoke družbe, ki je bil objavljen na tej strani v prejšnjih številkih, se je zaradi premalo natančnega in vztrajnega navzkrižnega zasljevanja (culpa Katedral!) prikradlo nekaj drobnih napak, ki jih s tem pojasnili odpravljamo. Namreč, omenjenega dne Dragica P., akterka zgodb, ni bila okajena, ker ne pije. Prav tako se ni odpeljala z avtomobilom, ker ga nima. Toliko. Sic!

Sponsor "Gojzar scene" je

tovarna obutve

LILET, d.d.,

obrat

SPORTNA OBUTEV, d.o.o.

kozarec za mineralno vodo, čeprav smo prosili zanj (ob tistem za vino, seveda).

Lani so obnovili notranjščino (predvsem na novo ometali in opremili z novim pohištvtom), ki je bila že prej povsem funkcionalna, zdaj pa je le nekoliko lepšega videza - ki pa je še vedno daleč od kakih pretiranih lepot. Videz notranjščine še posebej kazijo slike, ki visijo na stenah, po našem skromnem mnenju pa bi bilo bolje, če bi jih odstranili - dokler pa visijo, so vsekakor vredne ogleda, kajti tako nagravnega kiča v javnih lokalih človek zlepa ne vidi. Tudi zunanjščina ne daje bistveno boljšega vtisa, predvsem pa manjka dovolj obsežen parkirni prostor.

Plusi: okusna in obilna domača hrana, vino, funkcionalnost notranje opreme, nizke cene.

Minusi: grozljiva gneča ob konicah, manjše pomanjkljivosti pri strežbi, parkirni prostor, videz prostorov.

Menimo, da lokalni ni treba posebej priporočati, ker je že tako (upravičeno!) zelo znan in obiskovan. Čeprav smo opazili več minusov kot plusov, imajo plusi večjo težo oz. so pomembnejši. Torej lahko gostilno Kramberger uvrstimo nekoliko nad povprečje (ocena 6), ocena 5 pa velja (s stališča obiskovalcev, seveda - lastniki jo najbrž dojemajo diametralno nasprotno) predvsem za dneve z gnečo.

NAGRADNA
UGANKA

Tokratna nagradna uganka je nekakšna statistična uporabna naloga. Izračunati morate, za koliko % se povisajo ali znižajo živiljenjski stroški družine, če ta (zgolj hipotetično) porabi za nakup hrane in pijače npr. 10.000,- SLT, za stanarino in komunalne 5.000,- za električno in ogrevanje 5.000,-, za obleko in obutev 7.000,-, za prevoze, telefon in druge komunikacije 10.000,-, za šport, kulturo, zabavo in prosti čas 3.000,-, za potencialni nakup parne lokomotive 20.000.000,- in za vse ostalo 5.000,- SLT, ko se hrana naenkrat podraži za 30%, stanarina in komunalne za 50%, električna in ogrevanje za 20%, obleka in obutev za 40%, prevozi, telefon in druge komunikacije za 10%, ostali stroški za 50%, parne lokomotive pa se pocenijo za 5%.

Rešite, izrežite, dopišite svoj naslov, pošljite na našega do 15 dni po izidu časopisa in čakajte na nagrado!

Rešitev prejšnje uganke: Umek (rešitev se ne nanaša na umske sposobnosti ministra za planiranje, ampak zgolj na njegov priimek: umek = mali um).

Izkoristite posebno priložnost:
na (planinski) čevlju Vas damo tudi na 3 ali več obrokov!

SNOVNE IN DUHOVNE PLATI SLIKARSKE REALIZACIJE

OTO RIMELE

Glede na dejstvo, da je heterogenost pojmom, ki ga v zapisih o likovni umetnosti najpogosteje zaznamuje pejorativen prizvok, je treba poudariti, da ga nameravam uporabiti kot generalno označo razstave novejših slik Ota Rimeleta v galeriji Ars v Mariboru, pri tem pa ne želim aludirati ne na združevanje elementov raznorodne provenience ne na komplikatorno povzemanje strukturnih vsebinskih, idejnih ali formalnih modelov.

Heterogenost hočem v Rimeletovem opisu dojeti zgolj kot samo dejstvo brez kakšnegakoli valorizacijskega predznaka, ki bi anticipiral bodisi pozitiven bodisi negativni kasnejši odnos do operacionalizacije temeljnih premis umetnikovega podobotvorja. Šele tako je moč s tem izrazom nakazati vso širino Rimeletovega zanimanja, ki se ne zadovoljuje s posnemanjem že uveljavljenih definicij ali njihovim preformuliranjem v drugače zastavljenih sorazmerjih, temveč ga zaznamuje vsakokratno vnovično vzpostavljanje relevantnih vsebinskih in oblikovnih sestavin razpoložljivega likovnega vokabularja. S tem se njegove realizacije izogibajo tako utopiji stiilno enotnega kolektivnega nagovora kot tudi zgolj subjektivistični identifikaciji, ki bi jo zaznamovala na posamezne segmente izključno osebnega likovnega nagovora skoncentrana ter tako ali drugače formulirana avtonomnost likovne artikulacije.

Tako kot slik Ota Rimeleta ni moč obravnavati zgolj s stališča mimetične posnemanja realnosti, jih tudi ni moč

označiti kot čisto abstraktno umetnost. Na njih ostajajo dovolj evidentni sledovi transpozicije krajinske ali figuralne zasnove, ki pa je reducirana do te mere, da o samem karakterju slike bolj odloča v medprostorje likovnine vključena simbolna konstrukcija, kot pa bi to mogla nujna iluzija predmetnosti ali njeni fikcijski podrejena shematisirana forma. Med obema poloma pa ostaja dovolj prostega manevrskega prostora za sproščanje asociativnosti, ki se odtegne eksaktivnu verbalnemu poimenovanju, in ki jo določa vsakokraten preplet subjektivne predstavnosti z "objektivno" oziroma splošno uveljavljeno optiko dojemanja eksistence in statusa likovnega infakturna. Prav iz tega izhaja nujnost osebne izkušnje pri sprejemovanju obče veljavnih pomenskih zvez konstitutivnih elementov likovnega jezika, pri čemer se Rimeletove slike ne podrejajo nereflektirane-

mu linearnemu prenosu tujih modelov, hkrati pa ne zahtevajo ponovne in celostne revizije vseh že utrjenih standardov.

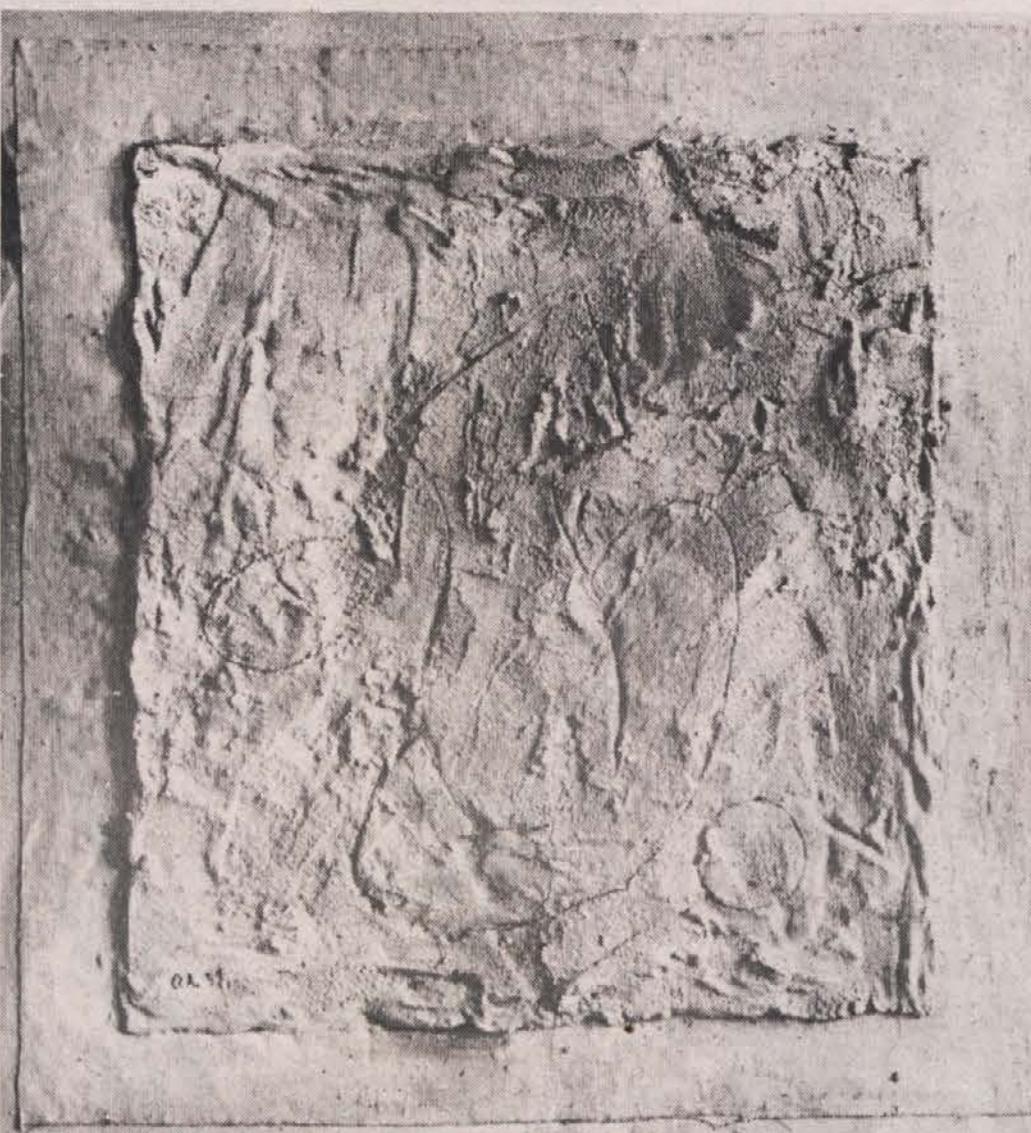
Zapisane trditve je moč ne nazadnje podkrepiti in argumentirati tudi s citatom iz uvoda Rimeletovega sestavka *Prima materia - enotnost ideje in materije*, kjer pravi: "V iskanju izraza, s katerim je mogoče izraziti vseobsežno izhodišče, ki še traja, se je nujno ustaviti pri pojmu 'prima materia'. Pravzaprav me je zanimal vzrok delitve na telo in dušo, tista nuj-

nost, ki ločuje na duhovno in materialno. Nekakšen 'vzrok' je mogoče uvideti v želji po simplifikaciji. Znotraj umetnosti je takšna poenostavitev v dualizem mogoča, včasih potrebna - predvsem je orodje distinkcije, v smislu odkrivanja odnosa interakcijskega preseganja dvojnosti. Vendar likovno delo konstituirata celovito izkušnjo, ki izhaja iz enega, tj. enovitosti duha in materije, in doseganje enega. Govoriti o celovitosti pomeni iskanje korelacije med telesom slike in idejo. Stanja odnosa, s katerimi imamo opraviti, je mogoče strinjati v interakcijskih stanjih, ki nastajajo med duhom in mate-

rijo."

Na večini umetnikovih slikarskih realizacij je resda opazno prevladovanje aditivnega načina gradnje likovnega dela, kjer lahko hkrati operira z različnimi sredstvi in na več hkratnih nivojih, ki pa jih ne zaznamuje hierarhična klasifikacija, in ki niso zmeraj podrejeni dvodimensionalnim karakteristikam materialnega nosilca slike. In če pod materialno ne pojmyjemo le preproste snovnosti, temveč celoten sklop fizičnega udejanjanja likovnega artefakta, potem bomo lažje sprejeli tudi predstavo o sliki, katere namen ni upodabljanje v tradicionalnem pomenu odpiranja iluzije prizorišča znotraj dvodimensonalne površine, temveč sliko kot predmet z lastno avtonomnostjo ter s povsem določeno fizično in psihično eksistenco. Ta pa je v vsakem primeru in v prvi vrsti določljiva z imenitno likovnimi parametri, in vsaj za zanj najpomembnejše mora tudi v lastni praksi poiskati individualno solucijo umetnika, ki hoče doseči določeno stopnjo elementarnosti osebnega izraza in se pri tem ne želi odreči subjektivnemu komentarju k diskurzu o tej ali oni variante prevladujoče estetike.

Mitja Visočnik

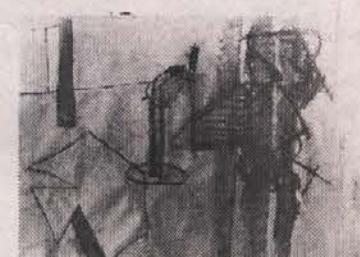

O. RIMELE, konjunkcija v belem, kombinirana tehnikma.

INTERAKCIJA IN SEGREGACIJA V VIZUALNEM

JORIS KWAST

V galeriji Media nox, MKC v Mariboru bo od 11. aprila do 2. maja 1992 razstavljal svoja likovna dela nizozemski umetnik Joris Kwast. Rodil se je v Amsterdamu leta 1966. Leta 1991 je diplomiral na akademiji likovnih umetnosti v Groningenu. V Slovenijo je prvič prišel leta 1990. Šlo je za izmenjavo študentov likovnih akademij Minerva iz Groningena in ALU Ljubljana. Od takrat je še večkrat krajša ali daljša časovna obdobja bival v Sloveniji, ki bo morda postala celo njegova druga domovina.

J. KWAST, oglje na papirju.

obstaja nekakšna podobnost med soobnim iskanjem sinteze in sintezi v dobi renesanse. Vendar je z upoštevanjem dosedanjih dognanj ta danes na bistveno drugačen, višjem nivoju.

... *Lastni epistemologij*
"Sledim sodobnim znanstvenim doganjem in jih v svojem ustvarjanju upoštevam. Zelo pomembna se mi zdi 'teorija kaosa' in fraktalov, ki nas na eni strani opozarja na relativnost vseh definicij in na drugi na 'usodo' povezanost vsega stvarstva, kjer se določeni vzorci ponavljajo skozi vse oblike v neskončnost."

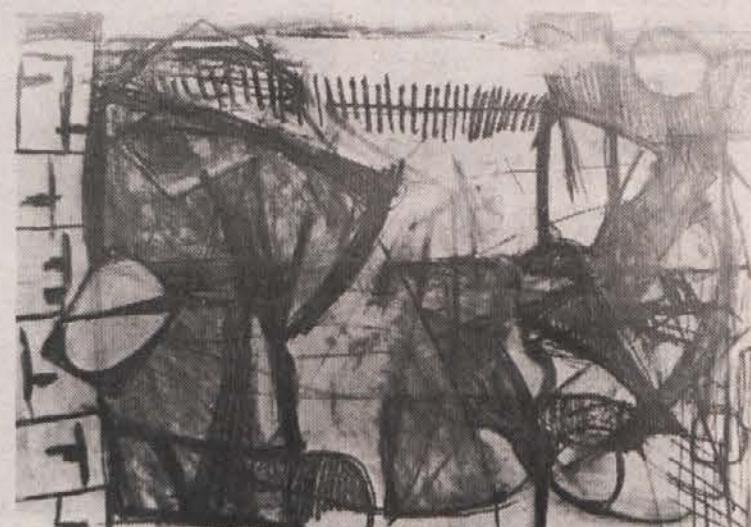
In praksi ...
"Sliko gradim ex nihilo. Papir se polni z liki in šele v naslednji fazi v svoj svet slike vključujem barve."

... *O tebi*
"Gledalec naj vstopi v sliko brez predstav/predvodov in sponzor ter doživita samosvoj svet likovne umetnosti, ki resda črpa iz spoznanj znanosti in vsebuje podobne zakonitosti kot npr. matematika. Vendar naj nas ta spoznanja ne obremenjujejo v tem smislu, da bi dočelo sliko 'predalčkali', želeli posodobiti, ampak naj prav z njihovo pomočjo razumemo samosvoje bivanje slike, ki nas lahko potegne vase, v lasten kurz."

In skrivnosti sfinge ...
"Nemogoče je katerokoli umetniško delo razložiti brez ostanka."

Zato simpatiziram s stališčem Zen budista in tistega, 'ki bi želel vedeti' in se mu poražajo vedno nova vprašanja. V neki (Zen) zgodbi menih prepečači dolgo pot, da bi prišel do prebivališča znanega Zen mojstra. Vprašal ga je nekaj, s čimer si je že dolgo bellil glavo. Modrec je na vprašanje odgovoril: 'Mu.' S tem (ne)odgovorom (unquestion the question) je želel menihu omogočiti neposredno in polno doživetje/dojetje bivanja."

Nadja Čobal

J. KWAST, oglje na papirju.

GRAMATIKA OSKARJEV

Glavna naloga "akademikov" seveda ni - podeliti nagrade najboljšim, marveč - prevsem presenetiti, razrešiti suspenz s šokom in na ta način prispevati najmočnejši impulz v srce spektakla. Edino merilo za uspešnost le-tega je njegova memorabilnost. Da se čim daje sprehaja po spominih, da se čim večkrat ubešodi, da ga ubeseduje čim večja množica ljudi, da se skozi vse to čim bolj približa idealnemu številu ciljne publike (vsi) in optimalni dolžini trajanja (vse leto).

Sarkazem, cinizem, ironija, parodija, travestija... so možna očišča, štartališča, položaji, s katerih se zaženeš v metadiskurz o takem spektaklu. Hkrati se zdi, da je to nujen izbor za vsakega posameznika, ki si želi biti viden kot vsaj polit z omako resnosti. Še boljša možnost je seveda prezir, ki pa si ga marsikdo ne sme privoščiti. Metadiskurz, ki da kaj nase, prve (pregroba) in tretje (premehka) možnosti najbrž ne bo izbral. Peta utegne biti prezahtevna, oziroma se ne splača, saj bi bil njen učinek izrazito nesporazmeren v primerjavi z vloženim trudom. Ostaneta cinizem in parodija kot skoraj nujna odziva na slepeče diskurze. In je lepo, kadar je štart tako jasno zarisani. Dovolj. Za najino zgodbo je pomembno le to, da odločitev za katerokoli od petih možnosti pomeni odločitev za retoriko, za retorično branje.

Ni pa to edini možni način branja spektaklov, kiča in sploh vsega instant blišča, čeprav bi bil tak sklep povsem razumljiv. Pri nas je to še vedno edini način, pa še znotraj tega so drže zelo ozko zamejene in malenkostno zdiferencirane. Celo televizija, katere funkcija bi po definiciji moralna biti tudi (ali predvsem) spektakelska, se ob prenosih (v tem primeru je šlo za neposreden prenos skrajšanega posnetka) tovrstnih prireditv postavi na raven retoričnega branja (res da klješki zliv parodije in cinizma na televiziji deluje bolj milo in blago, toda zlasti zaradi njene nujne zavezanoosti vlijudnosti in poljudnosti). S tem se distancira od spektakla (ozioroma kar spektakelskosti) in torej od sebe same (o učinkovanju shizofrene televizije na shizofreno občinstvo kdaj drugič ali komu drugemu...). Pri nas torej nimamo televizije (pa naj se ti zdi račun za načrtnino še tako zgovoren protidokaz). In ker so televizija ljudje, bi bilo najbrž parameterje do istega sklepa priti po nasproti poti in ugotoviti, da televizije nimamo zato, ker nimamo televizijev, pač pa samo proti-televizijske televizije, ki delajo na proti-televizijski televiziji, bolje rečeno, delajo proti-televizijsko televizijo.

Tale televizijsko protitelevizijski diskurz se je nesramno razvlekel, zato še

Podelitev oskarjev, inventura hollywoodskega letnega pridelka, je predvsem zgodba, katere bistveni element ali kar smoter mora biti spektakularnost. Vse mora biti podrejno temu, zato je njena narava, narava njene strukture, izrazito teleogenetična.

enkrat: retorično branje ni edini možni način branja spektakla. Ameriške televizije se v glavnem odločajo za pragmatično branje (bolj ali manj trivialno), ki ne samo ameriški širši publiki, pač pa tudi televizijskemu mediju kot takemu najbrž bolj ustrezja. Je pa (kot vselej vsaj) še tretji način: gramatično branje. Brati tekst in ostati znotraj teksta. Okušati drobovinu in iskatи njene funkcije, njeni delovanje znotraj teksta. Slediti prvotnim funkcijam vseh teh elementov znotraj teksta, na ravni njihove denotacije. Branje, ki bo sledilo, bo najbrž zmes pragmatičnega in gramatičnega...

Takšno branje kliče uvodno prepičanje, da je podeleitev oskarjev predvsem zgodba (spektakularna, jasno), in sicer odigrana in neposredno posnetna, da je film. Ker je neposredno posnetna (pisana), je nujno, da vsi akterji vedo za zaroto (ne vedo pa za njen "predznak", kar jih še dodatno sprovocira k igri), in da tisti, ki pripravljajo spektakel (zlasti režiser prireditve in režiser televizijskega prenosa z ožima ekipama) vnaprej vedo, kdo bo dobil oskarja. Ti osnovni pogoj omogočajo teleogenetično strukturiranost priovedi ne glede na to, da se le-ta šele (sproti) oblikuje.

Ker verjamem, da režiserja z ekipama vesta, kdo so dobriniki zlatih kipov, se lahko hitro preobleče v vznemirljivo vlogo detektiva in sledišč indicom, povezuješ, sklepaš... (vloga detektiva je še veliko bolj vznemirljiva, ker te zgodbe - v primeru, da gre za neposreden prenos - pred teboj še nihče ni mogel brati). Za ritem, suspenz in intenzivnost priovedi je seveda bolje, če vsaj nagrajenci ne vedo, da bodo nagrajeni. In verjamem, da ne vedo. In ker se je letos spektakel ponosrečil (in je po neposrečenosti dišalo že od vsega začetka), se je bilo toliko

manj boleče odreči dražljajem vida in se prepustiti dražljajem detektivskega uma.

Navadno gre takтика prenosa (priovedovanja) v smeri zapeljevanja. Tisti film, na katerega skozi prireditve leti največ aluzij, skoraj zanesljivo ne bo pestoval najbolj žlahnih kipcev (film, režija, glavni vlogi; scenarij). Ker se je ta obravec v zadnjih letih kar precej ponavljal, je šlo za neke vrste usmerjeno detekcijo. Letošnjo letargično prireditve je "rešila" ravno dekonstrukcija te uležane forme, ki je bila tokrat usmerjena v nasprotno smer. Od samega začetka so kar leteli in v oči bodili indici na račun "Jagenjčkov": uvertura z originalno glasbo iz filma, ob kateri privedejo voditelja (tako kot lani) Billyja Crystalja s Hannibalovo masko prek obraza, ta nato pristopi k Anthonyu Hopkinsu med občinstvom in mu šepne: "Danes bom imel nekaj današnjih nagrajencev na večerji (for dinner/za večerjo). Bi se mi pridružil?" Hopkins se ni dal zmesti, takoj se je uglasil na Hannibalov ton in odvrnit: "Z veseljem"; ostali indici so bili lepo razporejeni - režiser je daleč najpogosteje kazal Hopksina in Jodie Foster; Ted Tally (oskar za najboljši scenarij po predlogi), ki je sprožil plaz nagrajevanja "Jagenjčkov", je z ne navadno samozavestjo in športno kretnjo naznani, da se je začelo, da bodo tudi njegovi sodelavci (ostali so samo še štirje glavni oskarji) dobili zlate kipce...; in nenazadnje, tudi to, da so v imenu nedavno premiurnega Howarda Ashmana (umrl za posledicami Aidsa), ki je dobil dva oskarja - za glasbo in najboljšo pesem (skupaj z Alanom Menkenom), dovolili zahvalni govor njegoveremu prijatelju in živiljenjskemu sopotniku, homoseksualcu Billu Lauchu (kar so hollywoodske zvezdlice sprejeli s precej mešanimi občutki). Zadeva (v smislu indica) sploh ni tako nedolžna, saj je združenje ameriških homoseksualcev grozilo, da bodo z vsemi sredstvi preprečili prireditve (na koncu je ostalo zgolj pri fetističnem razbijanju kipcev, oskarjev - seveda ne zlatih) zaradi izrazito homofobične nastrojenosti hollywoodskih filmarjev. Še zlasti je bil na tapet "The Silence of the Lambs", čeprav najbrž niti njim samim ni bilo jasno, kaj jih je tam zmotilo in takole razhudilo. Obsoditi transvestita, da je homoseksualec, je precej nerodna zadeva, še zlasti če gre za fiktivno osebo, ki se še pošteno brani ne more.

Ta obrat v strukturi je torej zavedel neprevidne detektive. Vse ostale pa je na podoben način šokirala žirija. Navadno filmi, ki pridejo na spored kar leti pred podelitvijo, nimajo pravih možnosti za uspeh. Enako velja za strogo žanrske filme, še zlasti thrillerje in za vse tiste, ki uhajajo konvenciji običih mest tako formalno kot vsebinsko. Vse to velja za "Jagenjčke", pa so kljub temu pobrali vseh pet glavnih nagrad, in za nameček - to se je zgodilo šele tretjič v zgodovini oskarjev (in še za nameček - iz samo sedmih nominacij). Še cel kup zanimivih stvari se je dogajalo (tudi na ravni gramatike oskarja), a je za trivie zmanjkal prostora. Rdeča nit je bil Jack Palance (oskar za stransko vlogo), ki je pri svojih sedemdesetih letih na održ izvajal sklece na eni roki ("samo tako sem uspel prepričati producenta, da sem primeren za to vlogo"). Za ves ta nastop dobi oskarja za najboljšo moško vlogo prireditve, za najboljšo žensko vlogo prireditve pa preljubka Jodie Foster. (Joe Pesci je postrižen še bolj udaren, podoben image Kevinu Costnerju pa daje vtip oskuljene kokoši; med oprsji je najbolj štrlelo tisto Mercedes Rühl (oskar za stransko vlogo)).

Vlado Škafar

Je slišal glas? Roland in Max...

Kaj gledati?

Kinoteka, privilegiran kraj cinefilskega užitka (kjer znajo visoki, udobni fotelji tako ljubeče sprejeti mojo zadnjico in hrbet), nam marca in aprila, ter, kot pravi prijazna direktorka Zorica, tudi maju in junija, nudi ekskluzivni program hrvatske kinoteke. Torej, spet malo prijetnega šepetanja in šumenja s Federicom, Woodyjem, Dušanom, Istvánom, Claudom in drugimi znanci. Zato pusti Bandinija, ne čakaj na maj, ne zamudi, kar si do sedaj!

Dolgo, vroče poletje prinaša reprise, nato pa - Silvanova naveza iz Budimpešte - jesenska kinotečna sezona z Madžari, z Avstrijo in - voila! - program po izboru uredništva Cahiers du Cinéma! Tega so (program CdC namreč) pravkar gledali v Beogradu, kjer so tudi drugače gledali in vidijo marsikaj, česar v Ljubljani ali Mariboru nismo in ne bomo (ah, FEST...). Verjetno veste, da se v Beogradu nahaja po velikosti svojega fonda četrta največja kinoteka na svetu, ki je bila nekoč jugoslovanska (kakšna asociacija?), torej tudi naša. Zaradi česar menda Slovenci nismo potrebovali še ene, t.j. slovenske kinoteke. Pomlad s kinoteko bo tako izgledala tudi kot nostalgični sprehod v leta naših zahajanj na Miklošičevo. Obeti: "Po vzpostavitv normalnih meddržavniških odnosov med Slovenijo in Srbijo bo zopet normalno steklo tudi sodelovanje med obema kinotekama", pravi Zorica.

V CD-ju so se (po dolgem času) oči zopet lepile na ekran in vprijale podobe in smo bili vsrkani v zgodbe in zasanjanji. Podobe in zgodbe so prihajale iz Evrope (predvsem iz Evrope!), tiste bolj komične iz Italije, bolj resne iz Belgije. A hipnotizirati sta nas uspela le Lars in Jaco. Kaj bomo sanjali, kdo nas bo poskušal hipnotizirati aprila, maja, junija...? Jelka oblublja, da nas bosta najprej (aprila) zapeljevala Ken in njegova The Whore, nato pa nas bo maja skozi virtual reality Wim odpeljal Bis an Ende der Welt. Tam bomo ostali čez poletje in do jeseni namesto na platna strmelji v nebo, kjer se nam bo kot Ariel prikazal finski prijatelj Aki, tako bomo z Leningrad Cowboys go America, tam bomo (I) hidred a Contract Killer in živelj La vie de Bohème. Nato se bomo spustili down by Jim in doživelj Night on Earth.

Temu bo sledil, recimo mu "Alpe-Adria festival", z recentno produkcijo naših sosedov: Avstrijev, Madžarov, Hrvatov (tudi Italijanov?), kar se bo, kot kaže, lepo ujemalo z že omenjenimi kinotečnimi programi taistih držav na Miklošičevi. Z eno nogo že zunaj Cankarja omenimo še festival v Puli, ki se internacionalizira, in katerega program bi naj v celoti videli tudi v dvoranah CD-ja.

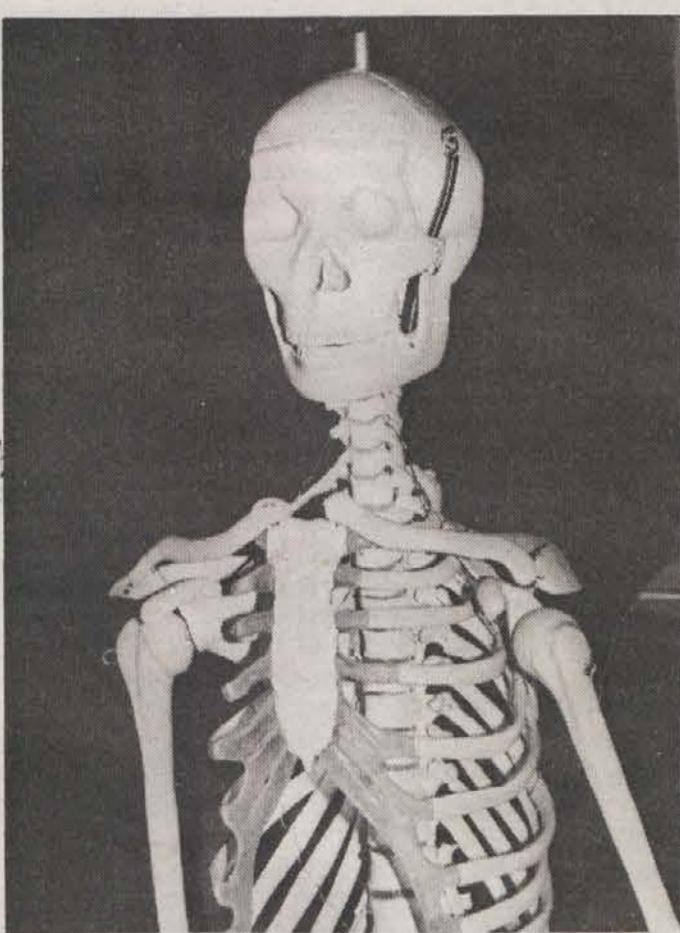
Če še ne veste, v Sloveniji imamo dve distribucijski podjetji. To so Ljubljanski kinematografi in pred kakega pol leta ustanovljen Mladina film (saj res, kaj je z Emotion-filmom?). V glavnem nas zalagata s filmi dveh "major's" t.j. Warner Brosa in Columbie. Včasih smo v Sloveniji imeli eno distribucijsko podjetje, vendar smo gledali filme vseh hollywoodskih "majorjev" in še veliko število drugih, predvsem evropskih producenov. To je bilo v času, ko je v Jugoslaviji vsaka republika imela vsaj eno distribucijsko hišo (Srbija npr. pet), vendar je bila distribucijska enota za vso državo. Kar je odkupil ena uvozna firma, smo lahko videli vse; stroški so bili nižji, denarja je bilo več (kar je omogočalo nadaljnje sklepanje pogodb in nabavo tudi najdražjih in najekskluzivnejših naslovov). Kar se gledanja filmov tiče, v Jugoslaviji torej ni bilo tako slabo. Zato bi bilo zelo v redu, če bi na balkanskih prostranstvih po pretekli in sedanji mori v okviru gospodarskega razmišljali tudi o možnostih sodelovanja na področju distribucije filmskih izdelkov.

Kaj sanjati?

"Dajte nam filme, dajte nam sanje!" Cut!!

Matjaž Wenzel

Dejan Sluga

Matjaž Wenzel

naročam katedro 212-004

Gre za komet, podivjana absolventa Oblikovalske državne akademije, ki rada rišeta rakete, v obliki freesbeeja iz inozemstva.

TANDAR*: Trinajsti znak horoskopa.

O ŽIVLJENJU, O ZVEZDAH

Istega leta, ko so London Bridge Angleži prodali ameriškemu naftnemu mogotcu za milijon funtov, ta pa ga je z oštrevičenimi deli najprej razstavili, potem pa spet sestavili v Arizoni, se v naselju Tanje Senice pri Radežu rodil TAN. Ni človeka, ki bi bil tako prežet z željo po naprevodejanju, kot je to prav kozorog. Najraje posluša pravljico o Petru Panu iz papirja. Tik pred praznovanjem tretjega rojstnega dne sanja o Lunar Roving Vehicle, DAR pa po televiziji sliši znamenite besede Neila Armstronga: "That's one small step for a TANDAR, one giant leap for mankind." DAR bo pet let kasneje sestavil svoj prvi messerschmidt, TAN pa v prvem razredu osnovne šole skrije vse bele krede. Drugič se srečata na podmornici münchenskega tehničnega muzeja. Nekaj prej se jima pridruži Strešna. Skupaj napravijo Stol Prihodnosti, hranilnik, ki ga ni mogoče preplačati, Torto Raketo, Palmo s periskopi, vizitke za ministre, projekt Karton in hotelirstvo, baklje iz snega, Didakta in Formart, Pizzo Novico, na Junior Design pARTIYU avtogram Rambu Amadeusu, Vse iz recikliranega papirja. Ljubljano gledata kot del fresk s prizori iz Wagnerjevih oper. Odpotujeta na Mariborsko, delat prvo pravo televizijo.

O DELU

Vzgodovino slovenskega oblikovanja se bo zagotovo vpisala stvaritev Tandarja, imenovana Pizza Novica. Gre za eno iz serije oblikovanih delikates, ki so postale nujna oblika prehrane in vira informacij enega najzahtevnejših segmentov ljubljanskega družabnega dogajanja. Dva para nadarjenih oblikovalskih rok hkrati zamesita še Torto Raketo za dvajset sladokuscev. Tandar opremi diskoteko Palmo s stvarmi, ki jih najde na vojaškem odpadu in poskrbi tudi za program ob petkih, na razvitem Junior Design Party, ki se običajno konča ob osmih naslednjega dne. Tisto, kar ste si vedno želeli videti, pa si niste mogli predstavljati, kaj naj bi to bilo, boste našli v urbani džungli tivoljskega podzemlja, diskoteki Palma. Za sliko v periskopu pri vhodu se mnogi sprašujejo ali gre za kost, ali kaj drugega. Zgodilo se je že, da je neka obiskovalka ob pogledu v periskop omedela. Druga skrivnost notranje opreme je naprava, ki deluje podobno kot telefon, le da je namesto v slušalko treba vpiti v steber. Sogovornik stoji ob naslednjem stebru (10 m dalje) in odgovarja. Žeton pri vratarju! Domiselnost tega telefona je prišla še posebno do izraza minuli petek ob nastopu slovitega Ramba Amadeusa. Le s pomočjo telefona-stebra si lahko prišel do mrzle kokakole. Kar je pomenila Palma za ljubljansko nočno življenje, pomeni revija Didakta za šolstvo, revija Formart pa za oblikovanje. S celostno podobo nastajajoče mariborske TV HIT Žurnal bo tandem Tandar stopil tudi v vaš dom.

O RIBAH

Na poti iz poslovnega obiska pri mariborski televiziji Hit Žurnal v Ljubljano, Tandar s šoferjem Ninom di Kongom ob polni luni naleti na nenavadno oviro na cesti. Gre za neznane ležče ribe, ki so povsem prekrivale cesto. Kdor bi karkoli vedel o tem čudnem pojavu, ki sta ga Tandar doživel prejšnji mesec na hitri cesti Hoče Arja vas, naj piše na naš naslov. Pravilne odgovore bomo bogato nagradili.

* Ime "tandar" se prvič pojavi nekje med letom 1593, ko lakota v Uppsalii na Švedskem omogoči blazen razvoj doktrine Martina Luthra, začne se vojna med Avstrijo in Turčijo (traja do 1606) in 1736, ko se Rusija in Avstrija združita v borbi proti Turkom. Slišati je, da je "urok stvarjenja" iz filma Excalibur v temi povezavi z različico besede "tandar".

Mardena Jelpenjak

IN → TER → VIJU

?

Tandar sta nam ob popoldanskem klepetu povedala svoje mnenje o reklamni kampanji za nemške cigarete West.

• • • "Postavimo na police še ostale cigarete, Camel ali Lucky Strike na primer, in videli bomo, kako uspešna je akcija. Najina nekadilska kariera traja že 24 let – Dare 1, Tanja 23 – torej se naju vse skupaj, sploh ne tiče."

?

Če bi vidva oblikovala podobo nove države, kakšen imidž bi ji dali in kakšne simbole bi kombinirali.

• • • "Podoba nove države sva imela priliko oblikovati v šoli, pa sva se temu izognila. To je nekaj podobnega kot West. Poskus, kako zadovoljiti ali potegniti za nos široke množice, če prebivalce naše dežele lahko imenujemo široke množice. Najraje oblikujeva za izbrane in to bi rada počela tudi v bodoče. Primer za to je remek-delco meseca januarja, torta za Nataškin rojstni dan."

?

Ali mislita, da je Slovenija dovolj velika, da se lahko s svojim dizajnom uveljavi v Evropi.

• • • "Slovenija nima veze z dizajnom. Dizajn delajo posamezniki."

?

Imata strešno mačko Strešno. Ali sta kdaj pomislila, da bi jo redizajnirala.

• • • "Strešna je popolna, čistokrvna, kmečka, šekasta mačka najdenka. Naj se takoj posuši roka tistemom od naju, ki bi si dovolil, samo dotakniti se njene prvočitnosti. Ona je najina največja materialna dobrina."

?

Kakšen je vajin odnos do raket in letalskih modelčkov.

• • • "Dare je v otroštvu sestavljal modelke avionov in kadar sva žalostna, riševa vesoljske ladje. To je nekakšno hrepenenje, potreba po letenju. Če bi vsi ljudje lahko leteli in zagotovo bi, če bi le razvoj šel v pravo smer, bi bil svet večji in manjši obenem. Umetnost, dizajn, moda, so že nekaj časa v retro obdobju. Iz začaranega kroga jih lahko reši samo srečanje z vesoljem. Vesolje kot tako in vesolje kot dimenzija, ki nam je neznana."

?

Ali sta pravočasno oddala davčno napoved.

- • • "Kaj pa je to?"
- ?
- Kako sta oblikovala Pizzo Novico.
- • • "Takole."

- ?
- Ali mislita, da računalnik lahko kdaj izpodrine ročno risanje.

• • • "Računalnik nikoli ne more izpodriniti bistva ročnega risanja. Še pred nekaj leti je bil bližnjica, zdaj pa se bomo počasi morali nehati spraševati o njegovi uporabnosti. Ljudje so nekoč risali z ogljem, nato so prišli na grafitne svinčnike, zdaj rišejo z računalniki. Toda tisti, ki to počno dobro, so še vedno ljudje. Računalnik lahko izpodrine ročno risanje, ne more pa izpodriniti naju dveh."

?

Ali verjameta, da je Leonardo da Vinci spal na obroke in ali mislita, da to lahko vpliva na kvaliteto ustvarjanja.

• • • "Zadnjič sva ga srečala, preden sva se s sošolci odpravljala preuređiti Palmo. Dal nama je nekaj koristnih na-

svetov glede stenskih poslikav. Kar se pa spanja na obroke tiče, si pa priznajmo, da je to le fraza. Zelo zelo rada spiva."

?

Prehranjujeta se pretežno s kosmiči. Ali se pri nakupu odločate na podlagi reklame v medijih, oblike embalaže, izkušnje ali česa drugega.

• • • "Zastarela informacija. Kmalu bo minilo eno leto, odkar sva postala kuharska full time general rubin managerja. Najine sanje so se uresničile. Zahvalila bi se staršem. S pošteno kuho do hrane."

?

Ali verjamete, da so AIDS izumili oblikovalci, ker so si obetali blazen promet od prodaje kondomov.

• • • "Morda so bili to propagandisti. V strašnem marketingu razvoju naše domovine boste morali počasi začeti razlikovati oblikovalce in propagandiste."

?

Dare, ali nam lahko zrecitiraš tvoj najljubši verz.

• • • "Ja sam Balkan boj i smrdim na znoj. (Rambo Amadeus.)"

?

Kje se boljše počutita? V zdizajniranem mestu ali v samorasli naravi.

• • • "Nekega dne bomo najbrž zgradili plastično naravo, gore, vode, sonce, drevesa, samo zato, da bomo vanje lahko metalni plastični odpadki in ne bomo ničemur škodili. Samorasla narava je nekaj najlepšega. Poglejte Strešno, na primer. Ona je posebljena narava. Zdizajnirano mesto pa ne obstaja in najbrž tudi še dolgo ne bo."

?

Ali se vam zdijo reklamne table, ki so jih postavili v nekaterih slovenskih mestih, pridobitev za pejsja in ugodno počutje.

• • • "Na svoji koži še nisva opazila niti ene dobre lastnosti reklamnih tabel. Zaenkrat nazu nagovarjajo kajenju. Zdi se nama bolje, če bi bila ta sporočila namenjena kulturi, varnosti na cesti, ali če bi na njih pisalo zgolj: Mi se imamo radi kot prashički mladi. Na razvoj naše male domovinice gledava zelo idealistično. Zdi se nama nepotrebitno posnemati zahod in ponavljati iste stvari ali napake."

JUNIOR
design

PARTY

CLUB PALMA

didakta

FORMART

Razvoj množičnih komunikacij v zadnjem desetletju (torej v sedemdesetih, op. p.) je pripeljal do popolnoma novega stanja na področju medsebojnega vplivanja oz. interakcij med glasbenimi kulturnimi in subkulturnimi. Interakcije med različnimi lokalnimi tipi glasbe so obstajale že od kar pomnimo, vendar so v industrijskih državah z razvojem komunikacij v devetnajstem stoletju te interakcije postale intenzivnejše. Ta proces se je v dva desetletja nadaljeval in zajemal vse več področij na svetu, nato pa v sedemdesetih letih tega stoletja dobesedno eksplodiral.

Te oblike interakcij lahko v grobem razvrstimo v štiri kategorije, vsaka od njih pa predstavlja novo raven vzorcev izmenjave. Prvi vzorec interakcije, ki je tudi najpreprostejši, lahko imenujemo *kulturna izmenjava*. V tem primeru dve ali več kultur ali subkultur medsebojno učinkujejo in si izmenjujejo posamezne sestavine na bolj ali manj enakovredni ter enakopravnii ravni:

KULTURA 1 ↔ KULTURA 2

Ti procesi so večkrat potekali na osebni ravni. Na primer: potujoci glasbeniki v Evropi so že od srednjega veka razvijali in spremnili svojo glasbo preko igranja in izmenjanja izkušenj z glasbeniki v tujih deželah. Ko so recimo skupine turških glasbenikov (kot emigranti) prišle leta 1970 na Švedsko, so nekateri od teh glasbenikov začeli igati s švedskimi jazz in ljudskimi glasbeniki. V zelo kratkem času sta se turška ter švedska ljudska glasba, pa tudi jazz, prepletli oz. zlili v novo vrsto glasbe, ki so jo na Švedskem igrale skupine z imeni *Sevda* (turščini "ljubezen"), *Oriental Express* ali *Oriental Wind*.

Vendar procesi kulturne izmenjave niso potekali le na osebni ("person-to-person") ravni.

Illustrativen primer je t.i. glasbeno "krožno potovanje", ki vključuje Afriko in Karibski otoki z Jamajko. Gre za Afričane, ki so jih stoletja nazaj pripeljali kot sužnje v Ameriko, le-ti pa so nato tam razvili afro-ameriške glasbene oblike. V petdesetih in šestdesetih letih tega stoletja se je ta glasba prenašala "nazaj" v Afriko, in to ne neposredno, temveč preko Evrope. Črnski intelektualci s Karibskih otokov in Afrike so se namreč srečevali na univerzah v Angliji ter Franciji in na ta način izmenjivali svoje glasbene izkušnje. Tako sta se v petdesetih letih "afro-karibski" in afriška glasba zlili v novo obliko, ki je - predvsem v Kongu in Zairu - predstavljala osnovno za-

ROGER WALLIS IN KRISTER MALM

OD KULTURNE IZMENJAVE DO TRANSKULTURACIJE

Roger Wallis in Krister Malm sta v svojem članku oz. poročilu z naslovom *Vzorci sprememb oz. menjave* (Patterns of Change) iz 1984. leta izhajala iz analize tendenc v polju tehnologije glasbene industrije. Ob navajanju sprememb in izoblikovanja novih vzorcev medsebojnega vplivanja ter učinkovanja različnih kultur različno tehnološko razvijenih držav oz. področij sveta sta v grobem izoblikovala naslednje štiri vzorce oblik medsebojnega vplivanja: kulturne izmenjave (cultural exchange), kulturne dominacije oz. prevlade (cultural dominance), kulturnega imperializma (cultural imperialism) ter transkulturnacije (transculturation).

razvoj afriškega etno-popa. Glasbeniki iz Zaire so se sellili tudi v Vzhodno Afriko, kjer je prišlo do novih oblik kulturne izmenjave. Zairski zvok je vplival na lokalno tanzanijsko glasbo, iz česar se je razvil t.i. "swahili jazz". V šestdesetih so se omenjene in še nekatere druge glasbene oblike s pomočjo plošč pojavile v Londonu in Parizu, od tam pa so jih posredovali v Ameriko, kjer so jih z zanimanjem sprejeli mladi črnci, ki so takrat pripadali gibanju za politične pravice črncev in so se zanimali tudi za svoje afriške korenine.

Ti procesi so v sedemdesetih vodili do razvoja novih stilov, ko so recimo mladi na Martinique in Guadeloupe razvijali t.i. "afro-jazz", na Trinidadu pa "afro-dadiansko glasbo". Takrat so procesi kulturne izmenjave pretežno potekali preko nosilcev zvoka, torej kaset in plošč.

Naslednji vzorec je *kulturna dominacija*. V tem primeru določena kultura, ponavadi tista iz močnejše družbe oz. močnejše družbene skupine v neki skupnosti, pritiska na drugo kulturo v bolj ali manj formalizirani obliki:

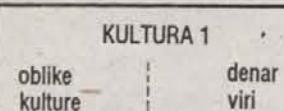

Za primer vzemimo razvoj afro-ameriške glasbe, v katerih je bila dominantna kultura belskih lastnikov sužnjev, ki je pritiskala na črnsko kulturo. Kulturna izmenjava na enakopravni ravni tako ni bila mogoča. Kakorkoli, vsljevanje belske kulture je v različnih delih Amerike prevzemalo različne oblike. Te razlike so vodile do različnih vzorcev izmenjave, kar je pogojevalo različne kulturne oblike, ki so segale od skoraj čiste afriške glasbe z le nekaj drobcem evropske kulture, do popolnega zatiranja afriške kulture dediščine.

Drug primer so misijonarji v Keniji in Tanzaniji, ki so s podporo kolonialne administracije izvajali pritisk na lokalno kulturo. Na misionskih postajah so ustavljali šole, kjer so domače prebivalstvo poučevali z mešanicami evropskih in krščanskih vrednot ter glasbe. Dominacija je - in ponekod še vedno - vsebovala celo prepovedi uporabe tradicionalnih afriških instrumentov.

Kulturna dominacija se lahko odraža oz. izvaja tudi preko radia in ostalih sredstev množičnega komuniciranja. Primer je recimo prevlada severnoindijske glasbene umetnosti v programih šrilanških radijskih postaj. Vendar večina primerov, v katerih množični mediji delujejo kot del vzorcev izmenjave, pripada zadnjima dvema kategorijama.

Prva od njiju in tretja po vrsti je *kulturni imperializem*. Tukaj se kulturna dominacija stopnjuje s pretakanjem denarja in/ali sredstev od tlačene k dominantni kulturni skupini:

KULTURA 2

Primeri za to so recimo prelivanje denarja iz zkoričane v dominantno kulturno preko založb plošč oz. nosilcev zvoka ali preko denarja od avtorskih pravic po eni strani, ter po drugi strani prelivanje sredstev oz. virov, kot so npr. nadarjeni glasbeniki, skladbe oz. glasbene stvaritve, ter izvirna tradicionalna glasbila, ki jih recimo preselijo v muzeje dominantne kulture.

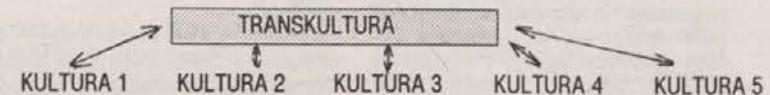
Tako so npr. v zadnjih petdesetih letih nešteto glasbenih stvaritev iz manjših dežel avtorsko zaščitili v Združenih državah Amerike, kamor se je nato stekal denar od avtorskih pravic. Prav tako se je zaradi boljših pogojev dela veliko nadarjenih ustvarjalcev iz manjših karibskih ali latinsko-ameriških držav selilo v ZDA. Nekateri, recimo Bob Marley, so svojo glasbo avtorsko zaščitili pri ustreznih ameriških agencijah in ne recimo na rodni Jamajki.

Tovrstni procesi pa so izvzvali tudi ustrezne nasprotne ukrepe. Tako so recimo švedski glasbeniki, da bi zaščitili svoje materialne interese, zaradi tega začeli izdajati svojo glasbo na nosilcih zvoka, česar prej niso počeli.

Opisani trije vzorec medsebojnega učinkovanja več kultur, ki se ponavadi

preko sprememb, ki jih povzročajo posamezni prej omenjeni trije vzorci medsebojnega učinkovanja različnih kultur ali pa kombinacija dveh ali vseh treh. Producija transkulturne glasbe lahko, kot produkcija katerekoli druge dobrine, vsebuje raziskovanje tržišča, industrijsko proizvodnjo ter lansiranje/posredovanje preko množičnih medijev. Tak primer transkulturne glasbe je *disco* glasba iz sedemdesetih let. Je namreč produkt, ki ne izvira iz nobene od posebnih etničnih skupin. Drobci, iz katerih je bila sestavljena, so po izvoru sicer pripadali posebnim etničnim skupinam, vendar so izgubili vsebinska obeležja, ki so jih imeli v kontekstu izvirnega kulturnega okolja.

V predhodno opisanih vzorcih medsebojnega učinkovanja različnih kultur so interakcije potekale bilateralno, v transkulturnem procesu pa lahko glasba iz okvirjev internacionalne glasbene industrije vstopa v medsebojno učinkovanje z dejansko vsemi ostalimi glasbenimi kulturami in subkulturnimi na svetu, pač v skladu z vseobsegajočim prodiranjem glasbenih množičnih medijev v zadnjem desetletju:

Manjše dežele v tem okvirju delujejo kot obrobnna tržišča za internacionalno glasbo in hkrati kot viri te mednarodno izkoriščevalske kulture. V praksi se tako dogaja, da posamezne glasbene kulture povzemajo določene elemente iz transkulturne glasbe, vendar hkrati vse večje število nacionalnih in lokalnih glasbenih kultur prav tako prispeva svoje sestavne teji transkulturni glasbi. Rezultat tega je dvosmerni proces, ki mu bomo rekli *transkulturnacija*. Ta proces se lahko začne, ko se med različnimi deželami

razprede mreža glasbene in elektronske industrije.

Vsi štirje opisani vzorec medsebojnega učinkovanja dveh ali več različnih kultur obstajajo še danes. V kompleksnem sistemu vsi štirje vzorec učinkujejo medsebojno tudi na raznorazne načine.

(Pripravil) Milko Poštrak

Povzetek njenega članka smo prevzeli po zborniku urednikov Simona Fritha in Andrew Goodwina, *On Record*, Routledge, London 1990).

PRVE KONCERTNE LASTOVKE LEATHERFACE, SWANS IN HARD HEADED SOUL

Rockovska publike v deželi Kranjski in njenih satelitih se očitno starata. Organizatorji koncertov pred vsako fešto trepetajo v strahu pred katastrofalnim obiskom, saj mladež vse manj prsega na kakršenkoli rockovi šunder (pri tem pa v prenenetljivih množicah rom na použitje nekakšnih jazzovskih "vezzd", ki gostujejo pod okriljem festivala jazz v sicer krasnem ambientu Kluba Cankarjevega doma - ne glede na to, da "preverjena" jazzy scena po okusu staroste Rončela ne prinaša ničesar posebej razburljivega).

Največje razočaranje glede obiska so ŠKUC-ROPO Tu gotovo pripravili *The Swans*, saj se je na njihovem prestavljenem koncertu znašlo le kakšnih dvesto poslušalcev. Toda skepsa tistih, ki od *The Swans* v tretje niso pričakovali ničesar (novega), je bila neumestna, saj so newyorkčani s svojim visokim ekstatičnim hrupom še enkrat potrdili, da so na odru ekajkrat udarnejši kot na ploščah. S pronicljivo dinamiko hrupno udarne in premišljeno razvlečene repetitivnosti ter nekakšne lirične ("fals") akustične spevnosti so dosegli veliko več, kot je bilo po zadnjih ploščah od jih pričakovati.

Naslednje stvari, ki jih pripravljajo ŠKUC-ROPO Tu, smo ravno tako že spoznali v živo in ni hudič, da nas ne bi vsaj tako prijetno presenetile kot so nas *The Swans*: *The Jesus and Mary Chain* (3.5.) in *Nick Cave* (17.5.), veliko možnosti pa je tudi, da se bomo (jeseni) prvič iz oči v oči srečali še z dvema vročima "črnima" atrakcijama: *Public Enemy* in *Ice T*. Bomo videli.

Sicer pa je koncertno sezono v Ljubljani načela angleška skupina *Leatherface*, ki je odpravila svoj ortodoxen nepretenciozen punk (ali hardcore) in še enkrat potrdila, da je s kreativnimi impulzi na Otketu še zmeraj nekaj hudo narobe. Omembne vreden je le njihov Izpad ob "busu", ko so ob fašističnem pozdravu nekega osamljenega skinheada vidno besni "spokali" z odr, rekoč: "TEGA nam ne bo ničesar kazal!". Bravo!

BUBA v spomladanskem delu pripravlja še *Victims Family* (12.4.), *The Cynics* (12.5.) in (še enkrat) preverjeno izvrstne *Fugazi* (10.6.).

Tretja zadeva je nastop nizozemskega dueta *Hard Headed Soul*, ki je dan pred ljubljanskim nastopom muziciral tudi v Mariboru. Gre za zelo uigran duet basista in bobnarja (pri čemer basist bobnarja pogosto "prehit"), ki v nekaterih elementih spominja na brata Wright (*No Means No*). Vsekakor ponujata zelo pronicljivo glasbo, ki ob izdatni ekspresivni moči ter skrbni uporabi dinamike v marsičem presega standardne rockovske (hardkorovske) ritmične nastavke. Organizator (STRIP CORE) je v istem večeru v KUDU France Prešeren predstavil še zelo obetavne metalsko obarvane ljubljanske mlado-rockerje *Obscurity* in preverjen dinamit v obliki *Demolition Group*. Še bo vroče!

Rajko

Boris Strmsek

JANI KOVACIC:
ASFALTNI OTROCI
Corona

Opevanje "majhnega človeka", rojenin marginalcev, vsakdanjih "banalnosti" in sodobnih urbanoslovenskih travm je v svojem bistvu zapisano temeljnemu protišlovju: "majhni ljudje", ki neopazno preživljajo njim namerjen vek, ne bodo Janjevih pesmi nikoli pripoznali za svoje, saj so te pesmi zaradi specifičnosti (tako glasbenega kot literarnega) stila množičam večinoma nedostopne. Tista ciljna publiko, ki ji je poetika Janija Kovaciča bližu, pa sprejema "asvalne" oz. urbane teme iz vsakdanjega življenja in "velikih malih usod" zgolj kot del nekakšne specifične folklore, nekega težko ulovljivega duha v deželi, kjer je težko ostati anonimen, a se vseeno da zlahka zgubiti med stolpnicami in rotopotnim prometom... Tako so edine pesmi, s katerimi Jani Kovacič lahko v resnici "prodre", ravno tiste, ki so še najmanj značilno avtorske, ampak zavezane mitološkim shemam slovenskega občestva (vino in poviranje v Škofici, delo v hitu Delam).

Ravno problem te občasprejemljive prodornosti se zastavlja pri njegovem največjem projektu, kasetni izdaji "Asfaltni otroci". Po eni strani ostaja Jani Kovacič še vedno izjemno preprtičiv poet življenjskih travm "malega človeka", pahnjenevga v "veliki sver", po glasbenem izrazu pa je postal na nek specifičen način "eklektičen", nedostopen. Glasbeno gledano je (najpogosteje) jazzovska (včasih pa tudi pristno rockovska) zvočna spremjava izbrana dovolj skrbno, toda vendar ne dovolj avtorsko preprtičivo, da bi navduševala. In kljub temu, da vsi komadi brenkajo na nekakšno "populistično" všečne in sproščene strune, na kaseti ni nobenega izrazitega hita - ugotovimo lahko le to, da je Jani Kovacič avtorsko še vedno "živ" in preprtičiv, čeprav tokrat žal ne ponuja veliko vznemirljivo novega.

Rajko Muršič

TRANSMISIA:
MINCING MACHINE
Wide Records

"Flajš mašina" bi po domače prevedli tale naslov plošče benda Transmisija. Faširano meso najdemo tudi na samem ovitku, prav tako pa ta izraz slikovito opisuje glasbo same.

Transmisija je trio iz Reke, ki obstaja z manjšimi pavzami od leta 1987 naprej. Do leta 90/91 so bolj ali manj uspešno nastopali po domačih festivalih (Yurm, Gitariada) in lokalnih održih, večjo pozornost pa so si prislužili z nastopi po Italiji, kjer so igrali kot predskupina Christian Death. Na začetku leta '91 so pri zagrebški založbi Blind Dog Records izdali single Skinney Goose, konec leta pa se jim je uspelo preniniti do založbe Wide Records iz italijanske Pise, kjer so jim izdali LP Mincing Machine.

Transmisija igrajo ostro "noise" glasbo, ob kateri se je težko znebiti termina Electronic Body Music, čeprav ne gre za EBM. Morda je največja sorodnost z EBM v sami agresivnosti in pa tekstih, ki zelo neposredno in na trenutke perverzno občesci. (Nekaj naslovov za pokušino: Face of Motherfucker, Homosexual Party, In-joy my Ass...) Sicer pa je večina tekstov dokaj kritična do politike in državnega nadzora, kljub temu pa se Transmisija na srečo ne ukvarjajo z vojno na Hrvaskem. Teksti so vpeti v enostavno ostre melodije, kjer instrumentalno prevladujejo na trenutke "albinjevska" kitara in drveča folkala, preko katerih so posneli občasno večplasten vokal.

Očitno dovolj zanimivo, da so se pri Wide Records odločili investirati nekaj denarja v hrvaško noise sceno. Ploščo lahko (ne ravno poceni) dobite tudi vi na naslovu:

WIDE RECORDS,
P.O. BOX 309,
PISA 56100, Italija

Matjaž

KATEDRA: Začel si 1977. leta, torej kot sopotnik punka...

Jani: Delal sem se norca iz vsega, vključno s punkom. To so v začetku strašno zamerili...

KATEDRA: Vendar si (bil) prijatelj z vsemi punkerji...

Jani: To ni bil nikoli problem. Delal sem se norca iz poze, v katero je padel punk. Na začetku je bil "preprost": ljudje so si strgali kabovje, si pripeli knoflico, pa je bilo. Nato so si začeli naročati usnjene jakne za tisoč mark v punk stilu. S tem je bilo konec tistega pristnega punka. Potem je bila to moda.

Prav radikalnost punka je njega samega uničila. Mislim, da mora biti človek radikalni v nekih drugih, socialnih odnosih.

KATEDRA: Tvoje početje večkrat opisujejo predvsem kot karikiranje, satiro, zabavo. Tako lahko tudi razumemo nekatere tvoje najbolj znane pesmi, ki so vsaka na svoj način zbadljive, recimo Žare Lepotec, Škofica ali Otroci samohranil. Vendar tudi že te vsebujejo do datno, "resno" razsežnost, hkrati pa je na vseh tvojih izdajah dosedaj dosegel veliko zelo resnih skladb. Recimo Belokranjsko kolo na prvi plošči, pa več pesmi na drugi, itd.

Jani: Na podlagi pesmi Belokranjsko kolo je Plesni teater Celje kasneje naredil predstavo. Na svoji drugi plošči Ljudje sem imel celo stran podobnih "resnejših" pesmi. Ena stran plošče je bila polna "rock" pesmi, druga "folk" - to so bile priedre narodnih oz. pesmi v ljudskem duhu. Tretja stran je bila "jazzy", zadnja pa je bila "eksperimentalna". Na njej je bila recimo tudi "radijska igra" Kje si mala, kje si?, ki smo jo takrat posneli.

JANI KOVACIC

ZGODBE O ASFALTU

Jani Kovacič je pri založbi Corona pravkar izdal novo kaseto z naslovom Asfaltni otroci. Kaseta hkrati predstavlja labodji spev odlične zasedbe Je'ben'T, s katero je delal zadnjih sedem let. Jani Kovacič bo nadaljeval s samostojnimi nastopi, v načrtu pa že ima tudi nov projekt: s klasičnim kitaristom Žarkom Ignjatovičem ter s flautistko Alenko Goršič bodo uglasbili Tolovajske balade Francoisa Villona...

Plošča Ljudje je izhodišče za projekt Neonski angeli.

KATEDRA: Zakaj ta plošča do sedaj še ni izšla, čeprav je bila posneta že leta 1988? In kaj je Fabrika 13?

Jani: S pesmimi za ploščo Neonski angeli smo se ukvarjali dve leti. To je najbolj zanimiva stvar, kar sem jih kdaj

naredil. Je napol eksperimentalna, nekateri pravijo, da je to celo filmska glasba. To je edina stvar, ki smo jo delali v miru, v njo je bilo vloženega več kot leta in pol dela. Iskali smo založnika, vendar ni bilo zanimanja. V načrtu smo imeli CD ploščo, in to preprosto zato, ker je ta glasba taka. Fabrika 13 je založila sredstva za "master". To sva napravila z Nevenom Smolčičem, s katerim sem naredil prvi dve plošči, sodelovala pa sva tudi pri drugih projektih. Vse skupaj sva delala bolj iz veselja. Neven je imel veselje s tehničnimi obdelavami in z efekti, izkorisčal pa je tudi sintetične zvoke, razne modulacije itd. V glavnem, projekt je zelo zahteven, čeprav uporablja obrazce popularne glasbe, a kljub temu ne deluje dovolj poslušljivo za naše založbe. Neonski angeli vsebujejo skladbe, ki so se nabiale deset let, to so skladbe, ki so zelo dobre, vendar do sedaj ni bilo priložnosti, da bi jih izdal. Gre pravzaprav za neke vrste moderni samospes, izhajajoč iz poezije in poetičnosti, ki jo običajno - razen mogoče na plošči Ljudje - pri meni radi spregledajo. Pri

mojih vinilnih izdelek gre ponavadi za pripoved, za zgodbo, ki je dovolj konkretna, ali pa se poigravam z določeno temo. Temu je najbliže pesem *Sistem čudovitih trupel* s kaseto Asfaltni otroci.

KATEDRA: Tvoja stilska izhodišča, torej mešanica različnih glasbenih oblik, od rocka do jazzu ali ljudske glasbe, na ta ali oni način spominjam na početje nekaterih drugih slovenskih samostojnih ustvarjalcev. Recimo tudi na Svetlanu Makarovič, del početja Zorana Predin in Vladu Kreslinu, Izotku Mlakarju itd.

Je tu kakšna zveza?

Jani: Skupino Lačni Franz imam zelo rad. To je ena naših redkih skupin, ki stalno dela in se to pozna. Zoran ima par pesmi, ki jih ni nihče opazil, meni pa so zelo pri srcu.

Kar se tiče razlik, Zoran je zelo poetičen, vsaj za rockerja. Moj stil je afroščen ali pa razgaljujoč jejasen.

KATEDRA: Afroščen stil mogoče, vendar temu ne bi rekel jasnost. Na koncu koncev je na kaseti Asfaltni otroci v besedilih veliko prisopod...

Jani: To že, čeprav je bolje, da razpredanje o tem prepustimo ocenjevalcem in poslušalcem.

Z Vladom Kreslinom pa se poznavata še iz študentskih let, ko še nihče od nju igral...

KATEDRA: Vlado Kreslin je že pred prihodom v Ljubljano igral v posameznih skupinah doma v Prekmurju...

Jani: Ja, vendar v Ljubljani takrat tega nihče ni vedel.

On je zelo pristen, neposreden človek. Je res ustvarjen za žive nastope.

Vendar se mi zdi, da je za vse nas najbolj odločilen Marko Brecelj. Njegov način petja, njegov pristop.

KATEDRA: Kaj pa Iztok Mlakar? Imata kakšne stike?

Jani: Iztok Mlakar je gotovo največji profesionalec med nami. Ima izdelan in načrtovan nastop. Pozna se mu, da je igralec.

Njegov nastop ima trdno dramaturško zgradbo. Pesmi so izraz "čustvenega Primorca". Všeč mi je.

KATEDRA: Pesem Pocestnice, prešušnice na kaseti Asfaltni otroci je prispeval Bojan Sedmak.

Jani: Bojan je na nek način tisti "manjkajoči člen" med Markom Breceljem, mano, Zoranom Predinom in Vladom Kreslinom. Nato pa je prišel še Iztok Mlakar...

Bojan se ni nikdar odločil. Začel je skupaj z Zoranom Predinom, a se je Zoran bolje znašel.

KATEDRA: Tu so še Lauzenki...

Jani: Meni so bili zelo všeč. Poznam njihove pesmi, vendar sem jih le enkrat videl na nastopu. Njih sem takrat v neki anketi v Stopu navedel kot svojo najljubšo skupino...

KATEDRA: Kako si prišel do pesmi Pocestnice, prešušnice?

Jani: Z Vasjom Eignerjem sva velika prijatelja, skupaj sva hodila na faks. On je en od velikih "prosvetljiteljev" štajerskega konca. On me je seznanil z Bojanom. Slišim, da se Bojan Sedmak sedaj pripravlja na nastope, fejst.

KATEDRA: Ali imajo zgodbe, kot so recimo Asfaltni otroci ali Angelci Angelci, resnično osnovno?

Jani: Bolj ali manj. Ni bila sicer Angelci, vendar je bil čas Božič in so angelci prav primerni. Pri Asfaltnih otrocih pa gre za mlade iz okolice, iz našega dvorišča, z ulice v mestu. Večina pesmi nastane tako, na podlagi resničnih dogodkov, ne pa recimo kot pri Andreju Trobentarju, ki je odličen in najbolj karakterističen predstavnik t.i.m. "toka zvesti" pri nas.

KATEDRA: In tvoje sporočilo je....?

Jani: Treba se je veselit vsake take stvari, kot je ta naša kaseto Asfaltni otroci, in da bo vsem, ki sva jih omenila in ki jih nisva, uspevalo še naprej pisat dobre pesmi. Tako bo kaj za poslušat, o čem pisat in z veseljem bomo šli ven na nastope. Torej, vidimo se, do takrat pa se slišimo!

Milko Poštrak

Katedra 18

PRED KONCERTNIM
DOGODKOM SEZONE

NAKED CITY

JOHN ZORN, FRED FRITH, JOEY BARON,
WAYNE HORVITZ, BILL FRISELL IN
YAMATSUKA EYE: 24. 4. V CANKARJEVEM DOMU

V Katedri smo o Johnu Zornu in o zasedbi Naked City pisali že nekajkrat - prvič pred dvema letoma, ko so se Naked City prvič predstavili v Evropi in prišli tudi do Gradca, kjer so nam priedili prvo vrstno predstavo sodočnega hibridnega zlitja tako različnih glasbenih tokov kot sta jazz in hardcore, med tem dvema skrajnima poloma pa so se na samosvoj virtuozen način lotevali celotne zgodovine (ne samo) popularne glasbe.

Virtuozna je skupina kot celota, kar je gotovo en od redkih primerov v zgodovini jazza ali popularne glasbe nasploh. Ne gre namreč za to, da bi bili vsi posamezniki brijalni instrumentalisti (kar sicer tudi so), ampak za to, da je Naked City kompaktna celota, v kateri glasbeniki izvajajo tudi to, kar je bila sicer navada pri zvočnem kolaziraju v konkretni glasbi na magnetofonskih trakovih: v trenutku zmorce spremeniti tako tempo, ritem, tonaliteto kot temo - brez vmesnih pavz. Naked City je gotovo edina skupina, ki zmore v borih štiridesetih sekundah premenjati preko trideset glasbenih stilov: iz countryja v reggae, iz rock'n'rolla v sambo, ali iz valčka v blues.

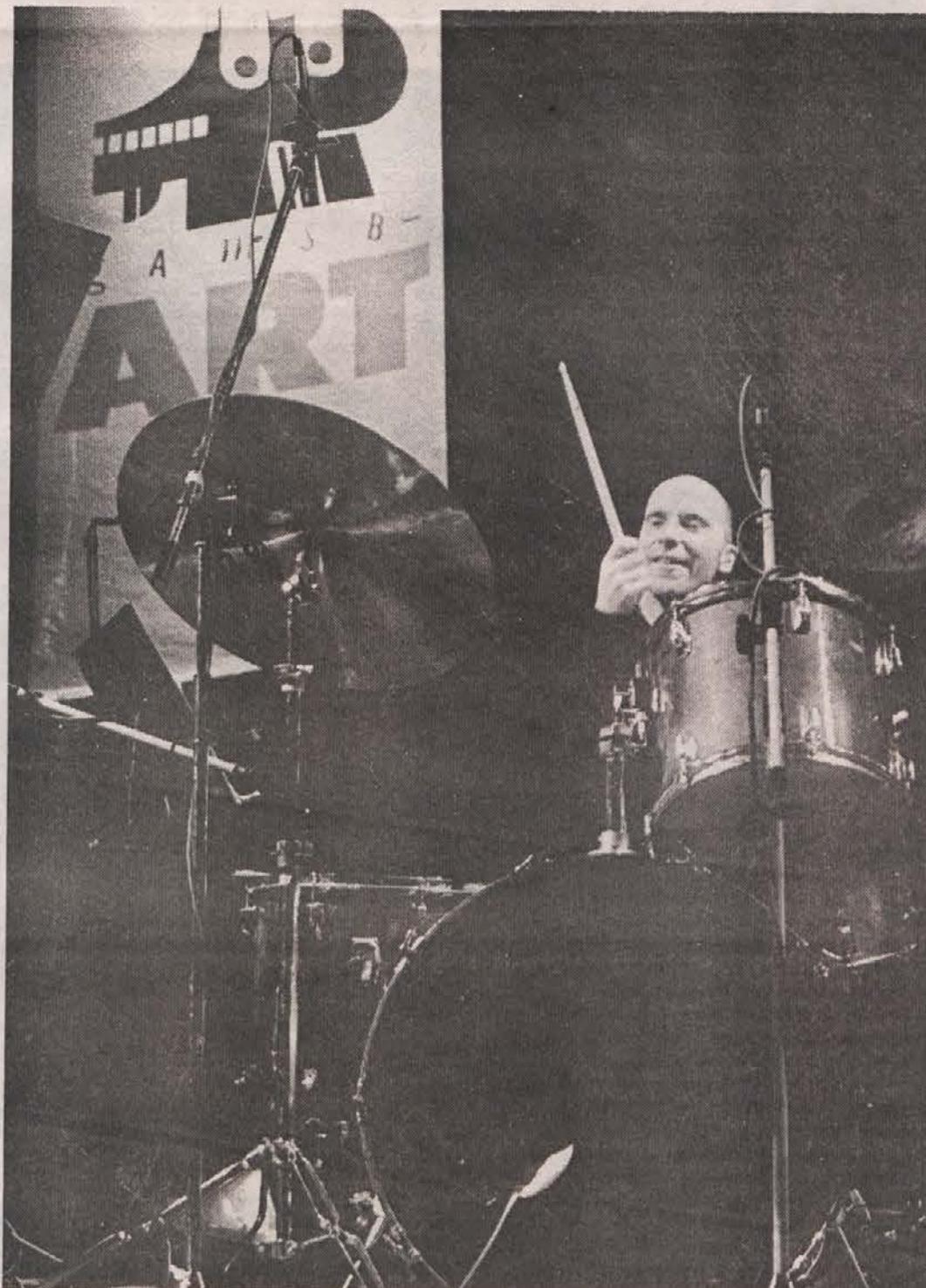
Virtuozenost skupine kot celote pa seveda še ni vse, kar je omembe vredno. Morda je še bolj intrigantna ideja povezovanja filmske glasbe (predvsem Morriconejevih viž - najdejo pa se še teme iz Jamesa Bonda in nekaterih drugih filmov), jazzovskih standardov (predvsem Theloniousa Monkja ali Ornetteja Colemana itd.), rockovskih idiomov (predvsem tistih najradikalnejših tipa Napalm Death) in obrazcev iz najrazličnejših vrst popularne glasbe. Ob naštetem ni treba posebej dodajati še dejstva, da tega, kar počno Naked City, ni mogoče strpati v noben predalček. Po koncertni izkušnji sodeč so Naked City še najmočnejši v nekakšni radikalni obliki nekaj sekund ali nekaj deset sekund trajajočih hardkorovskih zvočnih eksplozij, za jazzovsko publiko, ki sicer obožuje Johna Zorna kot najpomembnejšega jazzovskega glasbenika v osmdesetih letih, pa dodajo še nekaj svojevrstnega (malodane pop) jazziranja.

John Zorn je začel s povsem svobodnimi improvizacijami ter neusmiljenim piskanjem v alt sakofon že konec sedemdesetih (držno z Eugeneom Chatbourneom, ki bo predvidoma obiskal naše kraje kakšna dva tedna po Johnu Zornu), najpomembnejše stvari pa je počel v začetku osmdesetih, ko se je lotil principa kolektivne dirigirane improvizacije, temelječe na paravilih iz teorije igre. To obdobje je zaključil s ključno ploščo srede osmdesetih, *Cobra*, ki pa ji je sledila še ena paradigmatska zadeva: *The Big Gundown* s priredbami skladb Ennio Morriconeja. Tretji kreativni preboj skladatelja in alt saksofonista Johna Zorna predstavlja ravno skupino Naked City s svojo kontrastno sodobno jazzovsko-hardkorovsko godbo (vedno bolj jasno je, da jazz lahko o(b)staja samo še kot herezija), v kateri je angažiral vedno nasmejanega bobnarja Joeja Barona (sicer člena spremjevalne skupine Tima Bernea - drugega ključnega njujorškega jazzovskega glasbenika iz osmdesetih let, ki naj bi po nekaterih informacijah tokrat nastopil skupaj z zasedbo Naked City(!)), klavirista Waynea Horvitza, ki je svoje

mojstrsko zvočno podlaganje prikazal že v skupini Curlew, sicer pa vodi zasedbo The President, basista - sicer znanega kitarista - Freda Fritha, ki je gotovo en od najpomembnejših glasbenikov v okviru avantgardnega rocka in je požel zasluzeno slavo šele v zadnjih dveh letih (po filmu *Step Across The Border*), ter enega najboljših njujorških jazzovskih kitaristov Billa Frisella, ki lahko s svojo mehko kitaro sodeluje pri jazziranju Joea Lovana, Tima Bernea ali se loteva hardkorovskega "šusa" pri Naked City; piko na i pa s svojim tuljenjem v mikrofon pristavi še japonski pevec Yamatsuke Eye, ki sodeluje predvsem v kratkih in silovitih zvočnih hardkorovskih impulzih.

Skratka: Naked City je edina skupina, ki v tem trenutku radikalizira rockovsko-hardkorovski izraz do skrajnih točk, obenem pa zna igrati tudi povsem milozvočne in razburljive jazzovske pasaže, tako da je s svojo sicer značilno ne-wyorško kreativno eklektično glasbo dostopna prav vsakomur - tudi zato, ker njihov nastop prinaša tudi prave salve smeha.

Rajko Muršič

PRIHAJA:

JIM ČERT

V MARIBORU, V TOREK, 14. APRILA

Jim Čert prinaša avtentičen izraz češkega pivskega okolja in je enostavno neponovljiva pojava, je nekakšen urbani ljudski godec v pravem pomenu besede, poleg tega pa njegove godbe hvalabogu nikakor ni mogoče vtakniti v noben predal - in še več: njegovi spevi nas navdušijo že ob prvem srečanju, privlačnost njegove godbe, ki je brez patetike kar življene sam.

Eno od najprijetnejših presenečenj s sodobne češke novoglasbene scene je gotovo hripav harmonikarski veseljak Jim Čert, ki smo ga v Katedri že predstavili, ko smo dobili v poslušanje njegovo prvo ploščo z naslovom *Svetlu vstric*. Našo pozornost je pritegnila izjemna izraza moč tega pevca (in, sodeč po vzdušju med koncertom, ki je posnet na omenjeni plošči, tudi pivca), ki bi ji v siceršnjih marginalnih variantah popularne glasbe težko našli primerjavo ali vzor. Po "barskem" vzdihu je morda stvar primerljiva s tem, kar počne Tom Waits, toda Jima Čerta krasí predvsem specifična češka oz. "bohemška" muzikalnost, ki se giblje med sarkastičnim

krohotom in liričnimi pasažami, podprtimi z všečnimi in strahotno učinkovitimi melodijami. Kar se lirike tiče, je treba omeniti, da je Čert pravi veseljak z anti-prohibicionističnimi nagnjenji, pogosto pa uporablja tudi nekatere tekste največjega pravljicarja zadnjega obdobja, J.R. Tolkiena.

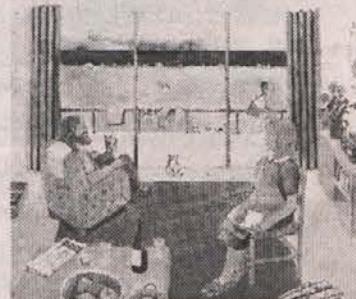
O samem protagonistu še zmeraj nismo veliko podatkov - na Češkem ga poznajo kot pesnika in mojstrskega harmonikarja. Že leta se pojavila v toplem okolu praških pivnic in nima nobenega rivala, brez problemov pa lahko napolni tudi večje dvorane.

Pri vsem skupaj nas pravzaprav najbolj privlači ravno neverjetna preproščina Čertove godbe, ki se sicer med samim nastopom giblje med liričnimi izvedmi, gromkim krohotom, harmonikarsko kakovojijo in nekakšno bardovsko karizmo - vse skupaj pa Čert podaja izjemno neposredno, dostopno in duhovito, tako da lahko z veseljem napovemo krasen (ne samo) koncertni dogodek, slovensko turnejo Jima Čerta, ki jo bo začel prav v Mariboru, v torek, 14. aprila na Malem odru SNG-ja - vsekakor stvar, vredna ogleda!

Rajko

ROBERT WYATT:
DONDESTAN
Rough Trade

robert wyatt dondestan

Velika Britanija je gotovo edina država v Evropi, v kateri kolikor toliko trezen človek ne more postati kaj drugih kot levicar. Čeprav v tem zgodovinskem trenutku kolapsa realsocializma kakšnokoli levicarski angažiranje izgleda kot intelektualni samomor, je treba vseti na znanje dejstvo, da se je večna najprodomejša glasbenih praks v celoti zgodovini angleškega rocka navezovala na bolj ali manj izraziti levicarski angažma - ne le pri punku, ampak celo pri takšnih skupinah kot so Pink Floyd.

Robert Wyatt je en od najbolj odkritih levicarjev na angleški glasbeni sceni, vendar za razliko od kakšnega Billyja Bragga ne igra glasbe, namenjene nekakšnemu imaginarnemu delavskemu razredu ali množicom nasploh. Nasprotno, že s prvimi bobrinski prispevki pri znaten avangardni rock zasedbi Soft Machine se je že ob koncu šestdesetih let usmeril v samo konico inovativnega rockovskega delovanja. Po tragomorni nesreči, zaradi katere je postal na invalidskem vozičku, tako da ni več mogel bobnati, se je proslavil kot izvrstni pevec - s svojim sugestivnim vokalom gotovo eden od najprepirčljivejših. Zvočno spremjava, ki sloni predvsem na uporabi klavir, zmeraj uporablja v funkciji izgradnje pesmi kot nečoljivega spoja besede in zvoka, pri čemer v skoraj vseh desetletjih solističnega delovanja ni izdal praktično nobene slabe plošče - pravzaprav v njegovem opusu ni niti nobene slabe pesmi.

Tudi na plošči Dondestan lahko občudujemo izvrstno petje levo-angažiranih pesmi, odetih v zvočne blazine orgelskih akordov in minimalno do danih tolkal - po zvočni plati se je Robert Wyatt znova vrnil na svoja izhodišča, kjer je začal že pred skoraj dvema desetletjema s ploščo Rock Bottom umirjen zvočni izraz s prefirnjenim izgradnjo notranjih napetosti v komaj opaznih premenah - izjemno umirjene pesmi le tu in tam zaidejo v kakšen krešenje ali v jazzovski "swing". Revolucionarnost brez kakšnegakoli "ombašta" - pravi plijnek v obrazu duha časa!

Rajko

Plošča meseca
SWANS:
LOVE OF LIFE
Young God Records

Dobro nam znana newyorska zasedba The Swans sedaj, po krajšem obdobju pri veliki založbi MCA, spet snema za manjšo, neodvisno in zato očitno bolj brezkomпромisno in neomejajočo založbo "Young God", ki ponovno izdaja tudi njihove zgodnjе, v zadnjem času težje dosegljive plošče, pa tudi ostale sorodne izdelke, recimo plošče dua Skin, torej "stranskega" projekta obeh (sedanjih) osrednjih osobnosti skupine, Michaela Gire in Jarboe.

Če ponovno prodomoči skupine na lanskih ploščih, "White Light From The Mouth Of Infinity", še nismo opazili, saj smo jo - po inerciji - odpravili kot "zgoščen in nov izdelek sicer korektnih ustvarjalcev", nas je izredna silovitost nove plošče Love Of Life preprala že po površini prvih poslušanj. Obe plošči sta tesno povezani, čeprav drži, da "konceptualni", kar megalomanski predhodni izdelek po celovitosti in dorečenosti zaostaja za ploščo Love Of Life.

Tematsko ta plošča sicer ne primaš veliko prekomno novega, predstavlja pač predvsem navdihno nadaljevanje ustvarjalne linije, začrtane že na prejšnjih izdelkih obeh zasedb, Swans in Skin. Po drugi strani pa je v glasbi - ob nekaterih ne zgoščnih tehničnih novostih, kot so trakovi, razni šumi itd. - slišati vse več odmevov razvilitih someščanov in "podobnomišenikov" iz šestdesetih ter osmdesetih, Velvet Underground in Sonic Youth. Ne zgošči zaradi prvega pa Swans - bolj kot kdajkoli prej - krovijo tudi duha šestdesetih. Poslušajte pesem "Hei", ki je edinstvena posvečena Janis Joplin.

Amerika

Milko Poštak

ZNANCI V NEZNANIH KRAJIH

V Možu, ki je preveč vedel, je Hitchcock v enem samem stavku povzel bistvo političnega. Ker nihče od obeh glavnih junakov ni nikoli slišal ne za Ferdinandom, ne za Sarajevo, je bil filmski predstavnik zunanjega ministrstva prisiljen sam odgovoriti na vprašanje, ki jima ga je zastavil: ali vesta, kako je prišlo do svetovne vojne? Tako, da je neznanec ustrelil neznanca v neznanem mestu.

Dvoje se v tem prizoru zdi še posebej privlačno. Najprej je tu razveseljivo priznanje, da običajno družino prav malo briga, kateri nepredvidljivi politični dogodki lahko privedejo do katastrofe, temu pa sledi izpeljava, da je njihovo ravnanje nadvse ustrezno in opravičljivo. Glede na dejstvo, da eno od neštetih streljanj neznancev v neznanem kraju lahko privede celo do svetovne vojne, je politično dogajanje tako malo smiselno in obvladljivo, da ni nobene potrebe, da bi se ljudje množično ukvarjali prav z njim.

Na prvi pogled je slovenska politična scena preprosta in urejena. Kot kolektivno novoletno darilo je Slovenija dobila samorazpust vladajoče koalicije, ko je ta ugotovila, da zaradi odpovedi sodelovanja manjše Demokratske stranke v parlamentu nima več večine. Stranke koalicije so se tako v Dolskem dogovorile, da bodo poskušale izpeljati "volitve čimprej". Ker je Demos razpadel predvsem zato, ker so bile možnosti za znotraj-in medstrankarsko dogovarjanje níčne, so se nekdajni partnerji kot edine rešitve oprijeli čarobne formule o "volitvah čimprej", ki bi vsem ponudile možnost za teoretično idealen izhod, vendar konflikta, zaradi katerega je razpadel Demos, ne bi odpravile: volitve kot najbolj demokratičen politični instrument naj bi šele prisilile strankarske partnerje, da se začnejo obnašati politično, torej se dogovarjajo, iščejo kompromise in preračunavajo svoje možnosti in koristi. Ker se strankam nekdajne vladajoče koalicije nikoli doslej ni bilo potrebno obnašati pretirano politično, je bila odločitev za volitve ena najhujših oblik prisile, na katero so, kot kaže, pristale kot po pomoti. Kot je pokazalo nekajmesečno pogajanje opozicijskih strank o zamenjavi Lojzeta Peterleta, tudi njim ne gre najbolje. Že prvo glasovanje za Marka Voljča je Peterletu ponudilo čudovit argument v obliki paradoksa. Predsednika vlade naj

bí zamenjali, ker je komunikacija med ministri postala zanemarljiva, medtem ko so bili neodvisni poslanci prisiljeni v takratno solo akcijo, ker se niso mogli z nikomer dogovoriti, kako bi zadevo izpeljali skupaj. Isti model se je ponovil nekaj kasneje: čeprav se obe skupini, Drnovškova in Bavčarjeva, v mučnih in duhamornih vsakodnevnih sestajanjih po mračnih in zaprtih kabinetih nista mogli dogovoriti o ničemer, naj bi prav z nesposobnostjo medsebojne komunikacije zamenjali vlado, znotraj katere se menda ni mogoče nič več dogovoriti. Tako naj bi eno politično neusposobljenost zamenjali z drugo, nič bolj politično ali obetavno navezavno strank.

Volitve čimprej niso bile končni cilj, pač pa odrešenjska poteza, ki naj strankam podeli preživetje, ne da bi se te naučile, kako ravnati politično. Po naivnem pričakovanju naj bi stranke v naglici oblikovanih koalicij šele volitve ustrojile in usposobile za politično delovanje. Podobno kot v Hitchcockovem filmu - tam je iz na videz drobnega in nepomembnega zapleta nastala zgodovina, tu naj bi iz zgodovinskega dogodka izpeljali drobno in vsakdanje urejeno življenje. Neznanci iz Demosa so nekoč že zmagali z mobilizacijskim gesлом boja zoper Jugoslavijo in komunizem; tokrat naj bi ga nadomestili z geslom "volitve čimprej", ki si ga Demos ni izmisli kot samoukinitev, ampak kot edino možnost preživetja za politično življenje neusposobljenih strank. Ker te niso sposobne politično preživeti, so bile prisiljene iz življenja napraviti politiko.

Tako je Demos volitve in zamenjavo vlade najprej predstavil kot nacionalni interes, potem pa je konflikt, ki ga je razsul - nesposobnost političnega delovanja - prenesel iz sfere nedoumljivih

oblastniških bojev na družbeno raven. S to maio vojno je Demos ljudstvu obenem napravil najslabšo uslugo, ki si jo neka politika lahko privošči. Če smo pred dvema letoma verjeli, da se bo družbeno življenje nekoč vendarle uspelo rešiti utesnjujoče determiniranosti s politiko, je šele prva demokratično izvoljena oblast uspela s političnimi gesli preusmeriti normalni razvoj družbenega življenja. Največ, kar bi demokratična politika lahko napravila za to življenje je, da bi se iz njega umaknila. Namesto tega se zdi, da so tako domala vsi Demosovi ljudje kot opozicijski vodje preveč goreče povzeli tisti prizor iz Batmana, ko je Jack Nicholson "v kadi sanjal, da ga čakajo še velika dejanja".

Znanci iz njim tujega političnega sveta so svoje sanje prodali naprej, dokler ni vsa slovenska politika nasledila na njihovo finto o čimprejnih volitvah. Danes nihče ne more napovedati, kdaj naj bi te zares tudi dobili. Imamo t.i. politično koordinacijo, v kateri stranke nikakor ne morejo doseči takšne večinske odločitve za tak ali drugačen volilni sistem, za katerega bi v parlamentu glasovali dve tretjini poslancev. Volilne zakonodaje, ki bi volitve legalizirala, ni mogoče pripraviti, ker vodje potihem vedo, da volitve zanje niso tista prava rešitev, ki bi ustreza načinu njihovih strank, po drugi strani pa je parlament tako ali tako razdeljen med dva politična bloka, od katerih lahko eden v vsakem hipu prepreči kakšnekoli namene drugega. Imamo vlado, ki ne vlada; ne le zato, ker v parlamentu nima več večine, pač pa tudi zato, ker stranke glede na bodoči položaj, ki si ga obetajo, pogojujejo svoje glasove za njene predloge. Vlada se seveda ne ukvarja z izdelavo volilnih zakonov, za kar jo je zadolžila skupščinska ustavna komisija, saj bi s tem ustvarjala podlago za lasten padec, medtem ko je razmerje političnih sil tako porazdeljeno, da nihče ne more po vzoru nekdajnega Demosa odločati sam, čeprav lahko vsak ravna v nasprotju z voljo drugih. Mesijanska ideologija, ki venomer potrebuje mobilizacijo ljudstva, resda še ni politika; res pa je tudi, da so volitve edino sredstvo, s katerim lahko ljudstvo poskrbi, da dobi politično oblast.

Dejan Pušenjak

TWIN
DESIGN TP

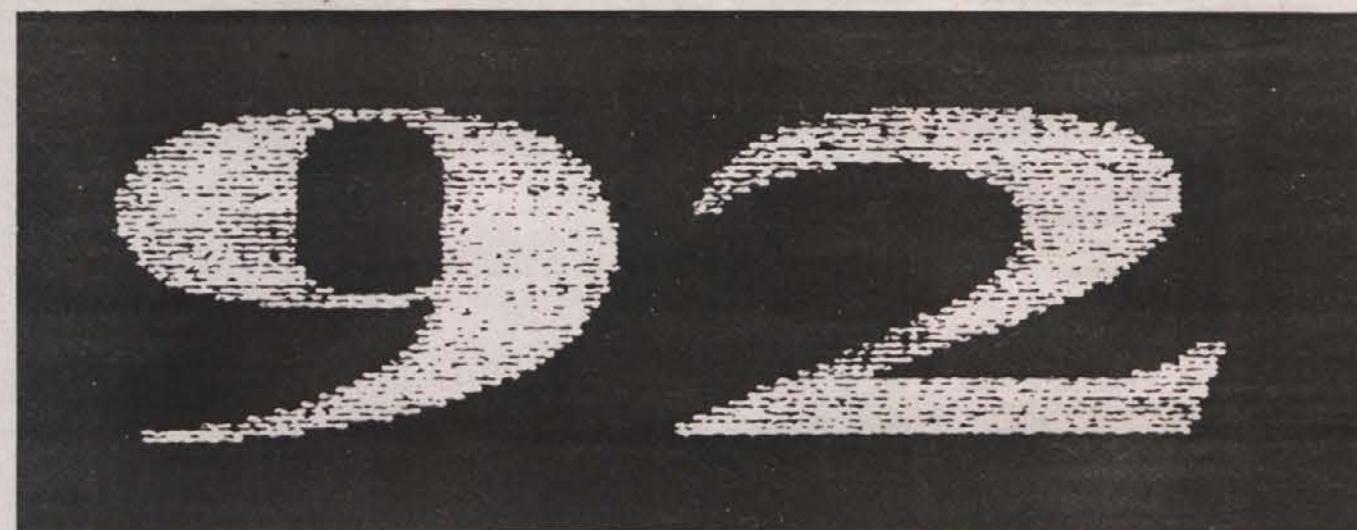
FOTO

foto: Ven Jermančič

MINOLTA - CANON, DELNO UPORABLJANI,
EKSKLUZIVNE CENE - GARANTIRANO NAJNJIJE,
ZAGOTOVljENA GARANCija IN SERVIS,
PRIDETE - VIDITE - ODPELJETE

KOROŠKA 61, MARIBOR
TEL., FAX: (062) 25-924

Handelsgesellschaft m.b.H.
GEORG - LORA -St. 15
9170 FERLACH
TEL / FAX: (9943 42) 274 936

BIROSTROJ
Computers

PRECIZNA MEHANIKA d.o.o.

SERVIS BIROTEHNIKE,
Gregorčičeva 24, Maribor, tel. (062) 23-686

SALON BIROOPREME
Gregorčičeva 7, Maribor, tel. (062) 26-992
Poleg servisa in prodaje biroopreme in
računalnikov vam nudimo ves pripadajoč
potrošni material

POSEBEJ OPOZARJAMO na celoten
asortiman priznane avstrijske firme

DAHMS
elektronik

